

ΣΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο τεῦχος τῆς «Ἐκλογῆς». Ἡ σειρὰ πὺν ἄρχισε τὸν Μάρτιο τοῦ 1945 τελειώνει, ὅστερα ἀπὸ μιὰ ζωὴ πέντε χρόνων. Τὸ διάστημα αὐτὸ εἶχε βαθειὰ σημασία γιὰ ὁσους τὸ ἔζησαν.

Γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ καὶ γιὰ ὁσους ἀγαποῦν τὴν Ἑλλάδα σ' ὅλο τὸν κόσμον, τὸ 1945 ὑπῆρξε τὸ κορύφωμα τῆς ἀπελπισίας. Στὰ 1940 ἡ Ἑλλάδα δέχθηκε τὴν πρόσκληση τῶν Φασιστῶν καὶ ἔδειξε τὸ θάρρος της. Στὰ 1941 ἀντιμετώπισε ἄφοβα μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες στρατιωτικὰς δυνάμεις ποὺ γνώρισε ὁ κόσμος. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο αὐτῶν ὁγόνων εἶχε δύο ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα: ὀλικὴ ἥττα καὶ ἡθικὴ νίκη. Ἡ τελευταία ἐγινε ἀκόμη πιὸ φανερὴ στὶς τρομερὰς μέρες τῆς Κατοχῆς.

Ὑστερα τὸ ρεῦμα τοῦ πολέμου ἐγύρισε, καὶ τέλος ἦλθε ἡ Ἀπελευθέρωση. Θυμᾶστε τὶς ἐκδη-

λώσεις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς χαρᾶς, τῆς ἀνακουφίσεως, τῆς ψυχικῆς ἀνατάσεως; Ἦταν ὁμως μιὰ ἀπαιτηλὴ ἀγγὴ. Ἡ μοίρα εἶχε κρατήσῃ τὸ πιὸ σκληρὸ της κτύπημα γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνῶ ἄλλες χῶρες μποροῦσαν νὰ ἀρχίσουν τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐρειπωμένης γῆς καὶ τῆς κατεστραμμένης οἰκονομίας τους, ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἀναγκασμένη νὰ συνεχίσῃ τὸν ὑπέριπτο ἀγῶνα της ἐπὶ πέντε ἀκόμη χρόνια. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἦταν λιγότερο μόνη ἀπὸ πρὶν. Πρῶτα οἱ Βρεταννοὶ καὶ ὅστερα οἱ Ἀμερικανοὶ τὴν ὑποστήριξαν καὶ τὴν βοήθησαν. Οἱ Ἕλληνες ὁμως ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ βροῖσκονταν στὴν πρώτη γραμμῇ, οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν δυστυχίαν καὶ τὸν ἀφρατισμό.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1945, στὰ μέσα τῆς κρίσιμης αὐτῆς δεκαετίας, ποτωτοεμφανίστηκε ἡ «Ἐκλογή». Μὲ τὸ γαλάζιο καὶ ἄσπρο ἐξώφυλλο δῆλωνε σ' ἓνα εἰσαγωγικὸ

σημείωμα ότι σκοπός της ήταν «να δώσει πνευματική τροφή σ' ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό.» Και έλεγε ακόμη: «Πιστεύουμε πως το Έλληνικό αναγνωστικό κοινό, που στερεώθηκε κάθε ελεύθερη εκδήλωση όλα αυτά τα χρόνια της κατοχής, ευχαρίστως θα διαβάσει το ποικίλο περιεχόμενο του περιοδικού.» Τò πρώτο τεύχος είχε άρθρα του D. W. Brogan του Michael Roberts του V.S. Pritchett και του Somerset Maugham. Η εμφάνισή της ήταν σεμνή και αδόρυβη, χωρίς την ωραία εικονογράφηση και την καλαίσθητη σελιδοποίηση που χαρακτήριζε αργότερα κάθε τεύχος της. Η «Έκλογή», εκείνη την εποχή, έμοιαζε με έναν νεοφερμένο που αντιλαμβάνεται τη τιμή που του γίνεται, μα είναι μάλλον δύσπιστος για την υποδοχή που του έχει γίνει.

Σε εποχή έντασης και αγωνίας είναι πάντα δύσκολο να διατηρήσει κανείς το αίσθημα της ισορροπίας και να κρίνει την πραγματική αξία ενός ζητήματος. Αυτό αληθεύει ιδιαίτερα για την Ελλάδα, όπου η γεμάτη ζωή ατμόσφαιρα, ή έντονη ομορφιά των βουνών και της θάλασσας και ή αντίθεση των λαμπερών χρωμάτων φέρνουν τον παλμό της ζωής στο ζενιθ του ενθουσιασμού. Λίγα είναι τα γκριζα χρώματα κάτω από τον εξαίσιο ουρανό του Αιγαίου.

Αν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φύσεως προσθέσετε το γεγονός ότι όλοι οι κάτοικοι της χώρας, άνδρες, γυναίκες και παι-

διά, αγωνίσθηκαν τον αγώνα ζωής και θανάτου τέσσερα ατέλειωτα και εξαντλητικά χρόνια, σχεδόν αποκλεισμένοι από τον υπόλοιπο κόσμο, δεν είναι περίεργο που η Ελλάδα το 1945 παρουσίαζε την εικόνα που ξέρουμε όλοι. Πρώτοι όμως οι Έλληνες κατανόησαν την ανάγκη να γνωρίσουν τί έγινε και τί γινόταν στις άλλες χώρες, τις νέες εξελίξεις στην πολιτική, στα οικονομικά, στα κοινωνικά ζητήματα, στις τέχνες, στην επιστήμη, στην Ιατρική, στην φιλολογία. Ο πολιτισμένος κόσμος γινόταν ξανά μια ολότητα από την οποία η Ελλάδα θα μπορούσε να μάθει πολλά, μα που συγχρόνως ζητούσε μια θετική συμβολή από την Ελλάδα.

Η «Έκλογή» λοιπόν έθεσε σκοπό της να βοηθήσει την ανανέωση των δεσμών που ενώνουν τους πολιτισμένους ανθρώπους. Στις σελίδες της δημοσιεύθηκαν τα πιο σημαντικά άρθρα από περιοδικά και εφημερίδες όλου του κόσμου.

Η «Έκλογή» γνώρισε στους αναγνώστες της τις τελευταίες επισημονικές έρευνες και εφευρέσεις, τις σύγχρονες εκδηλώσεις του ανθρώπινου πνεύματος στα γραμματα και τις τέχνες. Και, ξέροντας ότι συχνά το παλιό είναι και καλύτερο, και θέλοντας να ικανοποιήσει τις ανάγκες της νεότερης γενιάς και συγχρόνως να ζωντανέψει τις αναμνήσεις των παλαιότερων, έφερε στις σελίδες της δόξες και επιτεύγματα περασμένων εποχών. Ο άνθρωπος όμως χρειάζεται να διασκεδάσει

και να γελάσει: όχι πάντα με δική σάτιρα και κυνισμό, αλλά με το ευγενικό χιούμορ και το καλοπροαίρετο πνεύμα που μας κάνει να γελοῦμε με τον εαυτό μας. Αυτό χάριζαν οι γελοιογραφίες και τα δηγήματα.

Η «Έκλογή» ήταν ένας ζωντανός οργανισμός, που πρασσάμοζόταν διαρκώς στις εναλλασσόμενες περιστάσεις. Από τον Απρίλιο του 1946 ή εμφάνιση των σελίδων έγινε πιο ξεκούραστη, πιο ελαφριά, και τα περιεχόμενα πήραν μια «διεθνή όψη». Όχι μόνο τα άρθρα μιλούσαν για τις χώρες όλου του κόσμου, μα και ήταν γραμμένα από ανθρώπους όλου του κόσμου. Τον Αύγουστο του 1946 άρχισε ή σειρά «Νεοελληνικά Προβλήματα», με εκλεκτές συνεργασίες που συνεχίστηκαν και στις «Ελληνικές Σελίδες», και ως τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς ή «Έκλογή» είχε αποκτήσει ένα τύπο που θα μπορούσε να πη κανείς ότι ήταν εντελώς δικός της. Οι αναγνώστες μας θα θυμούνται τα «Θέματα για συζήτηση»: «Τι είναι Δημοκρατία», «Μέση Ανατολή». Αυτό το τελευταίο δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1947, τότε που έδραϊώθηκε ή στενή συνεργασία της «Έκλογής» με την ομάδα διεθνών περιοδικών της «Echo».

Ρίχνοντας μια ροήγορη ματιά στα περιεχόμενα βλέπουμε πόσοι άνθρωποι με αληθινό ταλέντο της έδωσαν την συνεργασία τους και πόσο πλούσιες ήταν οι σελίδες της. Αν πάρουμε τον τόμο του

1947 μόνο, τί να αναφέρουμε πρώτο; «Τò ζωντανό πνεύμα της Ευρώπης» του Σαλβαντόρ ντε Μανταριάγκα, ή τις «Επιστολές» του Άριστ. Βαλαωρίτη; Τα ποιήματα του Παλαμά; Την βιογραφία του Ράλφ Μπάντς από το «Elseviers Weekblad», το «B12», ο εκθρόνος της αναιμίας» από το «Basler Nachrichten» ή την κριτική του Σερ Ντάφφ Κοΰπερ για τον δεύτερο τόμο των Απομνημονευμάτων του κ. Τσώρτσιλ από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο;

Πολλοί από τους αναγνώστες είχαν την καλωσύνη να έπαινουν την «Έκλογή», και οι επιδοκιμαστικές και ευγενικές κρίσεις τους ήταν πολύ κολακευτικές. Τò ίδιο πολύτιμο ήταν τα αναρίθμητα γράμματα που έφθαναν από όλα τα μέρη της Ελλάδας, από τα χιονισμένα βουνά του βορριά ως τα νησιά του νότου, από νέους και από μεγαλύτερους, από θνητά και από επικριτές. Αισθανόμαστε ότι έχει δημιουργηθή ένας φιλικός δεσμός ανάμεσα στους άγνωστους αναγνώστες και τους ανώνυμους συντάκτες.

Η «Έκλογή» τώρα σταματά την έκδοσή της. Ο κύριος σκοπός της πραγματοποιήθηκε. Αν μερικοί αναγνώστες δυσαρεστήθηκαν εξ αιτίας μας, λυπούμαστε γι' αυτό. Αν άλλοι βοήσαν ευχαρίστηση διαβάζοντας το περιοδικό μας, αισθανόμαστε μεγάλη ικανοποίηση. Αν επιτύχαμε να σας βοηθήσουμε να ανοίξετε μέσα σας ένα παράθυρο για να μπει ή δρο-

σία της μετριοπάθειας και της αλήθειας, της αντικειμενικότητας, της ευθύτητας και της ελευθερίας της σκέψεως, αν βοηθήσαμε να εξαφανιστούν ακρότητες και προκαταλήψεις, αν συντελέσαμε να καταλάβετε καλύτερα ο ένας τον άλλον και τους συνανθρώπους σας όλου του κόσμου, άνδρες και γυναίκες, τότε αισθανόμαστε μεγάλη την ανταμοιβή των κόπων μας.

Θα μās επιτρέψετε τελειώνοντας να προσθέσουμε μια προσωπική σκέψη. Ποιό ήταν το άρθρο που δημοσιεύσαμε με περισσότερη υπερηφάνεια στην «*Εκλογή*»; Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε σε ένα από τα πρώτα τεύχη του 1945, στο Τεύχος της Νίκης. Ήταν η «*Ανοικτή Έπιστολή προς την Α.Ε. τον κ. Α. Χίτλερ*» του Γ. Α. Βλάχου. Στο άρθρο

αυτό εκδηλώνεται η αδιάσειστη πίστη μās φυλής που στέκεται ταπεινή μπροστά στο Θεό, μα περήφανη μπροστά στους τυράννους, μιας φυλής που έχει συνείδηση της περασμένης της δόξας και δείχνει εμπιστοσύνη στο μελλοντικό της μεγαλείο, μιας φυλής που, όποια και αν είναι η έκτασή της, ποτέ δεν θα κατέλθη στο επίπεδο μιας άσημαντης δυνάμεως, φθάνει ή πίστη της να διατηρηθεί καθαρή και αδιάσειστη.

Ίσως να υπάρξουν ταραγμένες μέρες για την Ελλάδα. Οι δυσκολίες είναι ακόμη τεράστιες και οι έχθροι της χώρας θα κάνουν ό,τι μπορούν εναντίον της. Όλοι όμως έχουμε εμπιστοσύνη, στο Ελληνικό Πνεύμα, και γι' αυτό ως ποῦμε από την καρδιά μας «*Ζήτω η Έλλάς!*»

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Δε χάθηκες μά και οὔτε θα χαθῆς,
και ἄς ἔρθουν πάλι οἱ Πέρσες και οἱ Λατίνοι.
Δὲν εἶσαι κάστρο για νὰ παιηθῆς·
εἶσαι τὸ φῶς, Ἑλλάδα, πὸν δὲ σβήνει.

Α. ΚΟΝΚΟΥΛΑΣ

Ἡ σημερινή ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Του Στρατάρχου J. C. SMUTS

Γεννάται σήμερα το ζήτημα κατά πόσο μέσα σ' αυτήν την ένταση μεταξύ κομμουνισμού και δημοκρατιών, μεταξύ Ανατολής και Δύσεως δεν υπάρχει ο σοβαρός κίνδυνος μιας έκρήξεως που μπορεί να σημαίνει έναν καινούριο παγκόσμιο πόλεμο. Η σκέψη της έκτασης αυτής δυστυχίας περνά ήδη από τον νοῦ πολλών ανθρώπων. Η ταπεινή μου γνώμη δεν συμφωνεί μ' αυτό. Φυσικά, αν τα πάθη δξυνθούν περισσότερο, μπορεί από κάποιο άσημαντο περιστατικό, από κάποιο εμπρηστικό γεγονός, κάποιο τυχαίο λάθος, να ξεσπάσει ένας πόλεμος. Μπορούμε να πούμε σ' αυτό, όπως είπε ένας Αμερικανός στρατηγός. «*Αν όμως λείψει αυτό το «περιστατικό» και νομίζω ότι θα λείψει, δεν βλέπω άλλον πόλεμο να μās απειλή σοβαρά. Οὔτε οἱ κυβερνήσεις οὔτε οἱ λαοὶ τὸν θέλουν, καθὼς οἱ ἀναμνήσεις τοῦ περασμένου πολέμου εἶναι ἀκόμη νωπὲς σὴ μνήμη νους. Ἡ ἀτομικὴ βόμβα καὶ τὰ ἄλλα νέα ὅπλα θὰ εἶναι γιὰ πολλὰ χρόνια ἀκόμη σοβαρὸς φραγμὸς καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ἡ διεθνὴς πολιτικὴ ἴσως πάρῃ ἄλλη μορφή.*

Μιλώντας γενικά μπορούμε να πούμε ότι ο πόλεμος δεν μπορεί να προέλθῃ ἀπὸ τίς δη-

μοκρατίες. Ο χαρακτήρας τους και ο μηχανισμός τους για τὸν εἰρηνικὸ διακανονισμό τῶν διαφορῶν, θὰ τίς ὀδηγῇ πάντα στὸν ἀντίθετο δρόμο. Ὅσο γιὰ τὴ Ρωσία, ἔχει βρῇ τὴ νέα της μέθοδο τῆς ἰδεολογικῆς διεισδύσεως καὶ τοῦ ψυχροῦ πολέμου τὴσο ἀποτελεσματικὴ, ὥστε νὰ ἔχη κάθε λόγο νὰ ἀποφύγῃ τὸν δαπανηρὸ καὶ τρομερὸ κίνδυνο μίας ἐνόπλου ρήξεως. Θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐκμεταλλεύεται ὡς τὸ τελευταῖο ὄριο τὴν καταπληκτικὴ ἐπιτυχὴ της μέθοδο τοῦ ψυχροῦ πολέμου. Ἐπὶ τὰ πὶδ ἀδύνατα ἔθνη θὰ ὑποβληθῶν σὲ τέτοια ένταση ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ ἐξέγερση θὰ κἀνῃ τὰ ὑπόλοιπα, ἐνῶ ἡ Ρωσία θὰ συλλέγῃ τοὺς καρπούς, ἀν φυσικὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερη νὰ τὸ κἀνῃ. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς βρίσκεται, ὅπως εἶπα καὶ σὲ ἄλλη περίπτωση, ὁ πραγματικὸς κίνδυνος. Ἡ Ρωσικὴ τακτικὴ τοῦ ψυχροῦ πολέμου μόνον μὲ μιὰ καθαρὴ καὶ σαφὴ δήλωσιν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων Δυνάμεων μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ, ὅτι σὲ ἐνδεχόμενη περίπτωση, ἀν χρειασθῇ, θὰ ἀπαντήσουν μὲ βία. Μὲ τὸ συμφωνο τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὰ ἔθνη τῆς Δύσεως μαζί μὲ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν σήμερα κἀνῃ μιὰ τέτοια δήλωσιν γιὰ τὴν ἀμοιβαία προστα-

σία τους. Θα είναι αποτελεσματική αλλά μόνον με τὸν ὅρον ὅτι θὰ ἔχουν ἀρκετὴ δύναμη ὥστε νὰ κάνουν αὐτὴ τὴν ἀπειλὴ πραγματικότητα. Ἡ ἐπίγνωση ὅτι ἡ δύναμη ὑπάρχει καὶ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ, ἀν παραστῇ ἀνάγκη, θὰ νικήσῃ τὸν ψυχρὸ πόλεμο.

Βέβαια, σὰν τελευταία διέξοδος μπορεῖ νὰ ἔρθῃ ὁ πόλεμος, ὡστόσο βλέπω μόνο δύο περιπτώσεις πού θὰ μπορούσαν νὰ καταστήσουν δυνατό ἓνα καινούριο πόλεμο στὴν Εὐρώπη: πρῶτα τὴν ἐπιστροφή τῆς Ἀμερικῆς στὴν ἀπομόνωση καὶ τὴν ἐκ μέρους τῆς ἐγκατάλειψη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ δεύτερο τὴν ἀποτυχία τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης νὰ δημιουργήσῃ στενὲς ἑσωτερικὲς σχέσεις τουλάχιστον μέσα σὲ μία μεγάλη οἰκονομικὴ καὶ ἀμυντικὴ Ἑνωση. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο θὰ ἔβαζαν τὴ Ρωσία στὸν ἀκανανίκητο πειρασμὸ νὰ βγῇ στὸν Ἀτλαντικόν. Καὶ τὰ δύο ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ παραμεριστοῦν ὡς ἐντελῶς ἀπίθανα. Γι' αὐτὸ ἀποδοκιμάζω κάθε συζήτηση γιὰ πόλεμο πού εἶναι ἀδικοιολόγητη καὶ βλάπτει τὴν ὑγιὰ πρόοδο τῆς ἀνασυγκροτήσεως πού συντελεῖται σήμερα στὴ Δύση. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ τελευταῖες ἐκλογές, σὲ πολλές εὐρωπαϊκὲς χώρες ὁ κομμουνισμὸς τῆς Δύσεως φθίνει. Ἡ φθορά του θὰ προχωρήσῃ ἀκόμη περισσότερο, ὅσο ἡ πρόοδος θὰ συνεχίζεται. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ

ἡ Ρωσία παραέπαιξε τὸ παιχνίδι τῆς σιτῆς Δύση, καὶ κυρίως στὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ Βερολίνου, φανταζόταν μάλιστα ὅτι θὰ ἐπιτελοῦσε ἀκαριαῖο κτύπημα ἐναντίον τῶν Συμμάχων καὶ, πραγματικῶς, εἶχε μὲ τὸ μέρος τῆς κάθε στοιχείου ἐπιτυχίας. Ἀλλά, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, κάτι τὸ ἀπρόβλεπτο συνέβη. Ἡ διάσπαση τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀναχαίτισε τὴν Ρωσία καὶ αὐτὸ ἦταν σοβαρὴ ἀπώλεια γι' αὐτήν, μέσα σὲ ἓνα κόσμον πού μὲ ἀγωνία παρακολουθοῦσε αὐτὸν τὸν ἀγῶνα δυνάμεως καὶ ἀντοχῆς. Ἡ Ρωσία δέχτηκε τὴν ἥττα τῆς καὶ μπορεῖ σήμερα νὰ προτιμᾷ νὰ δημιουργήσῃ ζητήματα ἄλλου. Ὑπάρχει ἡ Ἀπὼ Ἀνατολὴ Ὑπάρχει ἡ Ἑγγὺς Ἀνατολή, πλούσια σὲ ταρχές καὶ πετρελαιο. Γιὰ ἓνα διάστημα ἡ Δύση μπορεῖ νὰ ἀποβῇ δευτερεύον θέατρο ἐπιχειρήσεων, μᾶλλον ἀσήμαντο. Ἔτσι θὰ ἔχη τὴν τεράστια ἐυκαιρία νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἑσωτερικά της.

Τὰ πράγματα ἐξελίσσονται μὲ ταχύτητα στὴ Δύση, καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ ὀλλάξῃ τὴν κατάστασιν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ πρωτοβουλία τῆς κινήσεως πού παρατηρεῖται στὴν Εὐρώπη ἔρχεται κυρίως ἀπὸ τὴν Ἑνωμένη Πολιτεία πού ἡ εὐρωπαϊκὴ τους πολιτικὴ καὶ ἰδίως ἡ σχετικὴ μὲ τὴν Δυτικὴ Εὐρώπη ἔφερε ριζικὲς μεταβολές. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀπομονώσεως πέρασε. Δύο μεγάλοι Παγκόσμιοι Πόλεμοι ἐπέφεραν τὴν μεταβολὴ καὶ τελικὰ

ἔπεισαν τοὺς Ἀμερικανούς ὅτι τὰ σύνορα τῆς χώρας τους βρίσκονται στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ ὅτι πρέπει νὰ μείνουν ἀνέπαφα ἐφ' ὅσον ἡ Ἀμερικὴ δὲν θέλει νὰ γίνῃ αὐτὴ τὸ σύνορο μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τοὺς ἔπεισαν πῶς, εἴτε μὲ πόλεμο εἴτε μὲ εἰρήνη, οἱ χώρες τοῦ Ἀτλαντικοῦ θὰ ἀποτελοῦν μεγάλη οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἑνωση στὸ μέλλον. Ἡ ἐπιστήμη μὲ τὰ νέα της ὅπλα ἔχει ἐνισχύσει αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα πού προσφέρει ἡ γεωγραφία, ἡ στρατηγικὴ καὶ ἡ οἰκονομία. Μὲ χαρὰ οἱ Ἀμερικανοὶ δέχθη-αν τὴν καινούρια ἰδέα καὶ τὴν καινούρια μοῖρα τους καὶ βλέπουμε τὴ νέα μορφή τοῦ κόσμου νὰ ἐξελλίσσεται ἐμπρὸς στὰ μάτια μας σ' αὐτὴν τὴν καρπερὴ στιγμή τῆς ἱστορίας.

Στὴν Εὐρώπη πάλι πραγματοποιεῖται μιὰ μεταβολὴ τὸ ἴδιο ἐντυπωσιακὴ, ἀνάλογη μὲ τὴν Ἀμερικανικὴ μεταβολή. Πέρασε ἡ ἐποχὴ τῆς αὐτοδιθέσεως τῶν λαῶν τοῦ Προέδρου Οὐίλσον, πού ὑπῆρξε γιὰ τὴν Εὐρώπη διαλυτικὴ δύναμη καὶ ὁδήγησε στὸν σχηματισμὸ πολλῶν μικρῶν ἐθνικῶν ἐνοτήτων καὶ σὲ μεταβολὲς πού μέσῳ τῆς καινούριας Αὐτορίας, τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ τῆς Πολωνίας ἀνοίξαν τὸ δρόμο γιὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιον Πόλεμον. Σήμερα ἐπὶ τέλους ἡ Εὐρώπη ἀναλαμβάνει γιὰ μιὰν ἀκόμη φορά τὴν ἱστορικὴ της κί-

νησὴ πρὸς μιὰ μεγαλύτερη ἑνωση ἀντὶ πρὸς μεγαλύτερη διάλυση. Τόσο ἡ ἀσφάλεια ὅσο καὶ ἡ οἰκονομικὴ εὐημερία τῆς Εὐρώπης ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν στενωτέρη ἑνωση. Τὸ μάθημα αὐτὸ ἔχει ἐπιτέλους ὠριμάσει σὲς συνειδήσεις τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἡ πιθανὴ διαίρεση τῆς Γερμανίας θὰ ἦταν μοιραῖο στίγμα στὴν ὅλη εἰκόνα τῆς ἐνότητος πού ἀρχίζει νὰ δημιουργηταί.

Δὲν ἦταν μόνο τὸ κίνητρο τῆς ἀσφάλειας πού ἔκανε τὴν Εὐρώπη νὰ ἐνωθῇ ὕστερα ἀπὸ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον. Τὸ οἰκονομικὸ κίνητρο ἦταν ἐξ ἴσου ἰσχυρό. Διάφορα εὐρωπαϊκά κράτη πού εἶχαν φθάσει στὸ χεῖλος τῆς οἰκονομικῆς καταρρέσεως ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ τὴν ζημίαν τοῦ πολέμου καὶ χωρίζονταν ἀκόμη ἀπὸ τοὺς προπολεμικοὺς ἐμπορικοὺς φραγμοὺς στοὺς ὁποίους ὁ πόλεμος πρόσθεσε νέους — δημιουργήσαν περιβάλλον πού δὲν εὐνοοῦσε καθόλου τὴν οἰκονομικὴ ἀνόρθωση. Ἦταν ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ μιὰ καινούργια κατάσταση.

Ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτὴν τὴν κίνηση ὑπάρχει ἄλλη μία, μία κίνηση πρὸς τὴν πολιτικὴ ἐνότητα, τῆς ὁποίας ὁ Οὐίλσον Τσῶρτσιλ εἶναι ὁ θερμότερος ὑποστηρικτής. Ἡ κίνηση αὐτὴ ζητεῖ μιὰ πῶς φιλόδοξη καὶ σταθερὴ ἑνωση Εὐρωπαϊκῶν Δημοκρατιῶν, πού ἀρνότερα θὰ δώσῃ μιὰ ἐνωμένη Εὐρώπη, ἡ τὴς

Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης πού θά ἀποτελέσουν ἕνα ἰσχυρὸ μπλόκ δυνάμεων μεταξύ τῶν δύο μεγάλων δυνάμεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Ἐνα τέτοιο μπλόκ πάνω σὲ λίγο -πολὺ δημοσπονδιακὴ γραμμὴ θά ἀπέβαινε μιὰ τρίτη παγκόσμια δύναμη μὲ μεγάλες ἐσωτερικὲς ἀγορὲς καὶ ἀμυντικὰ μέσα περίπου ἰσάξια μὲ τῶν δύο ἄλλων δυνάμεων. Ἐτσι θά σχηματίζε μεταξὺ τους μιὰ πιὸ μεγάλη καὶ σταθερὴ δύναμη πού θά συντελοῦσε στὴν διατήρηση τῆς ἰσορροπίας ὅλου τοῦ κόσμου. Αὐτὸ θά ξανάδινε στὴν Εὐρώπῃ τὴν ὑπερηφάνεια, τὴν αὐτοσυνείδηση καὶ τὴν δόξα της καὶ θά πρόσσφερε στὸν πολιτισμὸ ἀκόμη ἕνα μέσο προστασίας ἀπὸ τὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις τοῦ κόσμου. Οἱ δυσκολίες πού θά συναντήσῃ στὴν πραγματοποίησίν της αὐτὴ ἡ μεγαλειώδης ἰδέα εἶναι φυσικὰ τεράστιες γιατί ποτὲ στὴν ἱστορία δὲν ἐπιχειρήθηκε οὔτε πραγματοποιήθηκε κάτι παρόμοιο. Πίσω του ὅμως ἔχει τὴν ἔγκριση καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ κοινοῦ. Ἐχει κατανοηθῇ ἀπὸ ὅλους ὅτι εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου γιὰ τὴν Εὐρώπῃ καὶ οἱ πολιτικοὶ παρ' ὅλες τὶς πρακτικὲς δυσκολίες θά προχωρήσουν πρὸς τὴν δημιουργία τοῦ νέου δυτικοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ὁδηγούμενοι ἀπὸ δυνάμεις πού βοίσκονται πάνω ἀπ' αὐτούς. Ὑπάρχει ἡ συγκεχυμένη μὰ ὥστόσο σίγουρη συνείδηση ὅτι τὸν

δυτικὸ πολιτισμὸ μόνο μιὰ κολλοσιαία προσπάθεια συνεργασίας μπορεῖ νὰ τὸν σώσῃ καὶ οὔτε οἱ πολιτικὲς οὔτε οἱ τεχνικὲς δυσκολίες θά εἶναι τελικὰ ἀνυπέρβλητες. Ἡδὴ στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ Ὑποουργῶν καὶ τὴν Συμβουλευτικὴ Συνέλευση ἐπεκράτησε αὐτὴ ἡ ἰδέα. Μπορεῖ αὐτὸ νὰ θεωρηθῇ ἤδη σὰν σημάδι ὅτι ἡ Εὐρώπη ἔχασε τὴν ἐποχὴ τῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ στράφηκε πρὸς τὸ νέο ἰδεώδες τῆς εἰρηνικῆς συνεργασίας. Εἶναι ἕνα ὄχι ποὺ γίνεται ἀλήθεια, ἀκόμη καὶ ἂν γιὰ τὴν πλήρη πραγματοποίησίν του θά χρειασθῇ πολὺς καιρὸς.

Εν τῷ μεταξύ ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἀσφάλεια πρέπει νὰ προστατευθῇ. Γι' αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὸ Σύμφωνο τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀποφασίστηκε ἡ ἰδρυση ἑνὸς τρίτου ὀργανισμοῦ. Μὲ τὸν ὀργανισμὸ αὐτὸ ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ ἐνώτεται μὲ τὶς Εὐρωπαϊκὲς δημοκρατίες σὲ μιὰ ἀμυντικὴ συνθήκη. Ἡ συνθήκη ἤδη ἰσχύει καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐπιτελεῖα τῶν δυνάμεων τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐπεξεργάζονται τὶς λεπτομέρειες. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ τὸ σημαντικότερο βῆμα πρὸς ἕναν εἰρηνικὸ κόσμον. Μὲ τὴν Ἀμερικανικὴ δύναμη καὶ τὰ ἀμυντικὰ μέσα πού αὐτὴ φέρνει μαζί της, ἡ βασανισμένη Εὐρώπη προχωρεῖ σήμερον πρὸς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀσφαλείας της.

Ἐρχεται τώρα τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον τὸ Σύμφωνο τοῦ Ἀ-

τλαντικοῦ μπορεῖ νὰ ταιριάζῃ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν μπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὸ ἕνα δὲν ἐμποδίζει τὸ ἄλλο. Τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμα τῆς ἀμυνας, ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς, ἐξασφαλίσθηκε στὸν καταστατικὸν αὐτὸν χάρτη. Ὅλα τὰ ἀπαραίτητα βήματα γιὰ τὴν ἀμυνα ἐναντίον κάθε ἐπιθέσεως μποροῦν νὰ ληφθοῦν νόμιμα ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ἔθνῶν ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ ἔφ' ὅσον, τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἀποφασίσῃ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸ τὴν ὑπεράσπιση, ἂν φυσικὰ τὸ βέτο τοῦ τὸ ἐπιτρέψει. Ὡς τότε αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀτλαντικοῦ θά μποροῦν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐπίθεση καὶ δὲν ἀμφισβάλλουν πῶς τὰ Ἡνωμένα Ἐθνη θά δοῦν τὸν χάρτη μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα.

Αὐτὴ ἡ τριπλὴ ὁργάνωση γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆς Εὐρώπης ἔχει τεθῇ σὲ λειτουργία καὶ μποροῦμε τώρα νὰ προσβλέπουμε στὸ μέλλον χωρὶς τὸν φόβον πού ὡς σήμερον κίαζε τὴν σκέψη καὶ παράλυε τὴν πράξιν.

Ὑπάρχει γιὰ τὴν ὥρα ὁ νομισματικὸς ἀγῶνας καὶ ἡ σύγκλιση πού τὸν ἀκολουθεῖ στὸ παγκόσμιο ἐμπόριο καὶ στὶς συναλλαγές. Αὐτὸ τὸ θέμα δὲν θά τὸ ὀξείω. Παρ' ὅλο ὅτι εἶναι ἕνα σοβαρὸ ἐμπόδιο, εἶναι κάτι παροδικὸ καὶ ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους καὶ τὶς κυβερνή-

σεις ὅσο πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ ἐσπευσμένα γίνεται. Δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀφήσουμε νὰ ἐξελιχθῇ σὲ μιὰ δεύτερη μεγάλη κατάρρευση ὅπως ἔγινε μετὰ τὸ 1920 καὶ τὸ 1930. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνοχλητικὸ, δὲν εἶναι ὅμως τόσο σοβαρὸ καὶ βάσιμον πρόβλημα ὅπως τὰ ἄλλα ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα μίλησα πρὶν, καὶ θά λυθῇ. Καὶ ὅταν λείψῃ αὐτὸ ὁ δυτικὸς κόσμος θά περάσῃ τὸ κατώφλι, ἀπὸ τὴν παλιὰ τάξιν πραγμάτων πρὸς μιὰ νέα τάξιν προόδου καὶ εὐημερίας.

Ὅταν βλέπω τὴν γρήγορη ἐξέλιξιν πού συντελέσθηκε στὴ λύση βασικῶν προβλημάτων τῆς Δύσεως, μέσα σὲ τέσσερα χρόνια δὲν βλέπω γιατί δὲν μποροῦμε νὰ περιμένουμε μιὰν ἐποχὴ ὅπου ἡ ἀπειλὴ τοῦ κομμουνισμοῦ θά ἔχει λείψῃ. Ἡ πρωτοβουλία τοῦ Προέδρου Τρούμαν γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων περιοχῶν ἀποτελεῖ μεγάλη ἐμπνευση παρόμοια μὲ τὸ Σχέδιο Μάρσαλ καὶ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῶν τροφίμων καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν. Ἡ Ἀφρικὴ, ἡ λησμονημένη ἡπειρος, μὲ τὶς τεράστιες πηγὲς πλούτου καὶ τὴν ἀνεξήγητη καθυστέρησίν της θά συμβάλλῃ στὴν δική της καὶ τὴν παγκόσμια πρόοδο.

Ἡ ἀνθρωπότητα μπορεῖ ἐπὶ τέλους νὰ θερίσῃ τοὺς καρποὺς τῶν μόχθων καὶ τῶν πόνων πού πέρασε ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα καὶ ἡ Παγκόσμια Δύναμη θά βρῇ μιὰ σταθερὴ ἰσορροπία.

‘Ο πρώτος έορτασμός τῆς 25ης Μαρτίου στὴν Ἀθήνα

Τὴν 15ην Μαρτίου 1828 ἐξεδίδετο τὸ ἐπόμενο βασιλικὸν διάταγμα δι’ οὗ καθιεροῦται ἡ 25η Μαρτίου ὡς ἡμέρα ἐθνικῆς ἐορτῆς, ἐπὶ τῇ ἐνάρετι τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

ΟΘΩΝ

ἐλέφ Θεοῦ

Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς ἡμετέρας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας θεωρήσαντες, οἱ ἡμέρα τῆς 25ης Μαρτίου λαμπρὰ καθ’ αὐτήν εἰς πάντα Ἑλλήνα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τελουμένην ἐορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ὑπαρχίας Θεοτόκου, εἶναι προσίτι λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνο διὰ τὴν καθ’ αὐτήν τὴν ἡμέραν ἐναρξίν τοῦ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καθιεροῦμεν τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸ διηγεῖσθαι ὡς ἡμέραν ἐθνικῆς ἐορτῆς.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 15ην Μαρτίου 1828
ΟΘΩΝ

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.
Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
Γ. Γλαράκης

Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὴν τελεθεύσαν τότε πρῶτον ἐθνικὴν ἐορτὴν ἡ «Ἀθήνα» τοῦ καιροῦ ἐκείνου: «Ἡ σημερινὴ ἡμέρα, ἡ 25η Μαρτίου ἡ τόσο σέβαστὴ εἰς ὅλην τὴν

Χριστιανοσύνην διὰ τὸν ἐορταζόμενον Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου καὶ τόσο λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνο ἰδίως εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ἐναρξίν τῆς ἐπαναστάσεώς μας κατὰ τὸ 1821, καθιερώθη τέλος πάντων ἀπὸ τὸν Βασιλέα Ἐθνικὴ Ἐορτὴ διὰ τοῦ διατάγματός του ἀπὸ 15 τρέχ. μηνός κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ ἔθνους εὐχὴν καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Παιδείας Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸς τριῶν ἡμερῶν λοιπὸν ἐξεδόθη τὸ πρόγραμμα τῆς ἐορτῆς καὶ χθὲς πρὸς τὸ ἑσπέρας 21 κανονιοβολισμοὶ ἐπροσήμαναν τῆς ἀκολουθούσης ἡμέρας τὸ ἐπίσημον.

Σήμερον δὲ τὸ πρῶτον περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου 21 πάλιν κανονιοβολισμοὶ καὶ ἡ ἑωθινὴ μουσικὴ τῆς νῆγγειλον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτεύουσας τὴν ἐορτὴν καὶ τὴν ὥραν π. μ. ἡ ἐνοπλος φρουρὰ τῆς πόλεως παρετάχθη εἰς τὰς ὁδοὺς ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμελλε νὰ διαβῇ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.

Τὴν 9ην ὥραν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἐφθασαν ἐφ’ ἄρματος ἀνευφημοῦμενοι ἀπὸ τὸν πληθὺς τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου παρευρέθησαν ὅλαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαί, ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ τῆς πόλεως καὶ ὅλαι αἱ συν

τεχνίαι, ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν περὶ χωρίων καὶ πληθὺς πολὺ τοῦ λαοῦ, ὅπου ἐψάλλη κατάλληλος τῆς ἐορτῆς δοξολογία πρὸς τὸν Ὑψιστον.

Εἰς τὴν χαρμόσυνον καὶ πάνδημον ταύτην ἐορτὴν παρευρέθησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Σβεκίας ὁμοῦ καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν πλοίων καθὼς καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν οἵτινες συνεώρασαν μαζί μας τὴν λαμπρὰν ἀνάμνησιν τῆς ἐπετείου τῆς ἡμέρας τῆς ἐθνεγερσεώς μας. Μόνον δὲ οἱ κύριοι πρέσβεις τῆς Ρωσίας καὶ Αὐστρίας μετὰ τῶν ὑπαλλήλων τῶν καὶ μαζί με αὐτοὺς ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Βαυαρίας δὲν μὲς ἤξιωσαν τῆς παρουσίας των «ἵνα μὴ μιανθῶσιν (καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐπαναστάσεώς μας) ἀλλ’ ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα».

Τὴν ἀπόλυσιν δὲ τῆς δοξολογίας τὴν ἐσήμαναν 21 κανονιοβολισμοὶ καὶ ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς Βασίλισσης συνωδευόμενος μετὰ ἀνευφημίας καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ λαοῦ, προπορευομένων καὶ ἀκολουθούντων τῶν συντεχνιῶν καὶ τῶν περιχώρων γεωργῶν μας κλπ. ἐπέστρεψαν εἰς τὴν βασιλείαν, τὰ ὁποία περικυκλῶντες ὅλοι οὗτοι ἐχόρευον καὶ ἀνευθυμούσαν εὐλογούντες τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσάν μας.

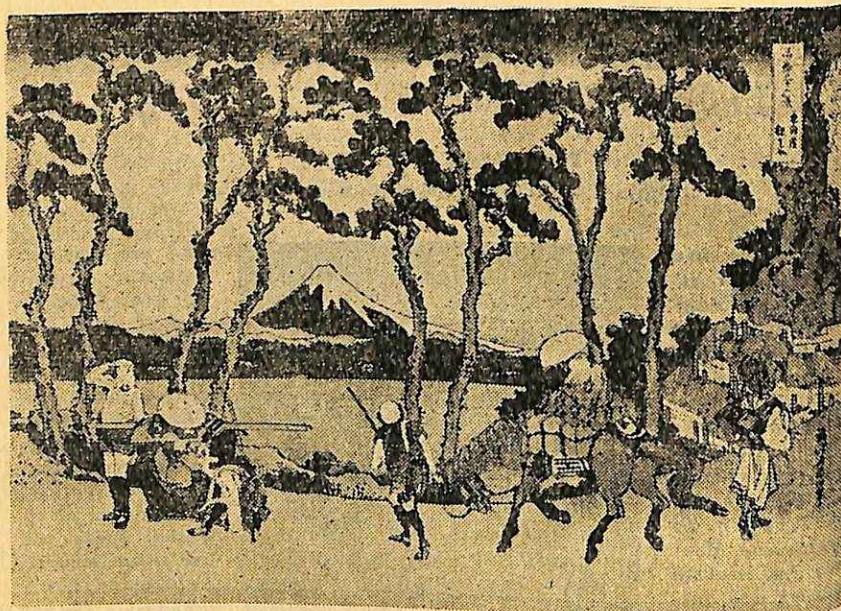
Ἐνθουσιασμένοι ὅλοι οἱ παρευρέθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τὴν ἐπέτειον ταύτην τῆς ἐθνεγερσεώς μας ἡμέραν σκιρτῶντες καὶ ἀγαλλόμενοι ἐπανηγυρίζον ἀναπολύντες εἰς τὴν μνήμην των τοὺς κινδύνους τῶν, τὰς μάχας των καὶ πρὸ πάντων τῶν, τὰς μάχας τοῦ Βελτείου, τῶν Δερβενίων, τῆς Κλεισοβάς καὶ Ράχοβας, τὰς ἐνδόξους ναυμαχίας τῶν Π. Πατῶν, τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, τῆς Σάμου, τοῦ Καφηρέως κλπ. καὶ πρὸ πάντων ἐκείνην τὴν Ἀβαρινῶν, τῶν ἀτόλων τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων, ἥτις ἐστεφάνωσεν τοὺς ἀγῶνας μας, ὁμοῦ καὶ τὴν εἰς Πεταλίαν ἀπόβασιν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων τὰ ὁποία ἐκαθάρισαν τὸ

ιερόν ἔδαφός μας ἀπὸ τοὺς Ἀρσάβας καὶ ἔφεραν πλήρη τὴν εἰρήνην εἰς τὸν τόπον μας.

Εἶναι τῷ ὄντι περιέργον νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ἀφ’ ἐνὸς μέρους πόση χαρὰ διεχύθη ἔξαφνα σήμερον εἰς τὰς καρδίας καὶ τὰ πρόσωπα ὄλων τῶν Ἑλλήνων, πόσον συναισθάνονται τὸ σοβαρὸν καὶ μεγαλεπήβολον τοῦ ἐπιχειρήματος των καὶ πάλιν ἀφ’ ἑτέρου πόσον ἔξαφνα τοὺς βλέπει τις ἀπὸ εὐθυμίας νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν σύννοιαν ἐνθυμούμενοι τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους ὑπέφερον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μας καὶ τὰ σφάγια τὰ ὁποία προσέφερον εἰς τὸν ἱερόν αὐτὸν βωμόν.

Ἡ ὑψηλὴ καὶ μεγίστη ἰδέα αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν ἀνύψωσαν οἱ προπάτορές μας εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης τῆς, καὶ τῆς ὁποίας τὰ θαύματα ἀνεπὶδρασαν μετὰ παρέλευσιν τόσο αἰώνων ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας, τὸν Μαραθῶνα, καὶ τὰς Πλαταιάς εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὴν Σπάρτην καὶ τὸ Φραγκοκάστελιν, καὶ ἀπὸ τὸ Ἀρτεμίσιον τὴν Σαλαμίνα καὶ τὴν Μυκάλην εἰς τὸν Γερόντα, Κάρπαθον καὶ Κρήτην, ἥτις τότε μὲν ἐξέπληξεν τὴν οἰκουμένην νῦν δὲ ἐκίνησε ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς φωτισμένης Εὐρώπης καὶ ἔφερε γενικὴν μεταβολὴν καὶ νέαν μορφήν εἰς τὸν φωτισμένον κόσμον, δὲν ἦτο παράδοξον ἂν κάποτε ἔφερε καὶ αὐτὴν τὴν κατῆφειαν εἰς τοὺς εὐθυμούντας Ἕλληνας ὅταν ἐσυλλογίζοντο ὅτι ἡ τόσο ἀκριβὰ ἀγορασμένη ἐλευθερία των αὐτὴ δὲ ἐτέθη ἀκόμη ἐπὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν εἰς τὰ στερεὰ θεμέλια τῆς, εἰς τὰ ὁποία μόνον στήριζομένη ὑπόσχεται διάδοσιν τῶν οὐρανίων αὐτῆς ἀγαθῶν.

Καὶ πόσην ἐπισιμότητα δὲν ἤθελεν δάσει ἡ ἐορτὴ αὐτὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλον τὸν φωτισμένον κόσμον ἂν μαζί με τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, τῆς φανερώσεως τοῦ ἀπὸ αἰῶνος μυστηρίου τῆς ἐθνεγερσεώς μας κλπ., ἐπανηγυρίζετο καὶ ἡ καθίδρυσις τοῦ συντάγματός μας, ἡ

Από το «Fugaku Sanjū Rokkei» (36 άπόψεις του Φούτζι) που κυκλοφόρησε μεταξύ 1823 και 1829.

νά στολίζει το σπίτι του γραφιά, του έμπορα και του βιοτέχνη. Ένώ αυτοί που ήξεραν από τέχνη συγκέντρωναν και εκτιμούσαν την κλασσική ζωγραφική, πνευματική κληρονομιά της Κίνας, ο εργαζόμενος έδινε τις δακάρες του για την πολύχρωμη όμορφη της ξυλογραφίας. Αυτή καθρέφριζε τον κόσμο που ήξερε. Αυτή του έδειχνε την εθιμική ζωή της πόλης του, τους ήθοιους που έβλεπε στο θέατρο, τις γνωστές σκηνές της καθημερινής ζωής, τέτοιες που τόσο αγαπούσαν να ζωγραφίζουν οι Ολλανδοί δάσκαλοι: στη μία ένα παιδί με το καινούριο του παιχνίδι, στην άλλη μια κοπέλλα με το ερωτικό της γράμμα, ο πλανώδιος έμπορας με τις βεντάγιες, ο νερούλας, δυο έρωτευμένοι που περπατούν πιασμένοι χέρι χέρι μέσα στο χιόνι. Στην άλλη δ' θεατρίνος με το σπαθί στο χέρι κορδωμένος στο ώρατο του κοστούμι. Οι καλλονές της Γιοσιβάρα με τα μετα-

ξωτά λουλουδιαστά τους κιμονό, το γεμάτο κόσμο ποταμόπλοιο που διασχίζει τον ποταμό Σουμίντα, το ήλιο-βασίλειμα, οι κερασίδες με τα γιορτινά τους ή η φθινοπωριάτικη μεγαλοπρέπεια των θάμνων. Καμιά εικόνα, κανένα θέμα δεν ήταν τόσο άσημαντο ώστε να μην εμπνεύσει τους καλλιτέχνες των ούκιγιόγες «των εικόνων του κόσμου που περνά».

Αυτός ήταν ο κόσμος όπου γεννήθηκε ο Χοκουσάι, πριν από δυο αιώνες περίπου, στα περίχωρα του Γιέντο — του Τόκιο, όπως το λένε σήμερα. Ο πατέρας του — η πατρικός του — έφτιαχνε μεταλλικούς καθρέφτες στην αυλή του Σογκούν — άρα άνηκε στην τάξη των βιοτεχνών. Το παιδί του μαθήτευσε τέσσερα χρόνια κοντά σε έναν χαράκτη και άστειρα έκαμε άλλα δυτώ βοηθός στο εργαστήριο του Σουνσό, ενός από τους διασημότερους τότε σχεδιαστές έγχρωμων τσιγκογρα-

φιδών. Όσο στο τέλος μάλλωσες και, 26 χρονών, ο προικισμένος με μεγάλο ταλέντο μαθητής βρέθηκε στο δρόμο, μόνος, να κερδίσει τη ζωή του. Τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν δύσκολα: ο νεαρός καλλιτέχνης δεν μπορούσε να ζήσει με τα βιβλία που είκονογρα-

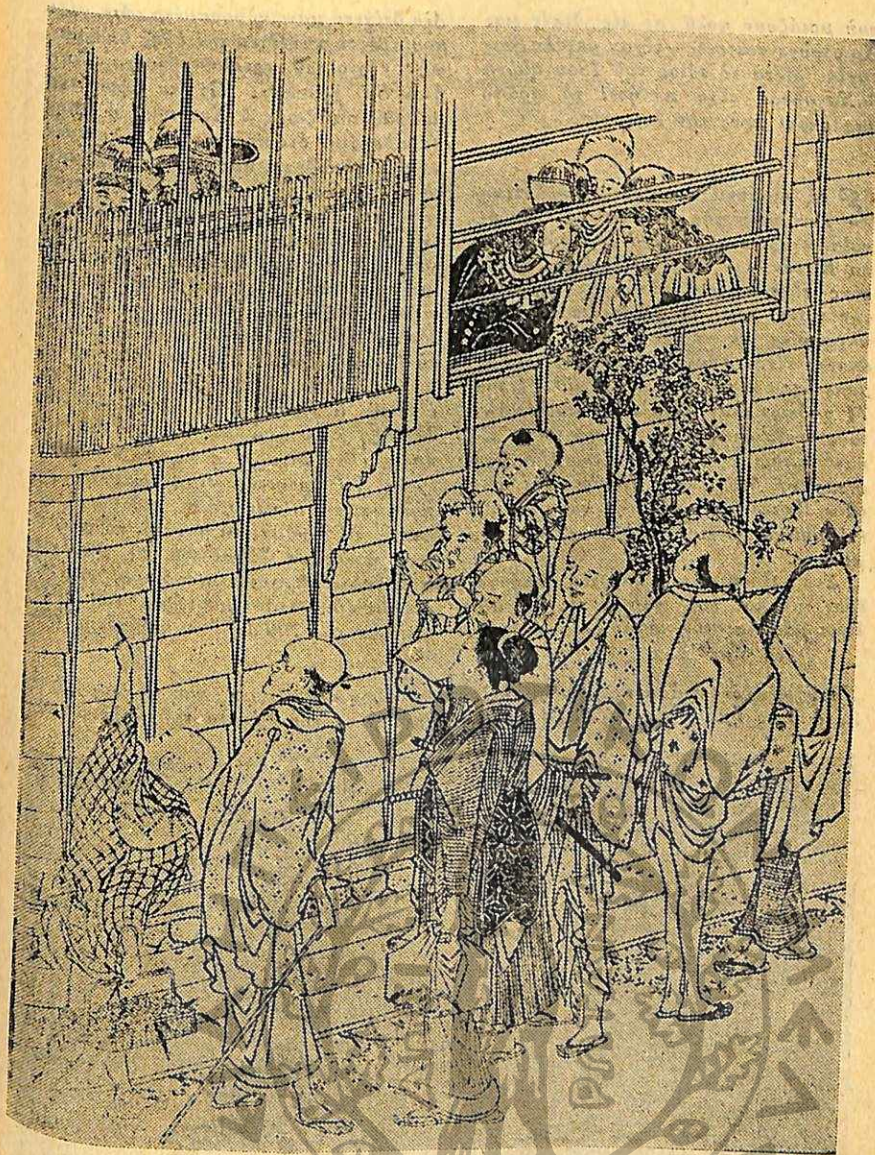
φούσε — για τα όποια πολλές φορές έκανε και το κείμενο — και συχνά αναγκαζόταν να πουλά κοκκινοπίπερο και ήμερολόγια στους δρόμους του Γιέντο. Όσο η έπιμονή του νίκησε. Τα σχέδια που έφτιαξε για τα σουριμόνο — τις όμορφες ευχέτηριες κάρτες,

Ο καλλιτέχνης στο εργαστήριό του. Από τη σειρά ξυλογραφιών «Jimbutsu Gwafu».

Μία σελίδα από το «Yshen Jeruri Zekku» («Ένα βιβλίο με μπαλλάντες»), 1816, εικονογραφημένο από τόν Χοκουσάι και άλλους καλλιτέχνες.

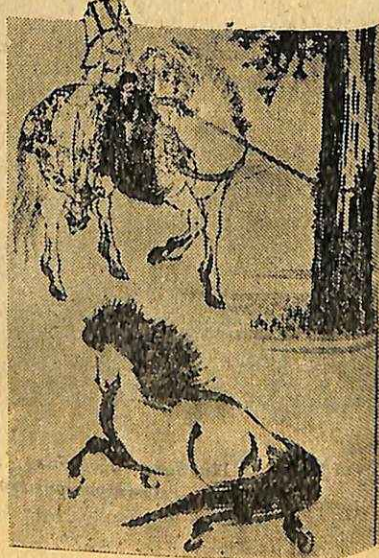
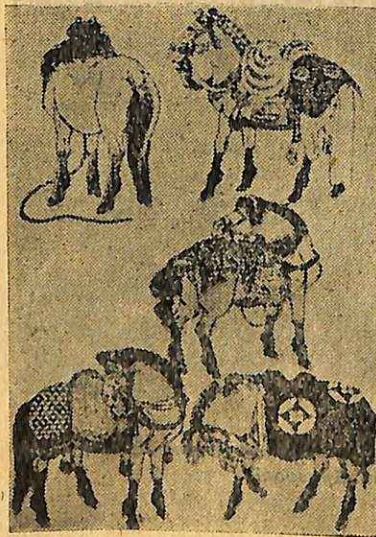
Κοιτάζοντας 'Ολλανδοὺς ταξιδιώτες. Από το βιβλίο «Jehon Asuma Asodi», 1799, εικονογραφημένο από τόν Χοκουσάι.

πὺν μοιάζουν πολὺ μὲ τὶς δικὲς μας Χοραιογεννιάτικες—εἶχαν μεγάλη ἐπιτυχία. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνα ὁ Χο-ουσαϊ εἶχε πατήσει τὸ πρῶτο σκαλοπάτι πρὸς τὴν ἐπιτυχία.

Ἐὰν σαράντα τοῦ χρόνια, ἡ δυτικὴ ἀντίληψη τῆς ποσοτικῆς, τὴν δόποια γνώριος στὰ 1796 ἀπὸ τὸν Σίμπα Κοκὰν καὶ τοὺς Ὁλλανδοὺς ἐμπόρους, εἶχε μόλις ἀρχίσει νὰ ἐπηροάζῃ τὴν τέχνην του. Τὶς ὥραιότερες τοιχογραφίες μὲ τοπία, αὐτὲς γιὰ τίς ὁποῖες εἶναι σήμερα διάσημος, τὶς ἔκανε διὰν εἶχε περάσει τὰ 60. Ἦσαν 74 χρόνων διὰν ἔβγαλε τὸν πρῶτο ἀπὸ τοὺς τρεῖς ὁμορφους τόμους τοῦ «Ἐκατὸ ἀπόψεις τοῦ Φούτζι» (*Hundred views of Fuji*), καὶ 79 διὰν ἐξέλειξε τὰ «Ἐκατὸ ποιήματα τῆς παραύρας» (*Hundred poems explained by the nurse*).

Στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο ὑπάρχει ἓνας πίνακας πὺν παρ στάνει ἓνα θαλασσοκόρακα στὸν κορμὸ ἑνὸς δένδρου.

Σπουδὲς ἀλόγων ἀπὸ τὴ μεγάλη συλλογὴ σχεδίων «*Mangwa*», πὺν κυκλοφόρησε κατὰ διαστήματα μεταξὺ 1814 καὶ 1840 καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ καλλιτέχνη.

Ὁ καταρράκτης Ἀμίνια στὴν Ἐπαρχία Κίζο.
Ἀπὸ τὴ σειρὰ «*Sho-koku Takimeguri*»
(Ἐπισκέψεις στοὺς καταρράκτες τῆς χώρας)
πὺν κυκλοφόρησε στὰ 1827.

έξαιρετικό στάδιο και όταν θα είμαι 110 χρόνων, δε τι κάνω, είτε τσιλιά είναι είτε γραμμή, θα είναι ζωντανό. Παρακαλώ εκείνους που θα ζήσουν όσο έχω, να δουν αν θα κρατήσω το λόγο μου». Τέτοια αυτοκριτική είναι σπάνια σε καλλιτέχνη τέτοιο σθένος ασφαλώς είναι μοναδικό.

Εκείνοι που δεν γνωρίζουν τη συμβατικότητα της ανατολικής τέχνης βρίσκουν περισσότερη δημοφιλία στη μεγάλη σειρά των έγχρωμων τοιχογραφιών που είναι γνωστές ως «36 απόψεις του Φούτζι» (*Thirty six views of Fuji*). Σ' αυτές θαυμάζει κανείς την φαντασία του Χοκουσάι, την θαυμαστή κυριαρχία του στο σχέδιο, το πηγαίο αίσθημα που χαρακτηρίζει τη σύνθεση και τους τοιμηρούς — κάποτε δξύτατους — συνδυασμούς χρωμάτων. Το περίφημο «κύμα» που δείχνει το νερό που ύψώνεται σαν πύργος καθώς χτυπά, σαν πέλμα άγριου θηρίου, πάνω στο μικρό πλοιάριο που χάνεται, πρέπει να είναι γνωστό σε πολλούς που δεν έχουν ειδικές γνώσεις για τις Ιαπωνικές τοιχογραφίες. Λιγότερο γνωστές, ή λιγότερο δημοφείς είναι οι απόψεις του «Φούτζι με τον κεραυνό» και «με κακοκαιρία», που αξίζουν να αναφερθούν για την ξεκάθαρη σιλουέτα του μεγάλου κατακόκκινου κώνου που προβάλλεται σε έναν πολύχρωμο ουρανό.

Σ' αυτά κυρίως τα έργα μπορούμε να καταλάβουμε εύκολότερα την καινούρια τεχντροπία του Χοκουσάι. Πόσο άρρενωπό φαίνεται το έργο του δασκρά από τη νωθερή χάρη του Ούτα-μάρο και του Τογιοκούνι! Πόσο ζωντανά δουλεύουν οι χωρικοί του πόσο δροσερά φυσάει ο αέρας πάνω στους ριζώνες!

Πρέπει να παραδεχτούμε με ειλικρίνεια ότι τα χρώματα του Χοκουσάι ήταν πολλές φορές αδόουλευτα. Χάρη στο χρώμα που χρησιμοποιούσε για τους ουρανούς του — ένα ξεπλυμένο γαλάζιο άνιλης που έφτανε από τη Δύση — σπάνια κατορθώνει στα τελευταία του έργα τις αϊθέρεις αρμονίες του Χαροννόμπου ή του Κορον-ζάι. Την αχαλίνωτη φαντασία του μπο-

ρεί κανείς να τη δη καλύτερα στα μονόχρωμα ή απαλόχρωμα σχέδιά του. Από αυτά, οι 15 τόμοι, γνωστοί ως «Σημειωματάκια», θεωρούνται τα πιο σπουδαία, αν και για μένα δεν είναι τα καλύτερα. Προτιμώ τις μικρές «Εκατό απόψεις του Φούτζι». Στο γοητευτικό αυτό έργο, ο Χοκουσάι έχει συνθέσει περισσότερες από 100 παραλλαγές του γνωστού θέματος, του αγαπημένου του βουνού. Πουθενά δεν φαίνονται καλύτερα οι ικανότητές του να αυτοσχεδιάζει και η άναμφισβήτητη καλή του διάθεση.

Τι έχουμε όμως να πούμε για τον Χοκουσάι σαν άνθρωπο; Η εικόνα που μπορούμε να σχηματίσουμε είναι σκιαγραφική και ακαθόριστη, μās δείχνει όμως άνθρωπο καλλιτέχνη ως το κόκκαλο. Ήταν περήφανος και έξυπνος, απελπιστικά άνικανος να κερδίσει χρήματα. Συχνά του έλειπαν και τα πιο απαραίτητα πράγματα. Ζούσε σε μια φτώχεια που τον άφηνε αδιάφορο. Δεν είχε σκέψεις ούτε φιλοδοξίες έξω από την τέχνη του. Όταν ή βρώμα του σπιτιού του που ποτέ δεν το καθάριζε, γινόταν αφορητή απόμνη και σ' αυτόν, μάς δίνει τα λίγα του πράγματα και μετακόμιζε. Έτσι άλλαξε σπίτι τουλάχιστον 90 φορές: πήγαινε από καλύβη σε καλύβη, και τον συνόδευε πάντα στα γεράματά του ή πιστή του κόρη Ογέι. Ήταν κι αυτός καλλιτέχνης. Από το χέρι της έχουμε και το υποτιθέμενο πορτραίτο του πατέρα της που μās δείχνει ένα ρυτιδωμένο γέρο με πλούσια φρύδια, μεγάλα αυτιά, και μια μεγάλη γαμψή μύτη. Το φαλακρό του κρονίο είναι σχεδόν κωνικό, τα χείλια του λεπτά και σφιγμένα, τα μάτια λίγο κουρασμένα. Η έκφραση δείχνει άνθρωπο που πέρασε πολλά, αλλά που νίκης τις αντιξοότητες, που έμεινε ακλόνητος ως το τέλος.

Όσο όσο ο Χοκουσάι, όλα τα χρόνια του άγωνα του διαίτησος ένα άβυσσος, και παράξενο, αίσθημα του άσπαιου.

Διηγούνται πολλά για τους πλούσιους πλάκες — που ήταν σχεδόν βδοι οι στο μέγεθος με τον «Παράδεισο» του

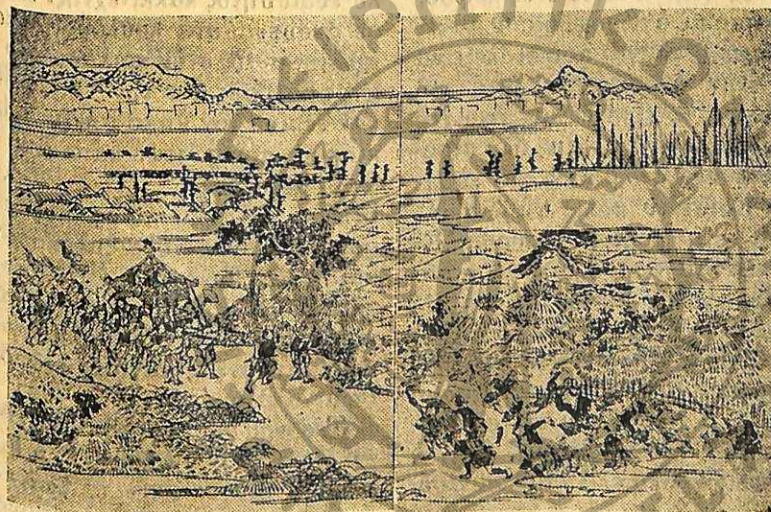
Τιντορέττο στο Παλάτο Νιουκάλε τις Βενετίας — που έφτιαχνε μπροστά στα έπιληκτα πλήθη, χρησιμοποιώντας σκούπα αντί πινέλλο και μελάνι αντί μπογιά. Έτσι ζωγράφιζε πάνω σ' ένα στυρί γύρι δυό πουλιά που πετούσαν. Κάποια άλλη φορά έφτιαξε έναν πίνακα «Σφενδαμόφυλλα το φθινόπωρο», βουτώντας τα πόδια ενός κόκκορα σε κόκκινο χρώμα και αφήνοντάς τον να περπατήσει πάνω σ' ένα φύλλο μπλε χαρτί. Σ' έναν άλλο πίνακα είναι γραμμένο: «Τον ζωγράφισα με τα νύχια μου».

Μεταξύ των πρώτων Ιαπωνικών έργων χαρτικής που έφθασαν στην Ευρώπη, ήταν μερικά φύλλα ενός μικρού βιβλίου του Χοκουσάι με το όποιο είχαν τυλίξει μια πορσελάνη. Αυτό στα 1856. Δέκα χρόνια αργότερα όταν η Ιαπωνία εγκατέλειψε την πολιτική του αποκλεισμού και άνοιξε τις αγορές της στο Ευρωπαϊκό εμπόριο, άρχισαν να φθάνουν στη Γαλλία έργα Ιαπωνικής χαρτικής. Έκαναν μεγάλη εντύπωση στους Ιμπρεσιονιστές και μεταμπρεσιονιστές ζωγράφους. Ο

Βάν Γκόγκ ανταποκρίθηκε, αν τινά του χρώματα ο Ουόλφελ αν γυήθηκε από την καινοτομία της αόθσης τους. Και οι Γκονκούρ έδεξα. οσβασιμό σε ό,τι αλλοιώτικα θα άσω. ρούσαν βάρβαρο. Έτσι η λατρεία συνεχίστηκε και θα ήταν δύσκολο να υπερειμήσω την επίδραση που είχε η Ιαπωνική χαρτική στην δυτική τέχνη στα τελευταία πενήντα χρόνια.

Ο Χοκουσάι ήταν θαυμασμός, μοναδικός. Με το θάνατό του έκλεισε η χρυσή εποχή της Ιαπωνικής χαρτικής. Ο Χιροσίγκι, που έζησε ακόμη 10 χρόνια ύστερα από το θάνατο του Χοκουσάι, ανακηρύχθηκε από πολλούς ως Μεγάλος Δάσκαλος ήταν σχεδόν τίποτα μπροστά σ' αυτόν τον κολοσσό.

Ο Χοκουσάι, σύμφωνα με τα έθιμα του τόπου του, συνέθισε στην τελευταία του αρρώστια ένα ποίημα που δραματιζόταν τη στιγμή που η ψυχή του θα έλευθερωνόταν από το κουρασμένο του σώμα. Ας τον αφήσουμε με τον ωραιότατο αυτό στίχο: «Η ψυχή μου, μπορεί σαν φτερό να πηγαίνει οπουδήποτε πάνω στα καλοκαιρινά χωράφια».

Χειμωνιάτικη πομπή. Από το βιβλίο «*Ximwoniátiηηη πομπή*».

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

ΤΗΣ FREYA STARK

(Από το «Perseus in the Wind»,

εκδ. John Murray,

Λονδίνο)

Ἡ Φρέγια Στάρκ, ἡ διάσημη περιηγήτρια καὶ ἐξερευνητρια, δημοσίευσε τελευταία μία συλλογὴ δοκιμίων. Τὰ θέματά της ἔχουν μεγάλη ποικιλία: ταξίδια, ἀγάπη, παιδεία, ἀνδρεία, εὐτυχία. Τὸ δοκίμιο πὺν δημοσιεύουμε παρακάτω εἶναι τὸ τελευταῖο τῆς σειράς αὐτῆς καὶ ἐκφράζει τίς ὥριμες ἀπόψεις μιᾶς θαρραλέας καὶ πολὺ μορφωμένης γυναίκας, πὺν συνέχισε τὴ μεγάλη παράδοση τῶν Ἀγγλῶν περιηγητῶν στὴ Μέση Ἀνατολή.

Ο πατέρας μου ζοῦσε σ' ἓνα μικρὸ ξύλινο σπιτάκι στὸν δυτικὸ Καναδά, ὅπου μονάρχος τοῦ μετέτρεψε ἓνα κομμάτι τοῦ δάσους στὴν πλαγιά ἑνὸς λόφου, σὲ κῆτο μὲ ὁπωροφόρα. Φρόντισε ὥστε ἡ πλαγιά πὺν διάλεξε νὰ ἔχη τὴν ὁμορφότερη θεὰ τοῦ κόσμου. Ἀντίκριξε μιὰ ἀνοιχτὴ πεδιάδα μ' ἓνα ποτάμι ὅλο στροφές, βουνὰ στὸ βάθος, καὶ τὴ λίμνη Κούτενιῦ μόλις νὰ διακρίνεται στὴ βόρεια πλευρά. Ἐφφτιαξε στὸ σπιτί ἓνα μεγάλο παράθυρο γιὰ νὰ βλέπη καὶ πρὸς τίς τοεῖς πλευρές. Τὸ παράθυρο αὐτὸ, ἔξη καρέκλες Τσίπεντεϊλ πὺν εἶχε ἀγοράσει σ' ἓνα πλειστηριασμὸ καὶ μερικὰ δικά του σκίτσα κρεμασμένα στοὺς τοίχους, ἦταν ἡ μοναδικὴ πολυτέλεια τοῦ σπιτιοῦ. Πήρασα δύο χειμῶνες κοντὰ του, καὶ κάποτε τοῦ πήγα μιὰ γλάστρα

ἀνθισμένη ἐνῶ ἀκόμη τὸ χιόνι σκέπαζε ὅλα γύρω. Σύντομα ὁμως βυῖκε τὴν εὐκαιρία νὰ μοῦ πῇ πολὺ ἀπλὰ ὅτι δὲν τοῦ ἄρεσαν τὰ λουλούδια πὺν δὲν ἀνθίζουν φυσικά, τοῦ ἀφαιροῦσαν κάτι ἀπὸ τὴν πρώτη χαρὰ τῆς ἀνοιξης. Οἱ ἀγάπες τοῦ ἦταν πολὺ βαθεῖες καὶ τρυφερές. Δὲν συγκεντρώνονταν σὲ κάτι ὁρισμένο. Ὅπως οἱ περισσότερες ἀνθρώπινες ἀγάπες, ἦταν σκορπισμένες σὲ ἀνθρώπους, ζῶα, φυτὰ ἀκόμη καὶ σχήματα πραγμάτων πὺν ἔβλεπε, γιὰτὶ ἦταν ἓνας πολὺ εὐαίσθητος καλλιτέχνης. Ζοῦσε ἀνάμεσα στὰ λουλούδια καὶ πρῶτος αὐτὸς στὴν κοιλάδα τοῦ ἔφερε βολβούς ἀπὸ τὴν Ὀλλανδία καὶ γέμισε τὸν κῆπο του μὲ νάρκισσους πὺν φύτεψε κάτω ἀπὸ τὰ ἀνθισμένα δένδρα. Ἦταν καλὸς ἱππέας καὶ φανατικὸς πεζοπόρος, ἀγαποῦσε τοὺς ξυλοκόπους καὶ τοὺς κυνηγούς καὶ ὅσους περνοῦσαν τὸν μισὸ χρόνον μακριὰ ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους τοὺς στήνοντας παγίδες στὰ δασωμένα βουνά.

Τέσσερα χρόνια πρὶν νὰ πεθάνῃ, ὅταν ἦταν 72 χρονῶν, ἡ ἡμιπληγία τοῦ στέρησε τὴ ζωὴ τοῦ ὑπαίθρου πὺν τόσο ἀγαποῦσε. Καὶ παρ' ὅλο ὅτι μὲ τὴ δυνατὴ

τοῦ θέλησῃ κατάφερε, ἓνα - ἓνα βῆμα, καθὼς περνοῦσαν οἱ μῆνες, νὰ περπατᾷ ἓνα χιλιόμετρο μὲ τὸ μπαστούνι, ὥστόσο τὸν περισσότερο καιρὸ τὸν περνοῦσε στὸ παράθυρό του κοιτάζοντας τὴ θεὰ πὺν ἀιωνόταν μπροστά του. Ἐκεῖ, ὅπως μοῦ ἔλεγε, τὰ σύννεφα πὺν ἄλλαζαν διαρκῶς σχήματα καὶ τὸ φῶς τοῦ ποταμοῦ, τὸν γέμιζαν μὲ ἀγαλλίαση γιὰ ὥρες ὁλόκληρες, καὶ τοῦ ἔφερναν ἀτέλειωτη ποικιλία σκέψεων. Καὶ τὸ πιστεύω πὺς ἀληθινὰ θὰ ἦταν ἔτσι, καὶ ὅτι πραγματικὰ ἦταν εὐτυχισμένος, γιὰτὶ ὅχι μονάχα δὲν παραπονέθηκε ποτέ, ἀλλὰ ὅλη του ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν γεμάτη γαλήνη καὶ ἡρεμὸ ἐνδιαφέρον γιὰ κάθε τί πὺν γινόταν γύρω του. Ἀργότερα ὅταν σκεπτόμουν τί ἀκριβῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ εὐτυχία, ἔφερνα πάντα στὸ νοῦ μου τὸ εὐγενικὸ γέριχο κεφάλι τοῦ προστὰ στὸ παράθυρο, μὲ τὴν πλαγιά τοῦ λόφου γεμάτη ἡρεμὰ περιπτερία καὶ φασιάνους καὶ στὸ βάθος τὴν κοιλάδα καὶ τὰ βουνά, καὶ αἰσθανόμουν ὅτι τὸ μυστικὸ τῆς εὐτυχίας τοῦ ἔπρεπε νὰ εἶχε κάτι ἀπὸ τοὺς πάληους ἑκείνους κόσμους πὺν ἦταν τόσο πραγματικοὶ γι' αὐτὸν ὅσο καὶ ὁ δικός μας.

Υπάρχει, φυσικά, μιὰ εὐχαρίστηση τοῦ ζῶου—ἡ ἀπλήχαιστα νὰ τρέχη κανεῖς ἢ νὰ κοιμᾷται ἢ νὰ ξαπλώνῃ στὸν ἥλιο—πὺν βρίσκεται βαθεῖα μέσα στίς φλέβες μας ἀπὸ ἐποχὲς πολὺ πα-

ληότερες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀνθρώπο. Αὐτὴ εἶναι ἴσως ἡ πιὸ παλὰ μορφή τῆς εὐτυχίας. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ ἴδιο παλὰ, ἀκόμη πιὸ παλὰ καὶ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους. Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὀνομάζουμε τὰ λεπτότερα αἰσθήματα ἐνστικτα, καὶ νὰ φανταζώμαστε ὅτι εἶναι ἀλλοιώτικα ἀπὸ τὰ δικά μας ὅταν ἀνῆκουν σὲ ἄλλα πλάσματα καὶ ὅχι σὲ μᾶς. Λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ὁ Δῆμος τῆς Βενετίας ἀπένειμε ἓνα μετάλλιο καὶ ἓνα φλυτζάνι γάλα κάθε μέρα σὲ μιὰ γαίᾳ πὺν ζοῦσε φιλικὰ μὲ μιὰν ἄλλη γαίᾳ στὴν ἀκρὴ ἑνὸς καναλιοῦ. Εἶχαν γεννήσει καὶ ἀνέτρεφαν μαζὺ τὰ μικρὰ τους, καὶ χωρὶς ἀμφιβολία μοιράζονταν τίς περιπέτειες καὶ τὸ κουτσμπολιὸ ὡς τὴν ἡμέρα πὺν ἡ μιὰ γαίᾳ γλύστισε, ἔπρεπε στὸ κανάλι καὶ πνίγηκε. Ἡ φίλη τῆς ἔπρεπε ἀμέσως στὸ νερὸ καὶ προσπάθησε μάταια νὰ τὴν σώσῃ. Ὑστερα υἱοθέτησε τὰ ὄρφανά της καὶ τὰ ἐθῆλαξε μαζὺ μὲ τὰ δικά της. Ὁ Δῆμος τῆς Βενετίας ἀναγνώρισε τίς θυσίες της καὶ τὴν ἀντάμειψε.

Ποῖος μπορεῖ νὰ πῇ πρὶν ἀπὸ πόσα χρόνια, σὲ ποιά ἐποχὴ τῆς γῆς μας, πρωτοῦρθε ἡ ἀγάπη σὰν ἓνας ξένος μέσα στὴ ζούγκλα. Ἐμείς στὴν ἀνθρώπινῃ μας οἰκογένεια τὴν πρωτογνωρίζομε στὴν παιδικὴ ἡλικία μὲ τὴ μητρικὴ στοργή—τὴν ἐξάρτησή μας ἀπὸ τοὺς γονεῖς,—στὴ νεανικὴ μὲ τὴν ἀπόκτηση αὐτοῦ πὺν ἀγαποῦμε, μὲ τὴ λύπη καὶ τὴν

ἀπογοήτευση πού ἀκολουθοῦν μὲ τὰ χρόνια. Ὅταν εἴμαστε παιδιὰ χαίρομαστε νὰ μᾶς δίνουν· εἶναι ἡ πρώτη ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης. Στὴν νεανική μας ἡλικία παίρνουμε καὶ δίνουμε, ἀφωσιονόμαστε καὶ κατέχουμε — ἡ ἀγαλλίαση εἶναι ζυμωμένη μὲ τὴν ἀγωνία, ὥσπου ἡ μητροτητα σὲ κάνει νὰ νοιώσης, ὅτι γιὰ νὰ εἶσαι εὐτυχισμένος πρέπει νὰ μὴ ζητᾷς ἀναπόδοση. Ὅταν γεράσουμε μπορεῖ νὰ φτάσουμε σ' ἕνα λιμάνι ὅπου θὰ νοιώσουμε ὅτι εὐτυχία εἶναι νὰ μὴν ζητᾷ κανεὶς τίποτα. Ἴσως ὅλο τὸ νόημα τῆς ζωῆς νὰ μὴν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ τὸ νὰ μάθουμε πῶς νὰ γίνουμε σὰν τὰ παιδιὰ καὶ ἀκόμη σοφώτεροι: νὰ στεκώμαστε μὲ χέρια ἀτλωμένα καὶ ἀνοιχτά, χωρὶς νὰ πιάνουμε τίποτα.

Ο δραστὸς κόσμος εἶναι τὸ παρὰ-θυρὸ μας, καὶ ἡ προοπτική τῶν κοινῶν πραγμάτων εἶναι ἀπέραντη· οἱ σκηνές τῆς ζωῆς μας διαδραματίζονται πάντα σὲ περιοχές στὶς ὁποῖες σπάνια ἀνήκουν. Μερικὲς φορές, μέσα στὴ γαλήνη, τὸ μυστικὸ πετᾷ γύρω μας, ποτὲ ὅμως δὲν τὸ κατέχουμε, ἀτλῶς τὸ νοιώθουμε. Σὲ τέτοιες ὥρες τὸ αἶτομό παύει νὰ ἔχη συναίσθηση τοῦ ἑαυτοῦ του· ἔχει ξεφύγει ἀπὸ τὸ συνηθισμένο, εἶναι ἕνα κομμάτι αὐτοῦ πού βλέπει, ἕνα κομμάτι τῆς εὐτυχίας: γιὰ μιὰ στιγμή πατᾷ στὸν ὠκεανὸ καὶ οἱ στιγμὲς αὐτὲς δὲν ξεχνιοῦνται ποτέ. Κάνουν τὴ ζωὴ μας σὰν ταξίδια μέσα

ἀπὸ τὴν πεδιάδα πού ἡ ἄχνα τοῦ καλοκαιριοῦ κρύβει τίς βουνοσειρές· ὥσπου μιὰ μέρα, μὲ τὸ τσουχτερὸ φθινόπωρο, ἡ δμίχλη διαλύεται καὶ ἀνεπάντεχα πορυσιάζεται ἡ πραγματικότητα· οἱ λόφοι λάμπουν στὸν ὀρίζοντα, φωτεινοὶ καὶ ἐλαφρὰ σκιασμένοι σὰν λουλούδια ἀμυγδαλιάς, διάφανα στὸν ἥλιο: οἱ κρυμμένες κορφὲς ξεσκεπάζονται, καὶ ἀπὸ τότε πιά κι ὕστερα ξέρουμε ὅτι ὑπάρχουν.

Θυμᾶμαι μιὰ τέτοια ἐποχὴ στὸ Μάουντ Καρμέλ, διὰν στὸ ἡλιοβασιλεμμα ἡ θάλασσα ἦταν ἀστρογκριζα, μὲ μιὰ ρόδινη λάμψη σὰν τὸν λαιμὸ ἐνὸς περιστεριοῦ. Ἀπὸ τὸ βουνὸ ψηλὰ φαινόταν νὰ λάμπη στολισμένη μὲ ἀμέτρητες πτυχές, ἀπέραντη, ἔτσι πού ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο θὰ μπορούσε νὰ τὴν εἶχε ζωγραφίσει μὲ ἀγγέλους νὰ περπατοῦν ἐπάνω τῆς μόλις ἀνασηκωνόντας τίς ἄκρες τῶν χιτῶνων τους, μέσα στὴ λάμψη τοῦ ἡλιοῦ πού ἔσβηνε. Ὁ οὐρανὸς ἦταν πρασινωλός, πολὺ ἀνοιχτός· μὲ σύννεφα γκριζὰ καὶ λευκά, τὸ χρώμα τῆς στάχτης, κι ἕνα λεπτὸ φεγγάρι, διάφανο σὰν τὰ ἀναμμένα κεριά, σὰν λεπτὸ φρούδι, σὰν ῥόδινο, φωτεινὸ τόξο. Ὅλα ἦταν δαμασμένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀστρο τῆς νύχτας· αὐτὸ ἔλαμπε, δμ χρυσό, ἀλλὰ ἀσημένιο καὶ μὲ τὸ χλωμό του φῶς φρουροῦσε τὰ σκοτάδια τῆς.

Ἡ πόρτα ἀνοίγεται ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ ἢ ἀπὸ τὸν πόνο, τὴ χαρὰ ἢ τὴ λύπη, μέσα σ' ἕναν

κόσμο πού δὲν παίρνει ποτὲ μιὰ τελικὴ μορφή — ἕνα θεϊκὸ ἔργαστήρι ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρη μέρος στὸ θεϊκὸ ἔργο τῆς δημιουργίας.

Μοιραζόμαστε τὴ δημιουργία μὲ τὸ θεῖο κατὰ τὸ μέρος τὸ δικό μας: καὶ ἐπειδὴ ἡ συμβολὴ αὐτὴ γίνεται μόνο μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δημιουργία, πιστεύω ὅτι μόνο αὐτὲς οἱ δύο δυνάμεις μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν τὴν εὐτυχία.

Ἡ δύναμη τῆς δημιουργίας δὲ φαίνεται νὰ ἔχη γεννηθῇ ὅπως ἡ ἀγάπη, σιγὰ· σιγὰ μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου. Εἶναι ὁ δῶρο τοῦ Προμηθέα. Τὴν ἀπόλυση τὴ νοιώθουμε στὶς ἀπλούστερες ἐκδηλώσεις τῆς: τὴ νοιώθει τὸ παιδί μὲ τὴ βιρκούλα του στὸ ποταμάκι, ὁ μηχανικός μὲ τίς μηχανές του, ὁ ζωγράφος μὲ τὸ καββαλέτο του. Τὸ φάσμα αὐτῆς τῆς εὐτυχίας φτερουγίζει ἀκόμα γύρω ἀπὸ τίς ἀξίνες ἢ τὰ σφυριά πού ἐφτιαξαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι μέσα στὶς σπηλιές. Εἶδα μιὰ γυναῖκα σ' ἕνα Ἰνδικὸ χωριὸ νὰ ζωγραφίζει στρογγυλὰ ἀγγεῖα ψημένα στὴ φωτιά, καθισμένη μὲ σηκωμένες τίς φοῦστες τῆς στὸ σκληρὸ σκαλοπάτι, ὅπου τὰ ἀχυρὰ χόρευαν στὸν ἑρὸ ἄερα καὶ τὸν ἥλιο. Μὲ τὸ ἕνα χέρι κρατοῦσε τὸ δοχεῖο καὶ τὸ γύριζε, ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο, μὲ χορτάρια βουτηγμένα σὲ ἕνα μίγμα ἀπὸ λάσπη ἢ στάχτη-κοκκινωπὸ καὶ λευκό-

ζωγράφισε ἀπλὰ σχέδια πού ἡ ἀνθρωπότητα τὰ φύλαγε σὰν θησαυρὸ ὅλα τὰ χρόνια τῶν προϊστορικῶν μεταναστεύσεων. Γιατὶ νὰ ὑπάρχῃ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀνάμεσα σὴν παράδοση τῆς λησμονημένης του δημιουργικότητας καὶ τῆς τωρινῆς του ἐφευρετικότητας; Ἡ οὐσία καὶ τῶν δύο εἶναι ἡ ἴδια: εἶναι σὰν τὸ ἕνα πόδι νὰ μαλλώνῃ μὲ τὸ ἄλλο, σὲ μιὰ πλαγιά ὅπου καθένα σκαρφαλώνει μὲ τὴ δική του ταχύτητα.

Ὅσο ἔνῳ εἶναι εὐχάριστο νὰ γυρίξῃ κανεὶς πρὸς τὰ πίσω, σ' ἐκεῖνο πού ἔχει ἐπιτύχει, τὴν λέξη εὐτυχία πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ τὴν φυλάμε γιὰ κείνο πού μᾶς ἐπιτρέπει νὰ πάρουμε μέρος σ' αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ. Οὐ· εἴ ἁπλὴ γνώση, οὔτε ἡ ἀπόκτηση καινούριας μπορεῖ νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν χαρὰ. Χάρη σ' αὐτὸ ὁ ἐρασιτέχνης εἶναι γεμάτος χαρὰ, ὁ τεχνίτης εὐχαρίστηση καὶ ὁ καλλιτέχνης ξαλαφρώνει ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἡλικίας. Εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς εὐχαριστήσεως πού μερικὲς γυναῖκες βρίσκουν στὸ κέντημα καὶ οἱ ἄντρες σὴν κηπουρικὴ. Κάτι γίνεται, κάποιοι συνδυασμοὶ σκέψεων, θεμάτων, χρωμάτων πού δὲν ὑπῆρχε πρὶν: ἀτελὴς ὅπως ὁ ἔρωτας, μοιράζεται μ' αὐτὸν τὴ μόνη θεϊκὴ ἰδιότητα πού ἔχουμε· τὴ συμμετοχή μας στὴ Δημιουργία.

ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΛΥΣΕΝΚΟ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Του

Dr JULIAN HUXLEY, F.R.S.

I

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Πως μεταδίδονται τα στοιχεία της κληρονομικότητας; "Εάν συντελεσθούν ορισμένες μεταβολές σε ένα ζώο ή φυτό, κατά τη διάρκεια της ζωής του μπορούν οι μεταβολές αυτές να μεταδοθούν και στην επόμενη γενιά;" Η πρόταση να προχωρήσει κανείς μόνο με τις παλιές υπομονετικές μεθόδους των κτηνοτρόφων και των κηπουρών, που έρευνούσαν τα υπάρχοντα «είδη» και προσπαθούσαν να τα αναπτύξουν και να τα διασταυρώσουν για να φτιάξουν παχύτερα ζώα, γλυκύτερα μήλα κλπ.; Σχεδόν όλοι οι βιολόγοι του κόσμου (και οι περισσότεροι της Ρωσίας) ισχυρίζονται ότι ο μόνος δυνατός τρόπος είναι ο δεύτερος, και έκαναν χιλιάδες πειράματα σχετικά με την γενετική που δείχνουν ότι αυτό αληθεύει και εξηγούν τον λόγο. Τελευταία δημιουργήθηκε στην Ρωσία μία σχολή βιολόγων που βασίζουν την εργασία τους στην εργασία του Μιτσούριν (1855—1935). Αρχηγός της Σχολής αυτής είναι ο "Ακαδημαϊκός Λυσένκο που υποστηρίζει ότι είναι δυνατή η πρώτη μέθοδος.

Αυτή είναι με λίγα λόγια η βάση της περιφημής «συζητήσεως Λυσένκο» έφ' όσον βέβαια είναι φιλονικία που περιορίζεται μεταξύ των επιστημόνων. "Όσο η αντίγνωση πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις.

Γιατί αν είναι δυνατό να μεταδώσουμε στις επόμενες γενιές εξελίξεις που προκαλούνται από τον άνθρωπο

στο διάστημα της ζωής ενός ζώου ή φυτού, ή βελτίωση των ειδών θα γίνει σε πάρα πολύ μεγαλύτερο βαθμό. Η Σοβιετική Κυβέρνηση με το να δέχεται τους ισχυρισμούς του Λυσένκο υποστηρίζει τη σχολή του με κάθε ισχυρό μέσο που διαθέτει. Κάνει όμως κάτι ακόμη σπουδαιότερο: απαγορεύει την διδασκαλία κάθε άλλου είδους γενετικής. Η συζήτηση μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν, στην Σοβιετική Ρωσία τουλάχιστον, έχει λήξει.

Αυτό προκάλεσε την αγανάκτηση των επιστημόνων, για να μην αναφερόμαι χιλιάδες άλλα άτομα που χωρίς να είναι επιστήμονες πιστεύουν στην ελευθερία της σκέψης και της έρευνας. "Όλοι οι ξένοι σημαίνοντες βιολόγοι, και πολλοί Ρώσοι υποστηρίζουν ότι ο Λυσένκο δεν απέδειξε καθόλου τον ισχυρισμό του, αλλά όπως φαίνεται το σοβαρότερο είναι ότι δεν μπορεί πια κανείς να συζητήσει το θέμα στη Ρωσία.

Η «ΕΚΛΟΓΗ» πιστεύοντας ότι το θέμα αυτό έχει μεγάλη σπουδαιότητα δημοσιεύει τα παρακάτω αποσπάσματα από ένα διασαφηνιστικό δοκίμιο που δημοσίευσαν στο περιοδικό «Nature» ο γνωστός βιολόγος Δρ Τζούλιαν Χαξλέϋ πρώην Γενικός Διευθυντής της Ουέσνσχο. Ο Χαξλέϋ εξετάζει τα υπέρ και τα κατά του Λυσένκο στοιχεία και το γενικότερο ζήτημα: ως ποιο σημείο φτάνει το κράτος να ελέγχει την επιστήμη.

Οκ. Χαξλέϋ αρχίζει αναφέροντας το καίριο ορισμένων αποφάσεων της Σοβιετικής Ακαδημίας "Επιστημών που απαγορεύουν τις ελεύθερες συζητήσεις και έρευνες, π.χ.:

«Το Κυτογενετικό Ινστιτούτο Κυτολογίας, Ιστολογίας και Εμβρυολογίας, που διευθύνει ο Ν. Π. Νιουμπίνιν καταργείται ως αντιεπιστημονικό και περιττό. Το Έργαστήριο Βοτανικής Κυτολογίας του ίδιου Ιδρυματός θα κλείσει γιατί ακολουθούσε την ίδια λανθασμένη και αντιεπιστημονική γραμμή...»

«Η σύνθεση των επιστημονικών συμβουλίων των βιολογικών Ιδρυμάτων και οι επιτροπές εκδόσεως βιολογικών δημοσιευμάτων, θα ελέγχωνται για να απομακρύνονται απ' αυτές οι διαδοί των ξένων γενετικών θεωριών των Μόργκαν Βάϊσμαν και να αντικαθίστανται από διαδοί της προοδευτικής βιολογίας του Μιτσούριν.»

«Η Ιστορική και Φιλοσοφική Σχολή θα περιλάβουν στο πρόγραμμά τους εκλαϊκευτικά μαθήματα για την θεωρία Μιτσούριν και κριτική των ψευδο-επιστημονικών τάσεων των Μόργκαν-Βάϊσμαν.»

Και τέλος μία δήλωση της Συγκλήτου της Ακαδημίας:

«Η ύλιστική κατεύθυνση της βιολογίας του Μιτσούριν είναι η μόνη αποδεκτή επιστημονική μορφή γιατί βασίζεται στον διαλεκτικό υλισμό και στην επαναστατική αρχή της μεταβολής της Φύσεως προς όφελος του λαού. Η ιδεαλιστική θεωρία των Μόργκαν-Βάϊσμαν είναι ψευδο-επιστημονική γιατί στηρίζεται στη θεωρία της θείκης προελεύσεως του κόσμου και δέχεται αιώνιους και αναλλοίωτους επιστημονικούς νόμους. Ο αγώνας μεταξύ των δύο Ιδεολογιών πήρε τη μορφή ιδεολογικού ταξικού αγώνα μεταξύ σοσιαλισμού και καπιταλισμού σε διεθνή κλίμακα, και σε μικρότερη κλίμακα μεταξύ της πλειονότητας των Ρώσων επιστημόνων και μεριών άλλων που διατήρησαν την άστικη ιδεολογία. Δεν υπάρχει βάση για συμβιβασμό. Δεν μπορούν να συμβιβασθούν οι θεωρίες του Μιτσούριν με τις θεωρίες των Μόργκαν-Βάϊσμαν.»

Παρατηρώντας το γεγονός ότι είναι έτελως άσχετη ή άπονη που δίνεται εδώ για την «ιδεαλιστική θεω-

ορία των Μόργκαν-Βάισμαν, ο Δρ. Χάξλεϋ λέει :

Τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ ἀποτελοῦν θλιβερὴ σελίδα στὴν ἱστορία τῆς ἐπιστήμης. Πρωταρχικός σκοπὸς τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας δὲν εἶναι πιά ἡ συμφωνία μετὰ τὴν φύσιν ἀλλὰ ἡ συμφωνία μετὰ μιὰ πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ φιλοσοφία. Ἔτσι παίρνει γιὰ μιὰ ἀκόμη φθορὰ τὴν πρώτη θέση τῆς ἡ ὀρθοδοξία : καὶ μολονότι δὲν εἶναι πιά ἡ θεολογικὴ ὀρθοδοξία ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ὁποιᾶς ἐλευθερώθηκε ὁ δυτικὸς κόσμος τὸν 17ο, 18ο καὶ 19ο αἰῶνα, ἡ νέα κοινωνικοπολιτικὴ ὀρθοξία, εἶναι ἐξ ἴσου ἰσχυρὴ, χρησιμοποιοῦ τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν βία μετὰ παρόμοιο τρόπο καὶ εἶναι ἐξίσου ἐχθρική πρὸς τὸ ἐλεύθερο πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης. Σήμερον στὴν Σοβιετικὴ Ρωσία ὑπάρχει κομματικὴ γραμμὴ στὴν ἐπιστήμην καὶ ὅσοι παρεκκλίνουν ἀπ' αὐτὴν κινδυνεύουν.

Παρόμοιες τάσεις παρουσιάστηκαν στὴν Σοβιετικὴ Ρωσία, λιγότερο ἢ περισσότερο ἰσχυρὲς καὶ σ' ἄλλα πεδία δημιουργικῆς καὶ πνευματικῆς δράσεως—φιλοσοφία, φιλολογία, εἰκαστικὲς τέχνες ἀκόμη καὶ στὴν μουσικὴ—καὶ σὲ ἄλλους ἐπιστημονικοὺς κλάδους ὅπως εἶναι ἡ ψυχολογία καὶ ἡ θεωρία τῶν πιθανοτήτων. Σήμερον δὲν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ ἐγγυᾶται ὅτι στὴ Ρωσία καὶ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ κλάδοι δὲν θὰ ὑπαχθοῦν καὶ αὐτοὶ—ὅπως ἡ γενετικὴ—σ' ἓνα γενικὸ σύστημα.

Ὁ Δρ. Χάξλεϋ ὑπερνύμει στὸν ἀναγνώστη ὅτι ἐρευνᾶς ποὺ φαίνονται ἐκ πρώτης ὥψεως ἐντελῶς ἀνώφελες εἶχαν πρακτικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴν ἐπιστήμην, καὶ ὅτι ἡ ἐρευνα θὰ ἐπρεπε νὰ περιορισθῇ αὐστηρὰ μόνον ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐξετασθοῦν ἐπαίγοντα «πρακτικὰ» προβλήματα. Καὶ προσθέτει πῶς ὅταν παρίστη στὸν ὁρισμὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν στὰ 1945 σχηματίσεν τὴν γνώμην ὅτι ὑπῆρχε θαναταστὴ ἰσορροπία μεταξὺ «θεωρητικῆς» καὶ «ἐφηρμοσμένης» ἐρευνας στὴν βιολογία.

Ὡστόσο στὴν περίπτωσιν τῆς γενετικῆς, τὸ ὠφελιστικὸ κριτήριον εἶχε χρησιμοποιοῦν πολὺ—κυρίως φαντάζομαι, γιὰ τὴν συζήτησιν τὴν διεύθυνε σχεδὸν ὅλη ὁ Λυσένκο· καὶ ὁ Λυσένκο εἶναι γεωτόνος ποὺ πρωταρχικός του σκοπὸς ἦταν νὰ φτάσῃ στὴν ἐπιτυχία μετὰ θεαματικὰ καὶ πρακτικὰ ἀποτελέσματα.

Ὁ Νεμτσίνωβ εἶπε ὅτι τὸ ἔργο τῆς γεωπονικῆς εἶναι ν' ἀλλάξῃ τὴ φύσιν γιὰ τὸ καλὸ τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας (σημειώστε: ὅχι γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητος) καὶ ὁ Λουμπάνωβ ὅτι ἡ Σοβιετικὴ οἰκονομία πρέπει νὰ ἔχῃ γιὰ σκοπὸ «τὴν ἐπιτυχὴ λύσιν πρακτικῶν προβλημάτων», δῆλωση γιὰ τὴν ὁποία κανεὶς δὲν θὰ εἶχε ἀντίρρηση ἂν δὲν σήμαινε ὅτι ὅλη ἡ γενετικὴ ἐπιστήμη πρέπει νὰ κατευθύνεται μόνον πρὸς τὴν λύσιν πρακτικῶν προβλημάτων. Ὁ Ντιμίτριεφ καταδικάζει καθὲς ἐπιστημονικὴ ἐργασία (στὴν γενετικὴ) ποὺ δὲν βοηθεῖ τὴν πρακτικὴν γεωργίαν, καὶ ἐπέκρινε τὸν Σμαλχάουζεν καὶ ἄλλους γιὰ τὴν «διετύπωσαν θεωρίαν ἀσυμβίβασ-

στες μετὰ τὴς προοδευτικῆς ἐξελεύσεως στὴν γεωργίαν» (ὥπως φαίνεται θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἄσχετο ἂν αἱ ἀπώψεις τυχαῖν νὰ εἶναι ἀληθινῆς ἢ ὀχι).

Ὁ Λυσένκο δὲν μπόρεσε νὰ ἀρνηθῇ ὅτι πρακτικὰ ὠφελιστικὰ ἀποτελέσματα ἔχουν ἐπιτυχεῖ στὴν Ρωσία γενετιστὲς ὀρθόδοξοι ἢ ὀπαδοὶ τοῦ Μέντελ, ὅπως π.χ. οἱ Ζεμπράκ καὶ Ζαχάροφ, στὴν ἐργασία τους σχετικὰ μετὰ τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἔχει ἡ κολχικίνη στὴν καλύτερην παραγωγὴ δημητριακῶν. Ὡστόσο ὁ Λυσένκο χαρακτηρίζει αὐτὸ ὡς «ἀκρωτηριασμὸ τῶν φυτῶν μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν δηλητηρίων καὶ ἄλλων ὑπερβολικῶν μεθόδων» καὶ συνέστησε προσφυγὴν στὰ δόγματα Μισούριν. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου παράξενο ποὺ ὁ Δρ. Χάξλεϋ λέει :

Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον αὐτοῦ τοῦ ζητήματος εἶναι ἡ προσήλωσις στοῦ δόγμα καὶ στὴν αὐθεντία παρὰ στὴν ἐπαλήθευσιν μετὰ βάσιν τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα. Γι' αὐτὸ βασικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποχρονολογίας ἦταν νὰ ἐδραιωθῇ στὰ πεδία τῆς γενετικῆς καὶ τῆς ἐξελεύσεως, μιὰ ἐπιστημονικὴ ὀρθοδοξία ποὺ μετὰ τὴν σειρά τῆς σχετίζεται καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιὰ φιλοσοφικὴ ὀρθοδοξία. Καὶ αὕτη ἡ φιλοσοφικὴ ὀρθοδοξία συνδέεται βέβαια μετὰ τὴν σοσιαλιστικὴ καὶ πολιτικὴ ὀρθοδοξία τοῦ Κομμουνισμοῦ καὶ τὴν ἐξουσία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος στὴν Σοβιετικὴ Ρωσία.

Στὴν ἀρχὴ τὸνίζεται συχνὰ ἡ ἀλήθεια ἢ τὸ ψεῦδος μιᾶς «διδασκαλίας» («δόγματος», «ἀπόψεως» «ρεύματος») καὶ ποὺ θυμίζει πλεονεχιστικὸν σχολαστικισμόν

παρὰ φυσικὴ ἐπιστήμη. Εἶναι δύσκολο νὰ διακρίνῃ κανεὶς τοὺς διαφόρους ὅρους, ἀφ' ὧν σὲ διάφορες μεταφράσεις ἢ περὶ λήψεως οἱ ἴδιες ρωσικὲς λέξεις μπορεῖ νὰ μεταφρασθοῦν διαφορετικὰ. Ὡστόσο τὰ συμπεράσματα εἶναι πολὺ σαφῆ. Πρῶτον, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μισούριν ταυτίζουν τοὺς ὀρους «θεωρία» καὶ «διδασκαλία» ἔτσι ποὺ γι' αὐτοὺς μιὰ ἐπιστημονικὴ θεωρία σημαίνει κατὰ ἐντελῶς διαφορετικὸν ἂν ὅτι σ' ἓναν ἐπιστήμονα τῆς Δύσεως. Γι' αὐτὸν θεωρία εἶναι ἓνα γενικὸ πλαίσιον ἐννοιῶν ποὺ δίνει μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἐρμηνείαν σὲ μιὰ ὁμάδα γνωστῶν νόμων καὶ γεγονότων. Δεύτερον οἱ διάφοροι ὀροι, ὅπως «διδασκαλία» «ρεῦμα», «δόγμα» ἢ «θεωρία» σημαίνουν μιὰ ὁμάδα ἰδεῶν ποὺ ἢ ἀλήθεια ἢ τὸ πνεῦμα τους μπορεῖ ν' ἀποφασισθῇ a priori ἢ τουλάχιστον πάνω σὲ ἰδεολογικὲς μᾶλλον βάσεις παρὰ νὰ ἐξακριβωθῇ μετὰ πειράματα ἐν σχέσει μετὰ τὰ γεγονότα τῆς Φύσεως.

Ἡ «ἀλήθεια» ὅπως καὶ ἄλλοι γενικοὶ ὀροι, μπορεῖ νὰ χρησιμοποιοῦν μετὰ διάφορες ἐννοιες. Γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες τῆς Δύσεως ἡ «ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια» σχετίζεται μετὰ μιὰ ὁρισμένη πορεία—εἶναι ἡ βραδεία συλλογὴ ἐξηλεγμένων γεγονότων καὶ ἡ ἀνάπτυξιν ἐπεξηγηματικῶν ἰδεῶν ποὺ δίνουν ἐνόρασιν καὶ κατανόησιν τῆς Φύσεως. Γιὰ τοὺς Ρώσους ἐπιστήμονες εἶναι φανερὰ κατὰ περισσύτερον, ἀφοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀ-

λήθεια συνδέεται με την λανθάνουσα αντίληψη κατά την οποία η επιστήμη πρέπει να σχετίζεται με την κυρίαρχη γενική ιδεολογία. Τείνει κανείς να προσθέσει ότι είναι πιο σχολαστική και πραγματικά μεταφυσική, παρ' όλο που και οι δυο αυτοί χαρακτηρισμοί αποδίδονται διορκώς από τους οπαδούς του Μιτσούριν στις απόψεις των αντιπάλων τους.

Ο Λυσένκο ζητά να εξοστρακισθῇ ἀπολύτως ἡ «μεταφυσική» του Μόργκαν που είναι στο σύνολό της μιὰ ξένη, αντιδραστι-

κή, ἐχθρική βιολογία». Ἐδῶ ἔχουμε τὴ λογικὴ ἀκρότητα τῆς ὑποταγῆς τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας σὲ μιὰ κοινωνικοπολιτικὴ φιλοσοφία, μὲ τὴν μορφὴ τῆς ὑποταγῆς τῆς σιὸν ἐθνισμοῦ. Κατανατὰ ἀντιπατρωτικὸ νὰ πιστεῦν κανεὶς στὰ νεο-Μεντελιανὰ γεγονότα γιατί ὁ Μεντελισμός εἶναι προῖον ἐπιστημονικῶν ἀπὸ ἀστικὲς καὶ κεφαλαιοκρατικὲς χώρες. Ἐτσι ὁ Λυσένκο λείπει ἀργότερα ὅτι στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία «νευροὶ ἐπιστήμονες μὲ κατανόηση τῶν φιλοσοφικῶν ζητημάτων κατέληξαν τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ

Ο ΜΕΝΤΕΛ ἦταν τσέχος ἄββας (1822-1824). Αὐτὸς ἔκανε τὰ πρῶτα πειράματα πού εἰδξαν π.χ. πῶς ἂν ἔνα καθαρό εἶδος πρᾶσινα μπιζέλια τὰ διασταυρώσουμε μὲ καθαρό εἶδος κίτρινα μπιζέλια, τὰ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ εἶναι κίτρινοπράσινα ἀλλὰ ὁλοκίτρινα μπιζέλια. Τὰ μπιζέλια αὐτὰ ὥστόσο ἔχουν μέσα τους κάποιο πράσινο χαρακτηριστικὸ καὶ ἂν διασταυρωθοῦν μεταξύ τους ἑκάτιο πού θὰ παραχθῇ θὰ εἶναι τρία κίτρινα πρὸς ἓνα πράσινο καὶ αὐτὸ το ποσοστὸ μένει ἂν ἡ ἐπιμειξία συνεχθῇ γιὰ πολλὲς ἀκόμη γενεές. Μὲ πειράματα σὰν κι' αὐτὸ καὶ ἄλλα πιδ περιπλοκά, πού ἔγιναν μὲ ζῶα καὶ φυτὰ, διαυορφώθηκε ἡ θεωρία Μέντελ δι δηλ. ἡ κληρονομικότητα μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μόνο ἂν δεχθοῦμε ὅτι μεταδίδεται ἀπὸ ὀνικά στοιχεῖα καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ταυίζονταν μὲ τὰ «γένη» πού ἔχουν τὰ χρωματοσώματα πού βρίσκονται σὲ κάθε

κύτταρο ὧν τῶν ζῶντων ὁργανισμῶν. Μὲ τὰ πειράματα πού ἔγιναν τελευταῖα προσετέθηκαν καὶ ἄλλα στοιχεῖα ὥστε παρ' ὅλο πού δὲν μεταβλήθησαν οἱ βασικοὶ νόμοι τοῦ Μέντελ, ἡ σύγχρονη γενετικὴ λέγεται Νεομεντελιανή.

Ο ΜΙΤΣΟΥΡΙΝ δὲν ἦταν βιολόγος ἀλλὰ ἐρασιτεχνὴς κηπουρός. Το ὄνομα του δοθεὶς στὴν νῆα θεωρία πού ὑποστηρίζει ἡ Σοβ. Ἐνωση: ὅτι ἡ κληρονομικότητα δὲν μεταδίδεται μὲ ἰδιαίτερο ὁργανό ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος σὲν γενετικὸ μεταβολισμό. Ο Μιτσουρινισμός λοιπὸν (λέει ὁ δρ Χαζέλιτς) «ἔνα ἄλλο δοκίμιο» εἶναι ἓνα εἰδικὸ μίγμα Λαμαρκισμοῦ — τῆς θεωρίας πού ὑποστηρίζει τοὺς ἐδῶτικους χαρακτήρες» καὶ τὴν ἐξελικτικὴν τους σημασία. Ο Λαμαρκισμός, ἓνας βιολόγος παλαιότερος ἀπὸ τὸν Δαρβίνο ὑποστήριζε

καταλάβουν ὅτι οἱ ἀπόψεις τοῦ Μόργκαν εἶναι τελείως ξένες πρὸς τὴς ἀπόψεις τοῦ Σ. βιετικοῦ λαοῦ», σὰν νὰ ἦταν αὐτὸς καὶ ὄχι ἡ συμφωνία τους μὲ τὰ γεγονότα τῆς Φύσεως τὸ κριτήριον τοῦ ἐπιστημονικοῦ τους κύρους.

Ἡ ἀτασχόληση αὐτὴ μὲ τὴν διδασκαλία καὶ τὸ δόγμα καὶ ἡ παραμέριση τῆς φιλοσοφίας, ὁδηγεῖ λογικὰ σὲ δυὸ ἄλλα ἀποτελέσματα — τὴν ἐδραίωση μιᾶς κομματικῆς γραμμῆς στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν διαίρεση τῆς ἐπιστήμης σὲ δυὸ ἀντίπαλα στρατόπεδα. Ἐτσι τὸ μανιφέστο τῆς

Γεωπονικῆς Ἀκαδημίας Λένιν γράφει ὅτι «Ἡ ἐκθεσις Λυσένκο, πού ἐνεκρίθη ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ὧν τῶν ἑνώσεων (Μ. τολσέβικοι)» καθορίζει τὴν κομματικὴ γραμμὴ ὅσον ἀφορᾷ τὴν βιολογία». Ο Ζέμπρακ σὲ μιὰ του ἐπιστολῇ γράφει ὅτι «νομίζει πῶς πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θεωρία του (γιὰ τὴν γενετικὴ) ἂν ὅ ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἀνακοίνωσε ὅτι εἶχε λανθασμένες βάσεις.»

Ο Πρέζεντ, ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς

ὅτι οἱ καμηλοπαρδάλεις εἶχαν μακροὺς λαιμούς, π.χ. γιατί ἐπρεπε νὰ τοὺς τεντώουν διαρκῶς γιὰ νὰ φθόσουν οἱ διαρκῶς ψηλότερα κλαδιά ζητώντας μὲ βοῶν τροφή. Ἡ Δυτικὴ ἡ μεντελιανὴ γενετικὴ ὑποστηρίζει ἀντιθέτως (παλὶ σὲ γενικὲς γραμμὲς) ὅτι μερικὲς καμηλοπαρδάλεις γεννήθηκαν μὲ μακρύτερους λαιμούς ἀπὸ ἄλλες φανερώοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μιὰ μεταβολὴ πού τις βοήθησε στὸν ἀγῶνα τους γιὰ νὰ βροῦν τροφή» καὶ εἶσι τὸ εἶδος τους μπόρεσε νὰ ἐπιβίωση καὶ γὰ ἐπιμειχθῇ παράγοντας ζῶα μὲ ἀκόμη μακρύτερους λαιμούς.

Ο σύγχρονος βιολόγος Μπ. Α. Φασσερ πραγματικὰ ἔδειξε μαθηματικὰ ὅτι θὰ ἦταν ἀδύνατο τὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐξέλιξις, ὅπως τὴν ἐξέουμε, παρὰ μόνον μὲ βάση τὴν «εἰδικὴ κληρονομικότητα» (στὰ γένη) καὶ τὴν ποικιλία τῶν μεταβολῶν.

Ἄλλοι βιολόγοι ἔδειξαν ὅτι οἱ

μεταβολὲς πού παράγονται ἀπὸ τὸ περιβάλλον δὲν εἶναι κληρονομικὲς, κυρίως γιατί ὁ μηχανισμὸς τῆς κληρονομικότητας προσοσταεῖται πολὺ ἀπὸ τις ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος. Ἀπεδειχθῇ ἐπίσης ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς μεταβολῆς ἐλιγγατο ἀπὸ τὸ εἶδος πού ἐπιζῇ καὶ ὅτι ὑπάρχει ἀπόθεμα μεταβολῶν ἰκανὸν νὰ δώσῃ ἱκανότητα προσαρμογῆς, ὅταν παραστῇ ἀνάγκη, στὴν ἀλλαγὴ τοῦ περιβάλλοντος.

Ο ΜΟΡΓΚΑΝ εἶναι ἀπὸ τοὺς πιδ διασημοὺς σύγχρονους βιολόγους. Ὁνοῖο ὁ δ. δρος Μ. Ὀργκανισμός δὲν χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς βιολόγους τῆς Δύσεως. Ο ΒΑΓ. ΣΜΑΝ (1834-1914) ἦταν ὁ Γερμανὸς βιολόγος πού ἀνεκάλυψε τὸν διαχωρισμὸ τῶν γονοκυττάρων ἀπὸ τὰ ἐνδοκυττάρων κύτταρα τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὁ δρ Χαζέλιτς τονίζει ὅτι ἡ δουλειὰ του ὑπέστη τόσες μεταβολὲς ὥστε ὁ δρος Βαϊσμανισμός ἔχει μόνο ἱστορικὴ σημασία.

φιλοσοφίας του Λυσένκο λέει τα πράγματα καθαρά, όταν μιλή για ἐλεύθερη επιστημονική συζήτηση. «Κανείς δὲν ἀπαγορεύει και κανείς δὲν μπορεί νὰ ἀπαγορεύσει τὴν επιστημονική συζήτηση. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὸ ὃς συζητήσουμε μέσα στὰ πλαίσια τῆς θεωρίας Μιτσούριν, τὸν καλύτερο τρόπο μελέτης αὐτοῦ τοῦ δόγματος καὶ τῆς πρακτικῆς του ἐφαρμογῆς. Εἶναι ὅμως ἤδη καιρὸς νὰ ζητήσουμε ἀπὸ σᾶς τὴν συνεργασία σας στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν θεωριῶν τῶν ξένων βιολόγων». Ἡ μετάφραση ἐξακολουθεῖ: «Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Μόργκαν θέλουν νὰ συζητήσουν. Ἐμῆς ὅμως δὲν θὰ συζητήσουμε μαζί τους (χειροκροτήματα) θὰ ἐξακολουθήσουμε νὰ τοὺς θεωροῦμεν ὡς ὁπαδοὺς μιᾶς λανθασμένης επιστημονικῆς θεωρίας, μιᾶς κατὰστρεπτικῆς καὶ ιδεολογικὰ ξένης θεωρίας ποὺ ἤρθε στὴν χώρα μας ἀπὸ ξένες ἀκτὲς (χειροκροτήματα)».

Ἐδῶ τὰ πράγματα φαίνονται καθαρά. Ἐλεύθερη συζήτηση, ἀλλὰ σὲ περιορισμένα ὅρια. Καμμιὰ ἐλευθερία ἀπέναντι τῶν «ξένων» θεωριῶν παρὰ μόνο ἀπεραντή ἐλευθερία γιὰ τὴν καταπολέμησή τους.

Κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Γενετικῆς Ἐπιστήμης ἐπείρουν σὲ λίγους ὁπαδοὺς τοῦ Μέντελ νὰ ὑποστηρίξουν τίς ἀπόψεις τους. Γενικὰ ὅμως ἡ ἀτυμώφαιρα ἦταν γι' αὐτοὺς πολὺ ἐχθρική, καὶ σχεδὸν ὅλοι προσπάθησαν ν' ἀπολογηθοῦν ἢ

προσπάθησαν νὰ δικαιολογήσουν τίς ἀπόψεις τους μὲ βάση τίς ἀρχὲς τοῦ Μάρξ. Εἶναι φανερὸ ὅτι τὰ πράγματα εἶχαν πολὺ ἐνταθῇ ἀπὸ τὰ προπολεμικὰ χρόνια ὅποτε στὰ σχετικὰ συνέδρια μιλοῦσαν πολὺ περισσότεροι ὁπαδοὶ τοῦ Μέντελ καὶ μιλοῦσαν πολὺ πρὸς ἐλεύθερα.

Σήμερα ὑπάρχει κομματικὴ γραμμὴ στὴν γενετική, πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ βασικὴ ἐπιστημονικὴ ἀρχὴ τῆς προσηλώσεως στὰ γεγονότα παραμερίστηκε ἀπὸ ιδεολογικοὺς ὑπολογισμούς. Ἐνα μεγάλο ἔθνος προοδευμένο στὴν ἐπιστήμη ἀπέρριψε ὁρισμένα βασικὰ στοιχεῖα τῆς επιστημονικῆς μεθόδου καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀπέρριψε τὸν καθολικὸ χαρακτήρα τῆς ἐπιστήμης.

Αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο ζήτημα. Ἡ συζήτησή του δυστυχῶς παραμερίστηκε ἐξαιτίας τῆς ἐμμονῆς σὲ δευτερεύοντα, μικρότερα καὶ πολλὲς φορὲς ἀσχετὰ θέματα. Σχετικὰ μὲ τὸ κύριο αὐτὸ ζήτημα εἶναι δευτερεῦον ἂν οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Λυσένκο ὅτι ἔχει κάνει ὁρισμένες νέες ἀνακαλύψεις εἶναι πραγματικοὶ καὶ ἂν οἱ θεωρίες του εἶναι ἐντελῶς ἢ ἐν μέρει σωστὲς. Δὲν θίγεται τὸ κύριο θέμα ἐὰν μὲ τὴν προσπάθεια αὐτὴ θέλουν νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐργασία ποὺ γίνεται στὸ στενὸ πρακτικὸ πεδίο γιατί ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ τῆς Σοβ. Ρωσίας πρέπει νὰ αὐξηθῇ γρήγορα, ἢ στὸ γενικότερο γιατί ὁ Μαρξισμός πρέπει νὰ πιστεῖται στὴν ἐξέλιξη τοῦ περιβάλλοντος καὶ

πρέπει ἢ θὰ πρέπει νὰ πιστεῖται ὅτι τέτοιες ἐξελίξεις ἔχουν μόνιμη ἐπίδραση στὴν κληρονομικότητα. Τελείως ἀσχετο μὲ τὸ κύριο ζήτημα εἶναι ὅτι ὁ Μεντελισμός χρησιμοποιήθηκε μερικὲς φορὲς γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ ἀνεπιθύμητες θεωρίες καὶ πράξεις ὅπως τίς φυλετικὲς θεωρίες τῶν Ναζι ἢ τίς ἀπίθανες θεωρίες τῆς κληρονομικῆς ταξικῆς ὑπεροχῆς ποὺ εἰσήγαγαν μερικοὶ ὁπαδοὶ τοῦ εὐγονισμοῦ. Τὸ ἴδιο ἀσχετο εἶναι ὅτι ὁ Μέντελ ἦταν καθολικὸς ἱερέας ἢ ὅτι αὐτὸς ἢ ἄλλος γενετιστὴς ἦταν πολιτικὰ ἀντιδραστικός. Εἶναι δευτερεῦον ζήτημα ὅτι ὁρισμένοι γενετιστὲς στὴ Σοβ. Ρωσία μπορεί νὰ ἔχουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα «ἐκκαθαρισθῇ». Περιπλέκεται τὸ κύριο θέμα ἂν ἀναλογισθοῦμε ὅτι σὲ μιὰ ἐντελῶς ἢ ἐν μέρει ἐλεγχόμενη οἰκονομία, τὸ Κράτος πρέπει ν' ἀποφασίξῃ πῶς θὰ πρέπῃ νὰ δαπανηθοῦν τὰ χρήματα σὲ επιστημονικὲς ἐρευνες καὶ ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τους: ἢ ὅτι οἱ ἐπιστήμονες ἔξω ἀπὸ τὴν Σοβ. Ρωσία δὲν μποροῦν νὰ παίρνουν πάντα ἐπίσημα ἐπιδόματα γιὰ τίς ἐρευνες ποὺ θέλουν νὰ ἀρχίσουν, οὔτε τὰ συγγράμματά τους νὰ γίνονται πάντα δεκτὰ γιὰ δημοσίευση ἢ ὅτι οἱ καπιταλιστικὲς καὶ οἱ κομμουνιστικὲς χώρες ἐπιμένουν νὰ κρατοῦν μυστικὲς ὁρισμένες ἐρευνες καὶ ἀρνοῦνται νὰ κοινοποιήσουν τὰ ἀποτελέσματά τους. Ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα εἶναι, ἐπαναλαμβανόμενα, εἴτε ἀσχετὰ εἴτε ἀπλῶς δευτε-

ρεύοντα μπροστὰ στὴν ἐπίσημη καταδίκη τῶν επιστημονικῶν ἀποτελεσμάτων, μὲ δικαιολογίες ἄλλες καὶ ὄχι επιστημονικὲς, δηλ. μπροστὰ στὴν ἀπόρριψη ἀπὸ τὴν Σοβ. Ρωσία τῆς ἀρχῆς τῆς επιστημονικῆς μεθόδου καὶ τῆς επιστημονικῆς ἐργασίας, πράγματα ποὺ σέβονται οἱ περισσότεροι ἐπιστήμονες σὲ ἄλλες χώρες.

Ὁ Λυσένκο γράφει: «Οἱ ἀντιδραστικοὶ βιολόγοι ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν γιὰ νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὸν Δαρβινισμό τὰ ὑλικά του στοιχεῖα» — παράξενη κάπως κατηγορία ἐναντίον τῶν Νεο-Μεντελιανῶν ποὺ ἔχουν ἀνακαλύψει καὶ διασαφηνίσει τὴν ὑλικὴ βάση τῆς κληρονομικότητας στὰ χρωματοσώματα καὶ ποὺ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο φαίνονται νὰ βρίσκονται στὴν οὐσιαστικὴ ὑλικὴ βάση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς.

Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸς ἀσθενῆ σημεῖα τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μιτσούριν. Γι' αὐτὸ ὅταν ὁ Νενσίνοβ ἔλεγε πῶς δὲν μπορούσε νὰ παραδεχθῇ ὅτι «τὰ χρωματοσώματα δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν κληρονομικότητα» ἔγινε κάποια φασαρία στὴν αἴθουσα καὶ ἕνας ἀντιπρόσωπος ἐφώνησε «Δὲν ὑπάρχουν τέτοια πράγματα». Κι' ἀκόμα σπουδαιότερο, ὁ Πρεζέντ λέγει ὅτι «καθένας δὲν θὰ παραπλανηθῇ ἀπὸ τίς ψευδεῖς ἀναλογίες τίς σχετικὲς μὲ τὸ «ἀόρατο αἶμα καὶ τὸ ἀόρατο γένος» τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μόργκαν. Πολὺ στενότερη θὰ ἦταν μιὰ ἀναλογία μεταξὺ τοῦ

άορατου γένους και τοῦ άορατου πνεύματος. Είναι άπίστευτο πώς ένας άνθρωπος που ισχυρίζεται ότι είναι φιλόσοφος μπορεί νά καταφεύγει σέ τέτοια επιχειρήματα.» Αυτό μπορεί νά συμβαίνει μόνο γιατί δέν έχει νά προτάξει σοβαρά επιχειρήματα

II

Η ΜΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΑΠΟΨΗ

Μένει τώρα νά εξετάσωμε τις καθαρά επιστημονικές απόψεις της διχογνωμίας γιατί παρ' όλο που υπάγονται όπως θά ήθελα νά επαναλάβω στο κύριο θέμα, δηλ. της ελευθερίας και της ενότητας της επιστήμης, ωστόσο έχουν και αυτές μεγάλη σημασία.

Σημαντικότατο είναι εκείνο που μπορεί νά καθορισθί μόνο ως άντιεπιστημονική άποψη όλων των άκρων όπαδών του Μισούριν. Στην εργασία τους σπάνια χρησιμοποιούν επιστημονικές έπαληθεύσεις, στατιστικά πειράματα ή κανονικές επιστημονικές προφυλάξεις, όπως τὰ για τήν καθαρότητα της ύλης και φαίνεται ότι ποτέ δέν δοκιμάζουν τὸ κύρος τῶν διαφόρων έρμηνειῶν. Η δημοσίευση πάλι τῶν μεθόδων και τῶν πληροφοριῶν τους συχνά είναι τελείως άνεπαρκής για νά επιτρέψει είτε επανάληψη της εργασίας, είτε ακριβή ύπολογισμό τῶν αποτελεσμάτων στα όποια ισχυρίζονται ότι κατέληξαν.

Δέν συζητούν με επιστημονικό τρόπο. Δέν ζητούν ούτε δέχονται τὰ ίδια αποδεικτικά στοιχεία όπως κάνουν οι επαγγελματίες επιστήμονες σέ όλο τῶν άλλο κόσμο, συγχίζουν τὰ γεγονότα με τὸ δόγμα και τήν θεωρία με τήν υπόθεση ή τήν πίστη, κάνουν κακή χρήση και επανακαθορίζουν όρους για νά τούς ταιριάξουν όπως

και γιατί τὰ γεγονότα είναι εναντίον του. Η ύπαρξη γενῶν και ατόμων έχει αποδειχθί με τὸν ίδιο τρόπο και οι συγκροτήσεις συγγενῶν γενῶν μέσα στα χρωματοσώματα μπορεί νά εξακριβωθῶν με ακρίβεια τόση ὥση και τὰ άτομα μέσα στα κύτταρα.

τούς συμφέρει, προστρέχουν σέ άρχες τοῦ παρελθόντος άντί στα σημερινά επίσημα γεγονότα και στήν ωφελιμότητα άντί στήν αλήθεια. Δέχονται άλλα και όχι επιστημονικά κριτήρια, και ακόμη έμμένουν σέ κείνα που θεωρούν ότι αποτελούν επιστημονικό επίχειρημα. Με λίγα λόγια, όπως καταλάβαμε ὁ "Άσμπυ" και γῶ σέ συζητήσεις με τὸν Λυσένκο, απλῶς δέν μιλοῦν τήν ίδια γλώσσα με τούς επιστήμονες της Δύσεως. Ο ίδιος ὁ Λυσένκο στή συζήτηση τοῦ 1939 εἶπε: «άν θέλῃ κανείς νά επιτύχῃ ένα ὁρισμένο αποτέλεσμα, θά τὸ επιτύχῃ».

Γενικά δέν εκτιμῶν τὸν ειδικὸ χαρακτήρα, τὸ κύρος και τήν σημασία της επιστημονικής μεθόδου όπως ἐξελίχθηκε στα τελευταία εκατὸ χρόνια. Συστήνω τήν έκθεση τῶν προφορικῶν συζητήσεων σέ όλους εκείνους που ενδιαφέρονται για τὸ μέλλον της επιστήμης, παρ' όλο ότι φοβῶμαι πῶς θά τήν βρῶν πολὺ καταθλιπτική.

Τὸ γενικὸ αποτέλεσμα φαίνεται ότι είναι τὸ ἑξῆς. Πρῶτον ὁ ισχυρὸς

1. Ο Σ. "Άσμπυ, καθηγητῆς της βοτανικής στο Πανεπιστήμιο τοῦ Μάντσεστερ, ἔζησε ένα χρόνο στή Ρωσία ὡς ἀκόλουθος της Αὐστραλιανῆς Πρεσβείας και ἐπισκέφθηκε πολλά Σοβιετικά ἐπιστημονικά ἱδρύματα.

σμός τοῦ Λυσένκο ότι προκαλέσει τήν μεταδότη ἐπικτητῶν ιδιοκτητῶν με μεταβολές στις συνθήκες της ζωῆς, ότι ἐπέτυχε δηλ. τήν κληρονομική μετατροπή χειμερινῶν δημητριακῶν σέ ἔαρινα με μερικὴ vernalization, που ἐφήρμοσε για λίγα χρόνια, δέν έχει ἀποδειχθί και είναι φαίνεται έντελῶς ἀστήρικτη.

Υπάρχουν άπειρα άρνητικά στοιχεία από τήν εργασία βιολόγων σέ πολλές χώρες, που δείχνουν ότι, όταν ἀσκήθηκαν πραγματικά επιστημονικά μέτρα, δέν παρατηρήθηκε κανένα στοιχείο κληρονομικότητας που νά ὀφείλεται σέ ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν της ζωῆς.

Ο Λυσένκο ασφαλῶς δέν χρησιμοποίησε τὰ επιστημονικά μέτρα που στήν Μεγάλη Βρετανία θά τὰ θεωρούσαμε στοιχειώδη. Ο "Άσμπυ" εἶδε τὰ πειραματικά του φυτὰ και μοῦ εἶπε ότι οι διαφορές που παρουσιάζουν ήταν αξιοθρήνητες. Ὡστόσο σέ τέτοια πειράματα βασικός είναι ὁ μεγάλος βαθμός γενετικής καθαρότητας. Χωρίς αὐτήν, η ἐπιλογὴ θά γίνῃ αὐτόματα μεταξύ τῶν διαφόρων τύπων και τότε τὸ αποτέλεσμα θά είναι παρόμοιο με τήν θεωρία τοῦ Λαμάρκ. Ἀκόμη, φαίνεται πῶς ποτέ δέν χρησιμοποίησε επαρκείς ἐπαληθεύσεις και σέ πολλές περιπτώσεις, καθόλου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ισχυρισμό του ότι ὁ χαρακτήρας τῶν φυτῶν μπορεί νά μεταβληθί μονίμως με ἐμβολιασμό, μερικά από τὰ αποτελέσματά του μπορεί νά είναι τυπικά σωστά, τὰ περισσότερα ὁμως είναι πολὺ ἀμφίβολα. Ὅπως τόνισε ὁ "Άσμπυ, τὸ κύριο στήριγμα τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων τοῦ Λυσένκο είναι τὰ ἀρχικά πειράματα τοῦ Ἀβακύν και Γιεστρέμπ (δημοσιευμένα στα 1941) τὰ ὁποία ἀπορρίφθηκαν στα 1944. Στα

περισσότερα ἀπ' αὐτὰ δέν ἐλήφθησαν μέτρα ἐναντίον της ἑτερογονιμοποιήσεως.

Ο "Άσμπυ" και ἐγὼ ἐξακριβώσαμε στα 1945 ότι τὰ σπυδαία αὐτὰ πειράματα είχαν επαναληφθί ξεχωριστά στή Ρωσία με τὰ ίδια γένε φυτῶν ἀλλὰ με ἐπαρκὴ ἔλεγχο. Ο "Άσμπυ" βρῆκε ἀργότερα ότι τὰ πειράματα αὐτὰ ἔδειξαν ότι τὰ εἶδη που είχαν χρησιμοποιηθί από τούς ὀπαδούς τοῦ Λυσένκο από γενετικής ἀπόψεως δέν ήταν καθαρά και ότι τὸ γεγονός αὐτὸ και όχι ὁ ἐμβολιασμός ήταν αἰτία για πολλές από τις νέες μορφές που δημιουργήθηκαν. Αὐτὸ θά φαινόταν ἐάν γινόταν ἔλεγχος στα ἀρχικά πειράματα. Ὡστόσο, δέν δόθηκε ή ἀδεία για νά δημοσιευθῶν τ' ἀποτελέσματα. Ο Ουίλσον και ὁ Ουίτμερ στις Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἐπανάλαβαν στα 1945 τὰ πειράματα με διάφορα καθαρά εἶδη ντομάτας και δέν βρῆκαν ἐπιδράσεις γενετικές ή άλλες, στους ἀπογόνους τῶν φυτῶν.

Πιθανόν νά υπάρχουν ὁρισμένα θετικά ἀποτελέσματα τῶν ἐμβολιασμῶν τοῦ Λυσένκο που δέν ὀφείλονται σέ λανθασμένη τεχνική ή σέ ἔλλειψη επιστημονικῶν μέτρων. Αὐτὰ πρέπει νά ἐπιβεβαιωθῶν από άλλους και πάνω ἀπ' όλα, νά ἀναλυθῶν σύμφωνα με τις υπάρχουσες γνώσεις και όχι νά δίνονται ἀπλῶς ἑρμηνείες ἀνάλογες με τις θεωρίες τοῦ Μισούριν και τοῦ Λυσένκο για τήν ἀφομοίωση τῶν κληρονομικῶν ιδιοτήτων και τις ἐπιδράσεις τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν—θεωρίες που δέν συνδέονται με τὸ κύριο σῶμα της βιολογίας.

Ὅπωςδήποτε δέν σχετίζονται με τὸ κύρος τῶν στοιχείων και τῶν νόμων της Νεομεντελιανῆς θεωρίας: θά ἀντιπροσωπεύουν μόνο μία προσθήκη στις ἤδη υπάρχουσες γνώσεις.

Αὐτὸ με φέρνει στο δεύτερο σημείο—τὴν ἀπόρριψη τοῦ Νεομεντελισμοῦ, πρῶτα από τὸν Λυσένκο και τώρα ἐπισήμως από τὸ Κομμουνιστὶκό Κέντρο τῆς ἑλληνικῆς.

1. Vernalization είναι ἡ ειδικὴ τεχνητὴ προπαρασκευὴ τῶν σπόρων που ἀκτινοβολοῦν σέ χαμηλὴ θερμοκρασία ἀνάλογη με τῶν ἀρχῶν της ἀνοιξῆς για νά μὴν μὴν φυτῶν τὰ σπυρά και σέ άλλες ἐποχές ἐκτός της κανονικῆς. Ο ὅρος δέν έχει μεταφρασθί ἑλληνικά.

νιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ρωσίας. Αυτό ακριβώς είναι που οι επισημονες άλλων χωρών θα βρουν δύσκολο να κατανοήσουν — ή και να συγχωρήσουν. Σ' όλη τη συζήτηση, ο Λυσένκο και οι όπαδοί του θεωρούν τον Νεομεντελισμό (ή Μοργκαν-Μέντελ) ή οποιοδήποτε άλλο δόγμα δίνουν στην σύγχρονη γενετική) σαν μία θεωρία, με την έννοια της υποθέσεως και όχι με την συννηθισμένη έννοια που χρησιμοποιείται στην επιστήμη, ότι είναι δηλ. όχι ομάδα αντιλήψεων που συνδέονται μεταξύ τους με τα πορίσματα των πειραμάτων και τους καθιερωμένους νόμους. Ακόμη θεωρούν τον Νεομεντελισμό ως θεωρία εμπνευσμένη κυρίως από φιλοσοφικές και πολιτικές αρχές έχθρικές προς τον Μαρξισμό και τον Κομμουνισμό και όχι από την επιθυμία να βρεθεί η πιο άπληξή γνηση των γεγονότων της φύσεως.

Πρέπει ίσως να επαναλάβουμε ότι η Νεομεντελιανή γενετική δεν είναι απλώς μία θεωρία και δεν έχει καμία από τις δύο αυτές περιορισμένες έννοιες. Πραγματικά, σήμερα μπορεί να αξιωθεί απόλυτως δίκαια τον τίτλο της «γενετικής» απλώς γιατί είχε γίνει ανεξάρτητος επιστημονικός κλάδος. Αποτελείται πρώτα από τη συγκέντρωση στοιχείων που άλλα βασίζονται στην παρατήρηση, τα περισσότερα όμως σε πειράματα, και δεύτερο από τους νόμους (όπως του διαχωρισμού, του ελεύθερου συνδυασμού, της συγκληρονομικότητας κλπ.). Υστερα είναι οι μαθηματικοί υπολογισμοί που επιτρέπουν να κατανοήσουν κανείς ποσοτικά πώς γίνεται η επιλογή των «Μεντελιανών πληθυσμών». Είναι οι θεωρίες και οι αρχές, όπως είναι η θεωρία του γένους, οι αρχές της συμπεριφοράς των χρωματοσωμάτων και της επιλογής που μας δίνουν την κύρια και απλούστερη βάση για να εξηγήσουμε τα γεγονότα και τους νόμους και τέλος είναι οι ερμηνείες, που μερικές είναι απόλυτως επιτυχημένες, άλλες

περισσότερο θεωρητικές τουλάχιστον όμως συνεπείς και οι τρόποι του σχηματισμού των ειδών και των μεταβολών, σύμφωνα προς τις θεωρίες του Νεομεντελισμού και της επιλογής.

Έτσι καταδικάζοντας τις θεωρίες «Μοργκαν-Μέντελ» οι όπαδοί του Μισούριν και το Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ρωσίας καταδίκασαν όχι απλώς μίαν υπόθεση ούτε μία θεωρία που την είχαν κινήσει άλλοι και όχι επιστημονικοί λόγοι, αλλά ένα όγκο εξακριβωμένων επιστημονικών γεγονότων και όρισμένων επικυρωμένων επιστημονικών νόμων.

Εδώ θα πρέπει να ασχοληθώ με μία παρανόηση. Αρχετοί έξυπνοι άνθρωποι συχνά νομίζουν ότι όταν μία νέα θεωρία αντικαθιστά γενικά ή μερικά μία παλιά, όλος ο σκελετός αυτού του επιστημονικού κλάδου πρέπει να παραμεριστεί ως άχρηστος. Αυτό βέβαια είναι έντελως λάθος. Η παραδοχή π.χ. της θεωρίας της σχετικότητας δεν συνεπάγεται την απόρριψη της κλασσικής Νευτωνικής μηχανικής, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις σημαίνει μικρή διόρθωση σε ορισμένους νόμους που θα μπορούσε και να μην γίνει. Το κύριο σώμα των εξακριβωμένων γνώσεων μένει. Μόνο που αποκτά μεγαλύτερη ακρίβεια και περιλαμβάνεται σε έναν πλατύτερο πλαίσιο. Το ίδιο ισχύει και για τον Νεομεντελισμό: οποιοσδήποτε νέες θεωρίες μπορεί να φέρει ο Λυσένκο ή κανείς άλλος για την γενετική, το κύριο σώμα των επιστημονικών γεγονότων που περιέχει ο Νεομεντελισμός παραμένει σαν συμβολή στις γνώσεις μας για το σύμπαν.

Δεν μπορώ καθόλου να φαντασθώ ποιά εξουσία ή ποιά αυθεντικό στοιχείο διαθέτει η Ακαδημία για να ισχυρισθεί ότι ο Νεομεντελισμός εκφράζει αιώνιους και αναλλοίωτους επιστημονικούς νόμους. Όταν διατυπωθεί ένας νόμος, ή ισχύς του (ή το αντίθετο) δοκιμάζεται σε σχέση

με νέα φαινόμενα και ή ακρίβειά του βελτιώνεται, ή φανερόνται οι έλλειψεις ή και ή λανθασμένη του βάση. Δεν υπάρχει τίποτε αιώνιο ή αναλλοίωτο σχετικά μ' αυτό το ζήτημα.

Γενικά οι μέθοδοι του Λυσένκο και των όπαδών του δεν είναι επιστημονικές, γιατί οι επιθέσεις τους στρέφονται πάντοτε εναντίον του πρώτου και πολλές φορές ανώριμου Νεομεντελισμού — που υπήρχε πριν από 20 ή 40 χρόνια τότε που οι επιστήμονες έρευνούσαν για νέα γεγονότα και λεπτομερέστερους όρισμούς — και γιατί είτε επίτιδες δεν έλαβαν υπ' όψη τους τις σημαντικές σύγχρονες εξελίξεις ή δεν πήραν τον τον κόπο να τις καταλάβουν.

Όσο τώρα πρέπει να ασχοληθώ με τον ίδιο τον Λυσένκο γιατί ο ρόλος που έπαιξε έχει τεράστια σημασία. Σύμφωνα με τα δικά του λόγια (1948): «ή κληρονομικότητα είναι το αποτέλεσμα της συγκεντρώσεως της ενεργείας εξωτερικών συνθηκών που αφομοιώνονται από τον οργανισμό σε προηγούμενες γενεές». Η κληρονομικότητα υπάρχει «σε κάθε μέρος του ζωντανού σώματος». «Όσο (παρ' όλο που γενικά δεν παραδέχεται ότι τα χρωματοσώματα παίρνουν ειδικό ρόλο στην γενετική) σ' ένα σημείο συμφωνεί ότι «ή κληρονομικότητα μεταδίδεται μέσω των χρωματοσωμάτων στις σεξουαλικές σχέσεις», χωρίς να βλέπει ότι αφού τα χρωματοσώματα είναι οι φορείς ορισμένων μονάδων ή γενών που διαφέρουν μεταξύ τους κατά το είδος ή χημικώς, ή παραδοχή του αυτή έχει ως άμεση συνέπεια τους νόμους της Νεομεντελιανής γενετικής. Μιλεί περιφρονητικά για τους νόμους του Μέντελ ονομάζοντάς τους «μπίζελους» και στα 1939 ή συζήτησε για την γενετική χαρακτηρίζεται ως «έργον του διαβόλου». «Όσο, μ' όλο που πρέπει να παραδεχθεί την μαρτυρία των αισθησέων του στο μικροσκόπιο, σχετικά με την υπαρκτή

των χρωματοσωμάτων, αρνείται να παραδεχθεί τα γένη. Ο ίδιος απλώς τα άγνοει, αλλά ο φιλόσοφος — βοηθός του ο Πρεζέντ, αρνείται κατηγορηματικά την υπαρκτή τους.

Θα έπρεπε να σημειωθεί ότι ή παραδοχή της υπάρξεως των χρωματοσωμάτων είναι το μόνο κοινό στοιχείο μεταξύ του Λυσένκο και των Νεομεντελιανών. Προτιμά να απορρίψει τα πάντα και να αρχίσει από την αρχή κάτι που βέβαια δεν είναι πολύ προοδευμένη επιστημονική μέθοδος.

Είπα πώς ή θεωρία του είναι άφελής, γιατί ο Λυσένκο θα ήταν ο πρώτος που θα απέριπτε κάθε ισχυρισμό ότι είναι διανοούμενος. Είναι χωρικός, με πραγματικό πάθος για πρακτικά αποτελέσματα στην εργασία του Είναι και φιλόδοξος. Δεν έχει ανώτερη επιστημονική μόρφωση, αλλά καταπιάστηκε με την επιστήμη ξεκινώντας από την πρακτική γεωργία. Από την πολιτική άποψη είναι φανατικός κομμουνιστής και πολύ ισχυρός αφού υπήρξε κάποτε αντιπρόεδρος του Ανωτάτου Σοβιέτ. Κάποιος Ρώσος επιστήμονας μου τον περιέγραψε σαν «Ρασπούτιν» της ρωσικής βιολογίας, αλλά αφού τον άκουσα και του μίλησα είμαι βέβαιος πώς είναι λάθος. Το όνομα που θα του ταίριαζε καλύτερα είναι του Σαβονρόλα, ίσως μάλιστα τέλει. Είναι βέβαιος ότι είναι ειλικρινής, άσφαλώς όμως είναι φανατικός και φαντάζομαι άμειλιτος.

Η έρμηνεία που δίνω εγώ στον ρόλο του Λυσένκο είναι ή εξής. Πιστεύει ειλικρινά ότι επέτυχε την κληροδότηση των επικτητων χαρακτηριστικών με ορισμένες ειδικές μεθόδους και ότι κατορθωσε να επιτύχει την διασταύρωση με έμβολιασμό. Κανένα απ' αυτά τ' αποτελέσματα δεν είναι δυνατό με βάση τα στοιχεία και τη θεωρία του Νεομεντελισμού στη σημερινή τους μορφή. Εξάλλου, όπως ετόνισα και παραπάνω, τα αποτελέσματα πιθανόν να οφείλονται στην παραγνώριση ορι-

σμένων μέτρων στην διεξαγωγή των πιο σπουδαιών πειραμάτων.

Ο Λυσένκο, μαζί με τους μη επιστήμονες υποστηρικτές του Κομμουνιστικού Κόμματος, κατά την γνώμη μου, δεν έχει καταλάβει την σταθερότητα του νεομεντελισμού ως συστήματος ή ως επιστημονικού κλάδου, πόσο περίπλοκος είναι, πόσο καλά στηρίζεται στα γεγονότα και πόσο καλά εξακριβωμένος με μαθηματικούς υπολογισμούς. Βλέπει μόνον ότι οι υποστηρικτές του τον εμποδίζουν στην εργασία του στην οποία αυτός πιστεύει ειλικρινά. Πριν να επαναλάβει τα πειράματά του με νέα και κατάλληλα μέτρα, πριν να πάρει τον κόπο να προσπαθήσει να συμβιβάσει τα δύο «άντιθετα» μέρη και πάνω απ' όλα πριν να παραδεχτεί ότι μπορεί να έχει κάνει λάθος και ότι η ζωντανή φύση δεν αλλάζει τόσο εύκολα, είχε αποφασίσει να καταπολεμήσει τον Νεομεντελισμό και να τον ξεριζώσει από την Σοβιετική Ρωσία, για να είναι το πεδίο ελεύθερο για τις δικές του θεωρίες. Και επειδή η πολιτική και η πολιτικο-κοινωνική φιλοσοφία στη Σοβ. Ρωσία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κατευθύνει την επιστήμη, την επιστημονική δράση και επειδή αυτός τυχαίνει να είναι ισχυρός πολιτικός, επέτυχε.

Όσο φαίνεται πολύ πιθανό ότι η πολιτική του δύναμη όφειλόταν στην υποστήριξη των ισχυρών αντιπάλων του Νεομεντελισμού στους ρωσικούς πολιτικούς κύκλους που έπιδες διάλεξαν τον Λυσένκο επιστημονικό τους αντιπρόσωπο και πράκτορα.

Η ιδέα της υποταγής των επιστημονικών εργασιών σε ιδεολογικές και πολιτικές θεωρίες είναι τουλάχιστον νοητή σε μια κοινωνία σαν της Σοβ. Ρωσίας. Αυτό που είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς είναι πώς, στην περίπτωση της γενετικής, η υποταγή αυτή εξωθήθηκε τόσο ώστε να αρνούνται το κύρος των εξηλεγεμένων γεγονότων και θεωριών

και να προγράφουν ένα ολόκληρο επιστημονικό κλάδο, ενώ αναγνωρίζουν επίσημα ένα σύστημα που είναι φανερά έλλιπες σε επιστημονική μέθοδο και που τα στοιχεία και οι θεωρίες του δεν έχουν ακόμη εξελεγχθεί όπως πρέπει.

Γενικά η επιστήμη στη Ρωσία είναι πολύ προοδευμένη. Πώς μπορεί η Ακαδημία να υποστηρίξει τον Μιτσουρινισμό, που τα γεγονότα του είναι ολοφάνερα πολύ αμφίβολα και του οποίου οι άνθρωποι ερμηνευτικές άρχες δεν μοιάζουν με επιστημονική θεωρία, με την συνηθισμένη έννοια της λέξης. Και πώς μπορεί να προσφέρει την επιστημονική καταδίκη της γενετικής του Μέντελ, ενώ βλέπει ότι μέσα στα πενήντα χρόνια της ζωής της έχει σταθερά εξελιχθεί τόσο ώστε σε όλες τις άλλες χώρες να θεωρηθεί ένας από τους πιο ζωντανούς και επιτυχείς επιστημονικούς κλάδους;

Το ίδιο καταπληκτικό είναι το γεγονός πως οι πολιτικές άρχες υποστηρίζουν επίσημα τον Μιτσουρινισμό, όταν μια αμερόληπτη επιστημονική συμβουλή, εάν δινόταν χωρίς πολιτική πίεση, θα τους έδειχνε ότι οι μέθοδοι και οι ιδέες του, αν δεν είναι απόλυτα λανθασμένες είναι άνεπαρκείς και αντιεπιστημονικές γιατί δεν ανταποκρίνονται προς τα κανονικά επιστημονικά κριτήρια; Δεν ξέρουν ότι η κακή επιστήμη δεν μπορεί να δώσει καλά πρακτικά αποτελέσματα;

Όπως είναι φανερό κανένας έξω από την Ρωσία δεν μπορεί να απαντήσει σε τέτοια ερωτήματα. Ίσως κανείς μπορεί να διακινδυνεύσει μια υπόθεση. Η υπόθεσή μου είναι ότι σ' αυτό συντελούν πολλοί παράγοντες. Όσον αφορά την πρακτική εφαρμογή ο Λυσένκο και η σχολή του εξακολουθούν να έχουν αποτελέσματα, είτε με τη βελτίωση της γεωργίας, που δεν έχει καμία σχέση με την γενετική, είτε με γενετικές μεθόδους που παρ' όλο ότι αποδίδονται στη σχολή του Μιτσούριν στην πραγμα-

τικότητα βασίζονται στον Μεντελισμό, είτε με τον ένθουσιασμό που ο Λυσένκο μπόρεσε να εμπνεύσει στους γεωπόνους. Έτσι η πρακτική χρεωκοπία του Μιτσουρινισμού καλύπτεται. Οι πολιτικές άρχες φαίνεται ότι είναι άνικανες να διακρίνουν τις επιστημονικές θεωρίες, στην πραγματική έννοια της λέξεως, από τις ασφαλές ερμηνευτικές υποθέσεις που είναι τόσον ελαστικές ώστε μπορούν να προσαρμοσθούν post hoc για να αποδείξουν κάτι που πραγματικά εξηγείται καλύτερα με έντελως άλλες άρχες. Έτσι η θεωρητικά άναμνη χρεωκοπία αναβάλλεται ίσως για πολύ καιρό.

Ύστερα ο Μαρξισμός, από την επανάσταση και ύστερα είχε πάντα τάσεις υπέρ του Λαμάρκ και κατά του Μέντελ. Αυτό γίνεται ως ένα ση-

μείο γιατί η θεωρία του Λαμάρκ υποσχεται συντομευμένες μεθόδους στις γεωργικές και κοινωνικές εξελίξεις, ενώ ο Μεντελισμός δεν μπορεί να το κάνει αυτό, και τα πρώτα του στάδια δεν εξυπηρετούν άρκετά πολλά πρακτικά πεδία. Ακόμη γιατί η θεωρία του Μέντελ έχει ένα αντιεπιστωτικό στοιχείο, του οποίου η ύπαρξη μεγαλοποιήθηκε στη Ρωσία για να χτυπηθούν οι όπαδοί του ευγονισμού και του φυλετισμού, γιατί η άμεση επίδραση του περιβάλλοντος και της κληρονομικότητας που υποστηρίζει ο Λαμάρκ φαίνονται εκ πρώτης όψεως πολύ πιο «φυσικά» και πολύ πιο απλά από την έμμεση επίδραση της φυσικής επιλογής των μεταβολών, που απέδειξε η γενετική της Δύσεως και που ο Λυσένκο την άπορρίπτει ως «άκατανόητη».

III

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

Είναι βέβαια αλήθεια ότι η ελευθερία και η αυτονομία της επιστήμης έχουν παρ-βιασθή σε άλλες χώρες, και όχι μόνο στην Σ. β. Ρωσία. Η φύση του συγχρόνου πολέμου είναι τέτοια ώστε επιβάλλεται μυστικότητα σε όλους τους επιστήμονες που διεξάγουν έρευνες για πολεμικούς σκοπούς, ακόμη και την εποχή της ειρήνης. Αυτό αφορά ωστόσο μόνο ένα τμήμα της επιστημονικής εργασίας. Αυτό για το οποίο γίνεται συζήτηση είναι τα όρια της «μυστικότητας»: άλλωστε οι επιστήμονες είναι ελεύθεροι να αποφασίζουν σε εργασίες άσχετες με

τον πόλεμο. Η ελευθερία της δημοσιεύσεως επιτευγμάτων έχει περιοριστεί επίσης σε ορισμένους κλάδους βιομηχανικών ερευνών αλλά και εδώ δεν πρόκειται για ολόκληρη την επιστήμη.

Σε πολλές χώρες, όπως η Αγγλική, πολλοί επιστήμονες Πανεπιστημίων απολύθηκαν για πολιτικούς λόγους. Αλλά και σ' αυτή τη περίπτωση, η πολιτική δεν υπαγορεύει την επιστήμη ή την παραδοχή θεωριών ή επιστημονικών κλάδων.

Το μόνο μέτρο που έχει πάρει ο Δυτικός κόσμος για να ελέγξει ιδεολογικά την επιστήμη ήταν η νομοθεσία που απαγόρευε την

διδασκαλία της εξέλιξεως στὸν Τενεσσὴ καὶ μερικὲς ἄλλες πολιτείες τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἦταν μερικὸ γιατί ἀφοροῦσε λίγες μόνον Πολιτείες καὶ μόνο τὰ δημόσια ἰδρύματα αὐτῶν τῶν Πολιτειῶν.

Ἐνῶ ἔγραφα ἀκόμη αὐτὸ τὸ ἄρθρο, ἡ προπαγάνδα ἐπεξετάθη καὶ σὲ ἄλλες χώρες τῆς σφαίρας τῆς Ρωσικῆς ἐπιρροῆς. Στὰ Πανεπιστήμια τῆς Ρωσικῆς Ζώνης τῆς Γερμανίας ζήτησαν ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς ποὺ δίδασκαν βιολογία νὰ εἰσάγουν στὴν διδασκαλία τους τὴν θεωρία τοῦ Λυσένκο. Στὴν Τσεχοσλοβακία ἔνα ἄρθρο στὸ κύριο ὄργανο τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἐξυμνεῖ τὸν Λυσένκο καὶ κατηγορεῖ τοὺς «συντηρητικὸς ἐπιστήμονες στὴ Δύση ποὺ προσπαθοῦν νὰ σταματήσουν ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σταματήσῃ». Τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς Βουλγαρίας ζήτησε τὴν ἐξόντωση τῶν ἀντιμαρξιστικῶν βιολογικῶν θεωριῶν τῶν Μέντελ, Βάϊσμαν, Μόργκαν κλπ. Οἱ ἐπιστήμονες τῆς Δύσεως δέχτηκαν ἐπίθεση καὶ σὲ ἄλλα πεδία. Ἔτσι ἡ Σοβ. Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν ἀποκήρυξε τὸν Ἀϊνστάϊν, τὸν Μπόρ καὶ τὸν Χάϊζμπεργκ ὡς «σκοτεινοὺς ἐπιστήμονες» ἢ «μεταφυσικοὺς ἀστούς».

Ἡ Ναζιστικὴ Γερμανία πλήρωσε γιὰ τὶς ἐπιθέσεις ποὺ ἔκανε ἐναντίον τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἐνότητος τῆς ἐπιστήμης μὲ τὴν μείωση τῆς ποιότητος τῆς ἐπιστημονικῆς τῆς ἐργασίας. Χω-

ρὶς ἀμφιβολία ὅταν ἔρθῃ ὁ καιρὸς θὰ πληρώσῃ τὸ ἴδιο βαρεῖα καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία. Αὐτὸ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθῇ παρὰ τοὺς λίγους ἐκείνους ποὺ τὸ μίσος τους γιὰ τὴν Σοβ. Ρωσίαν ξεπερνᾷ κάθε ἄλλη σκέψη. Ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες ποὺ εἶναι ἄξιοι τοῦ ὀνόματός τους, ὅλοι ὅσοι πιστεύουν πραγματικὰ στὴν δυνατότητα τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητας γενικὰ καὶ εἰδικὰ ὅτι ἐπιστήμη εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὴν ἐξασφάλιση αὐτῆς τῆς προόδου, ὅλοι ὅσοι πιστεύουν ὅτι ἡ ἀναζήτηση νέας ἀλήθειας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ αἰσθάνονται μεγάλη λύπη γιὰ τῆς ἐνέργειες ποὺ κάνει ἡ Σοβ. Ρωσία μὲ τὴν Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν.

Ὅσὸ ὅσο ἡ λύπη δὲν ἀρκεῖ. Ρωτοῦμε μήπως μπορεῖ νὰ γίνῃ κάτι ἀμέσως. Πρῶτα πρέπει νὰ καταλάβουμε ὅτι οἱ ἐνέργειες τῆς Σοβ. Ρωσίας εἶναι ἀπλῶς μιὰ φανατικὴ καὶ ὑπερβολικὴ ἐκδήλωση μιᾶς γενικῆς καταστάσεως. Καὶ ἡ γενικὴ κατάσταση τείνει ὅπως εἶναι γνωστὸ πρὸς μεγαλύτερο συγκεντρωτισμὸ καὶ μεγαλύτερη δργάνωση τῆς κοινωνίας. Αὐτὸ θεωρεῖται λυπηρὸ ἀπὸ πολλοὺς, ἀλλὰ θὰ φανῇ ὅτι εἶναι ἀναπότρεπτο στὸ σημερινὸ στάδιο τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, καὶ πολλοὶ τὸ θεωροῦν ὡς ἀναγκαῖο προηγούμενο ὅχι μόνο γιὰ τὴν μεγαλύτερη ἀπόδοση τοῦ κοινωνικοῦ ὁργανισμοῦ ἀλλὰ ἐπίσης καὶ στὸ μέλλον γιὰ τὴν

μεγαλύτερη εὐτυχία καὶ πληρέστερη πρόοδο τῶν ἀτόμων. Ὑπάρχουν βέβαια καλοὶ κακοὶ τρόποι, ἢ τουλάχιστον πῶς ἐπιθυμητοὶ ἢ λιγότερο ἐπιθυμητοὶ μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ τάση. Αὐτὸ σχετίζεται μὲ τὴν εὐρεία κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὁργάνωση, καὶ ἐπίσης μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἡ ἐπιστήμη θὰ σχετιστῇ μὲ τὴν ὑπολοιπὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας—γιατὶ εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ γενικὸ ρεῦμα.

Π ὡς πρέπει νὰ ἐνεργήσουν οἱ ἐπιστήμονες ἀντιμετωπίζοντας τὸ αὐξανόμενο ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους γιὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ κατὰ συνέπεια τὴν αὐξανόμενη πίεση τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὸ Κράτος;

Μποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἐπίσης ἐπιστημονικῆς πολιτικῆς; Μποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν πιθανότητα ὅτι οἱ περισσότεροι ἐπιστήμονες θὰ πληρώνονται ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ ὅτι ἡ μεγαλύτερη δαπάνη γιὰ τὶς ἐπιστημονικὲς ἐργασίες θὰ βρῇ τὸ κρατικὸ εἰσόδημα; Μποροῦν νὰ δεχθοῦν κρατικὴ κατεύθυνση σχετικὰ μὲ τὰ θέματα ποὺ θὰ ἐρευνήσουν;

Νομίζω ὅτι μποροῦν (καὶ μάλλον ὅτι ὀφείλουν) ἀλλὰ μὲ ὁρισμένους καθαρὰ διατυπωμένους ὁρους. Ἐνα κράτος εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερο ν' ἀκολουθήσῃ καθολικὰ καὶ σὲ μεγάλη κλίμακα ἐπιστήμη ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ.

Μπορεῖ νόμιμα ν' ἀποφασίσῃ ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτὴ θὰ ἀποβλέπῃ κυρίως σὲ πρακτικοὺς σκοποὺς προορισμένῃ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο, νὰ βελτιώσῃ τὴν υγεία, ν' αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴ, ἢ νὰ βελτιώσῃ τὴν στρατιωτικὴ δύναμη τῆς χώρας. Μπορεῖ ἀπολύτως νόμιμα νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ ἐπιστημονικὸ πρόγραμμα σὲ ὁλόκληρῃ τὴν ἐκπαίδευση νὰ εἶναι προσαρμοσμένο καὶ ὁργανωμένο ἔτσι ὥστε νὰ παρέχῃ τὴν καλύτερη δυνατὴ κατανόηση τῆς Φύσεως καὶ τὴν θέση τοῦ ἀνθρώπου σ' αὐτήν, τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ πρακτικῆς τῆς σημασίας. Μπορεῖ δίκαια νὰ ἐπιμείνῃ νὰ γίνονται μεγάλες μορφωτικὲς ἐκστρατείες ἔξω ἀπὸ τὸ σχολικὸ καὶ Πανεπιστημιακὸ σύστημα γιὰ νὰ ἔχῃ ὁ λαὸς τὴν εὐκαιρία νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀξία καὶ τὴν σημασία τῆς ἐπιστήμης γενικὰ ἢ αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ κλάδου τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἢ νὰ τὸν κἀνῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι μετέχει ἐνεργὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ στὴν ἐπιστημονικὴ προσπάθεια τοῦ ἔθνους. Μπορεῖ νόμιμα νὰ κἀνῃ ὅτι μπορεῖ γιὰ νὰ περιορίσῃ τὴν πρόληψη, νὰ καταπολεμήσῃ μὴ ἐπιστημονικὲς ἢ ἀντεπιστημονικὲς ἀπόψεις καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατανόηση τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, τῆς ἀξίας καὶ τῆς σημασίας τῆς.

Ἴσως ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες νὰ συμφωνήσουν ὅτι εἶναι νόμιμο καὶ οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς

ὅτι εἶναι καλὸ, γιὰ μιὰ κυβέ-
ρηση νὰ υἱοθετησῇ μιὰ τέτοια
πολιτικὴ. Δὲν ὑπάρχει ὁμως ἀμφι-
βολία ὅτι θὰ συμφωνοῦσαν μόνο
μὲ ὁρισμένους ὅρους. Πρῶτα θὰ
ἔλεγαν ὅτι μιὰ κυβέρνηση δὲν
ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ τὴν
ἀλήθεια ἢ τὸ ψεῦδος ἐπιστημο-
νικῶν γεγονότων, νόμων ἢ θεω-
ριῶν, οὔτε νὰ ἀσκήσῃ πίεση γιὰ
τὴν παραδοχὴ ἢ ἀπόρριψή τους
ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες. Δὲν πρέ-
πει νὰ ὑποδουλῶνῃ τὴν πνευμα-
τικὴ αὐτονομία τῆς ἐπιστήμης σὲ
ὅποιαδήποτε ἄλλα κριτήρια,
θρησκευτικά, φιλοσοφικά ἢ πο-
λιτικά, οὔτε νὰ ζητᾷ νὰ ἐπιβάλ-
λῃ στὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια
ἀρχὲς ἄλλες ἀπὸ τίς δικές της,
οὔτε νὰ σχετίσῃ τὴν ἐπιστημο-
νικὴ ἐργασία μὲ καμμιὰ ὀρθο-
δοξία ἢ ἀπολυταρχικὴ ἀρχή, οὔτε
πάνω ἀπ' ὅλα, νὰ ἐπιβάλλῃ μιὰ
ἐπιστημονικὴ ὀρθοδοξία.

Αὐτὰ συνεπάγονται ὅτι πρέ-
πει νὰ ζητᾷ τὴν γνώμη ἐπι-
στημόνων ὅταν σχηματίζῃ τὴν
ἐπιστημονικὴ τῆς πολιτικῆς, καὶ
ν' ἀφήνῃ ὅλες τίς σπουδαῖες ἐπι-
στημονικὲς ἀποφάσεις στὰ χέρια
τῶν ἐπιστημόνων. Στὴν ἐκπαι-
δευτικὴ πλευρὰ τῆς ἐπιστημονι-
κῆς τῆς πολιτικῆς, πρέπει βέβαια
νὰ συμβουλευεταὶ ἐκπαιδευτικούς
καθὼς καὶ ἐπιστήμονες καὶ ν'
ἀναγνωρίζῃ τὴν αὐτονομία τους
στὴν δική τους σφαῖρα.

Πρέπει ν' ἀναγνωρίζῃ τὰ εἰ-
δικὰ χαρακτηριστικά τῆς ἐπιστή-
μης καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ μέ-
θοδο, τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι οὐ-
σιαστικά μιὰ διεθνὴς ἐργασία

ὅτι ἡ πρόοδος τῆς ἐξαρτᾶται
πᾶρα πολὺ ἀπὸ τὴν ἐλευθερία
τῶν δημοσιεύσεων, ποὺ δίνει
τὴν ἐλευθερία σὲ ἄλλους ἐπιστή-
μονες νὰ ἐλέγξουν πάλι τὰ δημο-
σιευθέντα πορίσματα, ὅτι οἱ με-
γαλύτερες πρόοδοι τῆς ἐπιστημο-
νικῆς γνώσεως δὲν μποροῦν νὰ
γίνουν κατὰ διαταγὴν καὶ ὅτι
νέες πιθανότητες πρακτικῆς προ-
όδου συχνὰ προέρχονται ἀπὸ
ἐκεῖ ποὺ δὲν περιμένει κανεὶς,
ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἔρευνες ποὺ ἀνα-
λαμβάνει κανεὶς χωρὶς κανένα
πρακτικὸ σκοπὸ.

Σὰν συνέπεια αὐτῶν τῶν χα-
ρακτηριστικῶν τῆς ἐπιστήμης, τὸ
Κράτος θὰ πρέπει νὰ δίνῃ
ἀπόλυτη ἐλευθερία σὲς δημοσι-
εύσεις, ὅσο ἐπιτρέπει ἡ στρα-
τιωτικὴ ἀσφάλεια, θὰ πρέπει νὰ
ἐνθαρρύνῃ τὴν διεθνὴ ἀνταλ-
λαγὴ δημοσιευμάτων καὶ ἔρευ-
νητῶν, καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ
ἐπιμένῃ ὅλες οἱ ἔρευνες, ἀκόμη
καὶ κεῖνες γιὰ τίς ὁποῖες πλε-
ρώνει τὸ κράτος, νὰ κατευθύ-
νονται πρὸς ἀμέσους πρακτικούς
ἀντικειμενικούς σκοπούς, ἀλλὰ
νὰ ἀφήνῃ ἓνα σημαντικὸ «ἐλεύ-
θερο πεδίο» βασικῶν ἐρευνῶν
στὴν ἐλεύθερη ἐκλογὴ τοῦ θεω-
ρητικοῦ ἔρευνητῆ.

Γενικά, τὸ Κράτος πρέπει νὰ
ἀναγνωρίζῃ ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἔχει
μία αὐτονομία. Πρῶτα, εἶναι
μία ἔρευνα γιὰ τὴν γνώση καὶ
κατανόηση τῆς Φύσης ὅπως καὶ
ἓνα μέσο γιὰ τὸν δαμασμό της,
καὶ μερικὲς ἀπὸ τίς πιὸ πολὺτι-
μες ἀνακαλύψεις ἔχουν γίνεῖ ἀ-
πὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἐνδια-

φέρουνταν καθόλου γιὰ τὴν πι-
θανὸν πρακτικὴ σημασία τους,
ἀλλὰ μόνον γιὰ τὴν ἀνακάλυψη
αὐτῆ καθ' ἑαυτή. Δεύτερο παρ'
ὅλον ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ πρόο-
δος ὅπως εἶναι φανερὸ ρυθμίζε-
ται ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ καὶ τὸ οἰ-
κονομικὸ περιβάλλον, δὲν ὀρί-
ζεται ἐντελῶς ἀπ' αὐτό. Ἄν
ἡ ἐπιστημονικὴ δράση κρα-
τεῖται σ' ἓνα ὁρισμένο ἐπίπεδο ἢ
ψηλότερα ἀπ' αὐτό, ἔχει ἓνα δι-
κό της ρυθμό, ποὺ θὰ ὀδηγήσῃ
αὐτόματα στὴν διασαφήνιση πε-
δίων ποὺ ἔχει ἀρχίσει τὴν ἐξε-
ρεύνησή τους.

Ἐχω τὴν γνώμη ὅτι ἡ ἐποχὴ εἶ-
ναι κατάλληλη — καὶ μάλιστα
ἐπιτακτικὴ — γιὰ τοὺς ἐπιστήμο-
νες ὅλου τοῦ κόσμου νὰ ἐνωθοῦν
καὶ νὰ ἐξετάσουν τὰ προβλήμα-
τα καὶ ἰδιαιτέρως νὰ καθορίσουν
τὴν ἔκταση καὶ τὸν βαθμὸ τῆς
αὐτονομίας τῆς ἐπιστήμης σὲ σχέ-
σει μὲ ἄλλες ὑψηλότερες ἐκδηλώ-
σεις τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν πο-
λιτικὴ καὶ τὸ κράτος. Τὸ τελικὸ
ἀποτέλεσμα νομίζω πὼς θὰ ἔ-
πρεπε νὰ εἶναι μιὰ δήλωση,
σύντομη ἀλλὰ περιεκτικὴ, μιὰ
ἐκδήλωση τοῦ ἐπιστημονικοῦ πι-
στεύω, μιὰ ἐπιβεβαίωση τῶν δι-
καιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσε-
ων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐπι-
στημόνων.

Στὸ σχέδιο αὐτό, τὸν πρω-
τεύοντα ρόλο θὰ πρέπει χωρὶς ἀμ-
φιβολία ν' ἀναλάβουν τὰ ἀνώ-
τερα ἐπιστημονικά σώματα τοῦ
ἔθνους. Ἔτσι στὴ Μεγάλῃ Βρε-
τανίᾳ, πρέπει νὰ ἐλπίζουμε ὅτι

τὴν εὐθύνη θ' ἀναλάβῃ ἡ Βασι-
λικὴ Ἑταιρία.

Καὶ γιὰ νὰ πάρῃ τὸ πρᾶγμα
διεθνῆ χαρακτῆρα, νὰ πληθῇ
τὸ Διεθνὲς Συμβούλιο Ἐπι-
στημονικῶν Ἐνώσεων νὰ ἐπι-
κοινωνήσῃ μὲ τὰ διάφορα μέ-
λη του καὶ μὲ διεθνῆ ἐπαγγελ-
ματικά σώματα ὅπως τὴν Διε-
θνῇ Ὀμοσπονδίᾳ Ἑρευνητῶν.

Ἐνα μανιφέστο σὰν κι' αὐτό
ποὺ θὰ τὸ υπογράψουν ὅσον τὸ
δυνατὸ περισσότερες ἐπιστημονι-
κὲς ὁργανώσεις καὶ ἑταιρεῖες,
θὰ εἶναι ἓνα ἰσχυρὸ ὄπλο γιὰ
τὴν ἐλευθερία τῆς ἐπιστήμης
καὶ μιὰ ἀναγνώριση τοῦ ὑπερε-
θνικοῦ καὶ καθολικοῦ χαρακτή-
ρα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν.

Θὰ ἔπρεπε ἀκόμη νὰ διατυ-
πωθῇ ἓνας διεθνὴς καταστατικός
χάρτης τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὰ ἐν-
δοκυβερνητικὰ σχετικὰ σώματα
μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Οὐνέσκο, ἀλ-
λὰ μὲ τὴν συνεργασία καὶ συγ-
κατάθεση καὶ τῶν ἄλλων εἰδι-
κῶν σωμάτων (κυρίως τοῦ Ὀρ-
γανισμοῦ Ὑγείας) καθὼς καὶ τοῦ
Οἰκονομικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ
Συμβουλίου τοῦ Ο. Η. Ε. Μ' αὐ-
τό, τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη
θὰ ἐξασφαλίσουν ὁρισμένα δι-
καιώματα στὴν ἐπιστήμη καὶ
στοὺς ἐπιστήμονες ἐνῶ συγχρό-
νως θὰ καθοριστοῦν καὶ ὀρι-
σμένες ὑποχρεώσεις.

Τὸ κύριο ἐρώτημα εἶναι πάν-
τα πὼς νὰ πεισθῇ ἡ Σοβιετικὴ
Ρωσία μαζὺ μὲ κάθε ἄλλη ἐνδια-
φερόμενη χώρα νὰ ἀλλάξῃ τὴν
σημερινή της πολιτικὴ ἀπέναντι
στὴν Ἐπιστήμη. Εἶναι φανερὸ

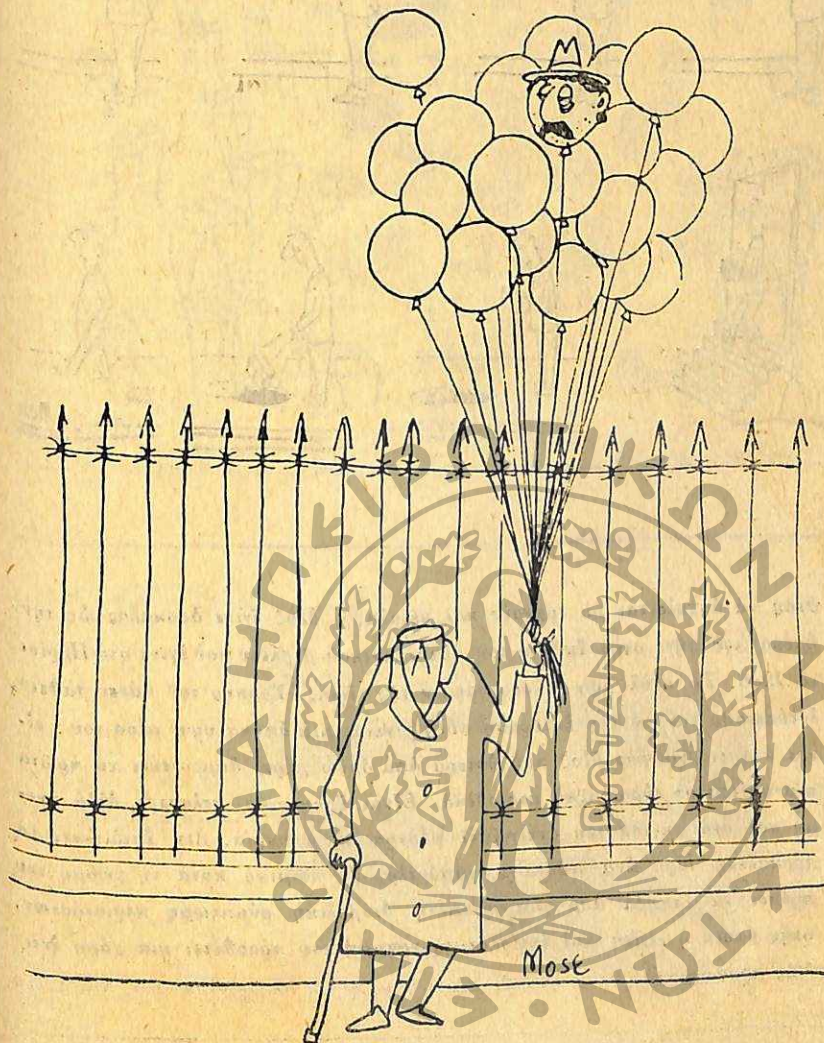
πώς τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ γίνη γι' αὐτὸ παρὰ μόνο μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ νόμου, μὲ ἓνα διακυβερνητικὸ Καταστατικὸ ὁμοίον μ' αὐτὸ ποὺ ἀνέφερα, καὶ μὲ τὴν πειθῶ, μὲ κοινὲς ἐνέργειες τῶν ἐπιστημονικῶν ἀκαδημιῶν τοῦ κόσμου καὶ ἴσως τῶν Διεθνῶν Ἐπιστημονικῶν Ἐνώσεων. Σὲ κάθε τέτοια ἐνέργεια θὰ πρέπη νὰ τονιστῇ ἡ ἐνότητα καὶ ὁ διεθνὴς χαρακτήρας τῆς ἐπιστήμης ὅπως καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας ἀπέναντι στὴν πολιτικὴ ἢ φιλοσοφικὴ ὁρθοδοξία.

Οἱ πράξεις καὶ οἱ μέθοδοι τοῦ Λυσένκο καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν ποὺ τὸν βοηθεῖ, εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου ἀπὸ ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ πλευρὰ τουλάχιστον ἀνα-

ξιόλογες. Ἄν ὅμως τὶς ἀρχὲς ποὺ τὶς κίνησαν τὶς υἱοθετήσουν γενικὰ οἱ ἐπιστήμονες καὶ τὰ πορίσματά τους ἐπαληθευθοῦν, τότε θὰ ποῦμε ὅτι ἡ μάχη τῆς Σοβιετικῆς γενετικῆς δὲν ἔγινε μάταια. Γιατὶ αὐτὸ θὰ σημαίην πὼς στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κόσμου τὸ ἐπιστημονικὸ κίνημα ἀπέκτησε γιὰ πρώτη φορὰ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν κοινωνικῶν του καθηκόντων, τῆς ζωτικῆς του σημασίας καὶ συγχρόνως τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, τῆς σημασίας τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτονομίας καὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς ἐπιστήμης σὲ σχέση μὲ ἄλλες ὑψηλότερες ὑπηρεσίες τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸ Κράτος καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία σὰν σύνολο.

ΣΚΙΤΣΑ ΤΟΥ MOSE ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

Γεννήθηκε στὴ Νάντη τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1917 καὶ εἶναι γιὸς ἐνὸς πειλωτῆ τῆς Τουραίνης ποὺ ἐδιάβαζε μὲ πάθος τὴ Βίβλο, ἐθαύμαζε ἐξαιρετικὰ τὸν ἅγιο Μωϋσῆ τῆς Βρετάνης καὶ ποὺ καταγόταν ἀπὸ μιὰ οἰκογένεια λαθροκυνηγῶν περὶφημη σ' ὅλη τὴν Τουραίνη. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε καμιὰ διά-

— Ο ΚΟΙΝΟΣ ΝΟΥΣ εἶναι ἔξυπνάδα μὲ τὰ καθημερινὰ της ρούχα, εἶπε μιὰ μέρα στὸν Μπέρναρντ Σὼ ὁ ἡθοποιὸς Λῶρενς Ὀλίβιε.

Καὶ ὁ Σὼ, πάντα σαρκαστικὸς, τοῦ ἀπάντησε:

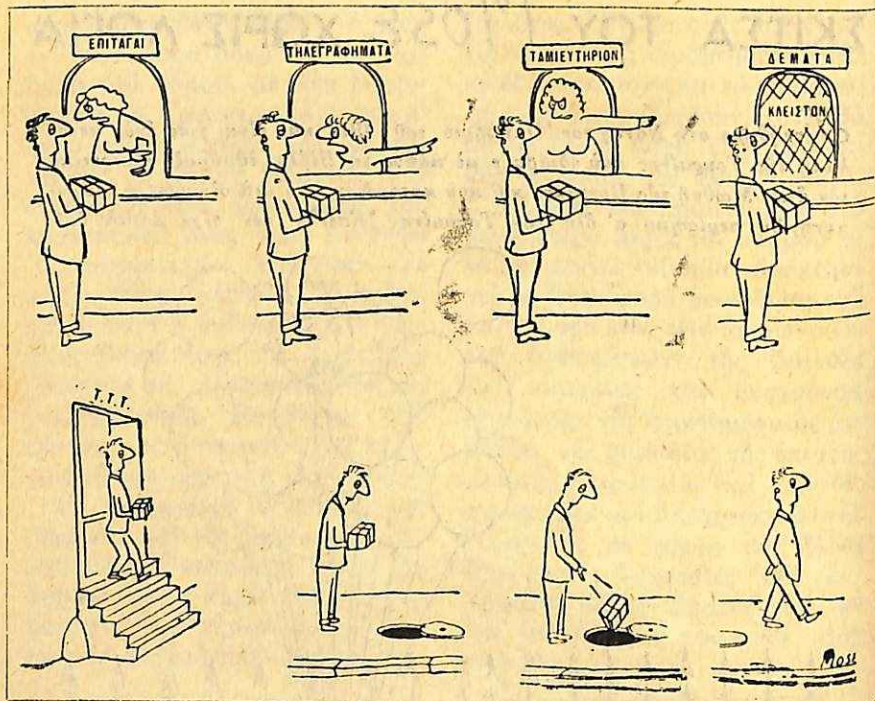
— Ναί, ναί, καμιὰ φορὰ... Πολὺ συχνὰ ὅμως ὁ κοινὸς νοῦς εἶναι βλακεία μὲ κυριακάτικα ρούχα.

★

Ὅταν ὁ Μπέρναρντ Σὼ γιόρτασε τὰ 98 του χρόνια οἱ ἡμερησίδες δημοσίευσαν μιὰ φωτογραφία τοῦ Σὼ, νὰ κολυμπᾷ παρ' ὅλη τὴν προχωρημένη ἡλικία του. Ὁ Σὼ δὲν εἶδε τὴ φωτογραφία παρατήρησε:

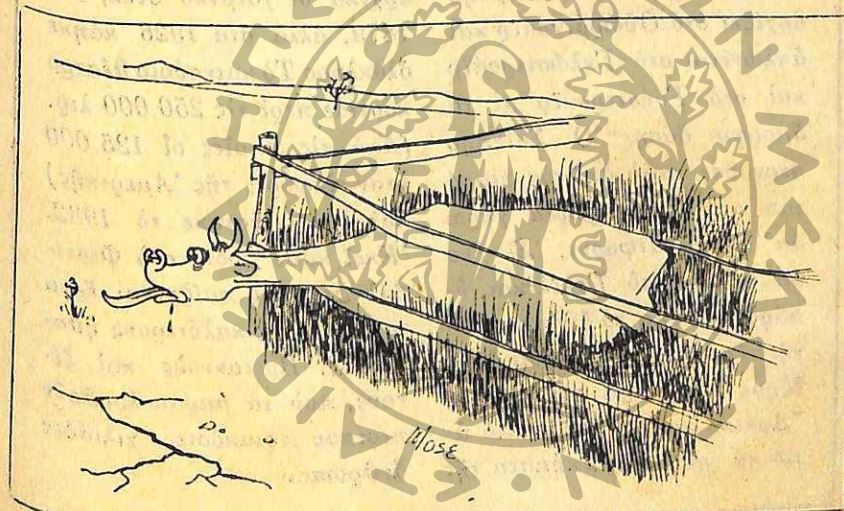
— Νὰ ἔβλεψαι κολύμπι, αὐτὸ εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ ἓνα συγγραφέα. Μὰ τὸ πῶς δύσκολο εἶναι νὰ ἐπιπλέῃ.

«NOUVELLES LITTÉRAIRES», Παρίσι

θεση νά' ασχολείται με τροχούς και πέταλα, ο Μόζ έγινε δάσκαλος ως την ημέρα που πήγε στην έκθεση του αμερικανικού βιβλίου που έγινε στο Παρίσι το 1946. Το στυλ των εικονογράφων της Νέας Υόρκης του κάνει βαθειά εντύπωση, και με την επίδραση αυτή γίνεται μια αποκάλυψη μέσα του: είναι ο σκιτσογράφος Μόζ που θύρετρα από δικτώ μέρες δημοσιεύει τα πρώτα του σκίτσα σε ευρωπαϊκά περιοδικά. Είναι ήρεμος και γελαστός, αλλά άκομη και στα σκίτσα του αντιπαθεί φοβερά τη φλυαρία. Δεν επιδιώκει να προκαλέσει παρά ένα ενδόμυχο χαμόγελο. Το κωμικό κατά τη γνώμη του πρέπει να ξεπηδά από μια ορισμένη διαβολική σύμπτωση περιστάσεων, στην οποία η λεπτή και εκφραστική γραμμή του προσθέτει μια χάρη έντελως προσωπική.

J. L.C. στην «Revue de la Pensée Française», Νέα Υόρκη

ΣΤΡΑΤΦΟΡΝΤ, ή πατρίδα του Σαίξπηρ

Κάθε χρόνο περίπου διακόσιες χιλιάδες επισκέπτες από εξήντα διαφορετικά κράτη του κόσμου έρχονται στον τόπο που γεννήθηκε ο «βάρδος του Αΐηβον», στο Στράτφορντ. Οί περισσότεροι απ' αυτούς θέλουν να δουν τα διάφορα μνημεία και γυρίζουν όλη την περιοχή. Φαίνεται πώς, από τα μεταπολεμικά χρόνια, φέτος θα μαζευτούν οί περισσότεροι τουρίστες από την Βρετανία και όλη την Ευρώπη, στή μικρή έμπορική πόλη με τα κοκκινωπά σπίτια.

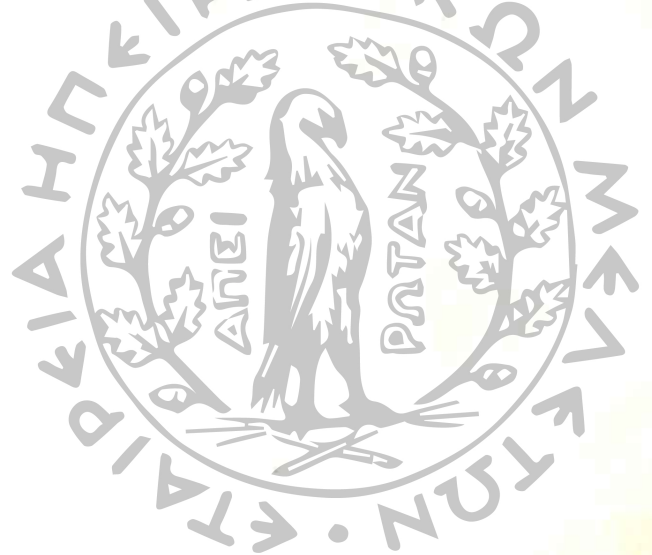
Η πατρίδα του Σαίξπηρ αρχίζει στο Ουόρβικσάϊρ και απλώνεται στο Γκλώστερσάϊρ και στο Γούστερσάϊρ με τα όμορφα δάση. Ο Σαίξπηρ περνούσε πολύ απ' τον καιρό του στα δκτώ χωριά γύρω απ' το Στράτφορντ. Σε ένα απ' αυτά, στο Γουΐλκντ, υπάρχει ακόμα το ξύλινο σπίτι της εποχής των Τυδώρ όπου έζησε ή μητέρα του Μαίρη Άρντεν καθώς και πολλά από τα γραφικά οικήματα της

φάρμας. Υπάρχει ακόμη το Δάσος Άρντεν που ενέπνευσε στον ποιητή σκηνές για την κωμωδία του «Όπως σās άρρέσει», και το Έθνικό Συμβούλιο της Βρετανίας έχει υπό την προστασία του το Σαρλεκόνι με το θαυμάσιο πάρκο του όπου ζούν έλάφια. Στο πάρκο αυτό είχαν πιάσει τον Σαίξπηρ όταν ήταν νέος να κυνηγά κρυφά.

Στο Στράτφορντ, στις όχθες του ποταμού Αΐηβον, υπάρχει το επιβλητικό Θέατρο Σαίξπηρ. Το θέατρο είχε κτιστή αρχικά σέ γοιθικό στυλ, στα 1879, αλλά στα 1926 κάηκε δλόκληρο. Το καινούριο θέατρο κόστισε περί τις 250.000 λιρ. (από τις όποτες οί 125.000 ήταν έσοφορές της Άμερικής) και εγκαινιάστηκε το 1932. Έκεί κάθε χρόνο στο Φεστιβάλ Σαίξπηρ παίζονται έργα του από τους καλύτερους ήθοποιούς, Βρεταννούς και ξένους, που τα παρακολουθούν περίπου τριακόσιες χιλιάδες άνθρωποι.

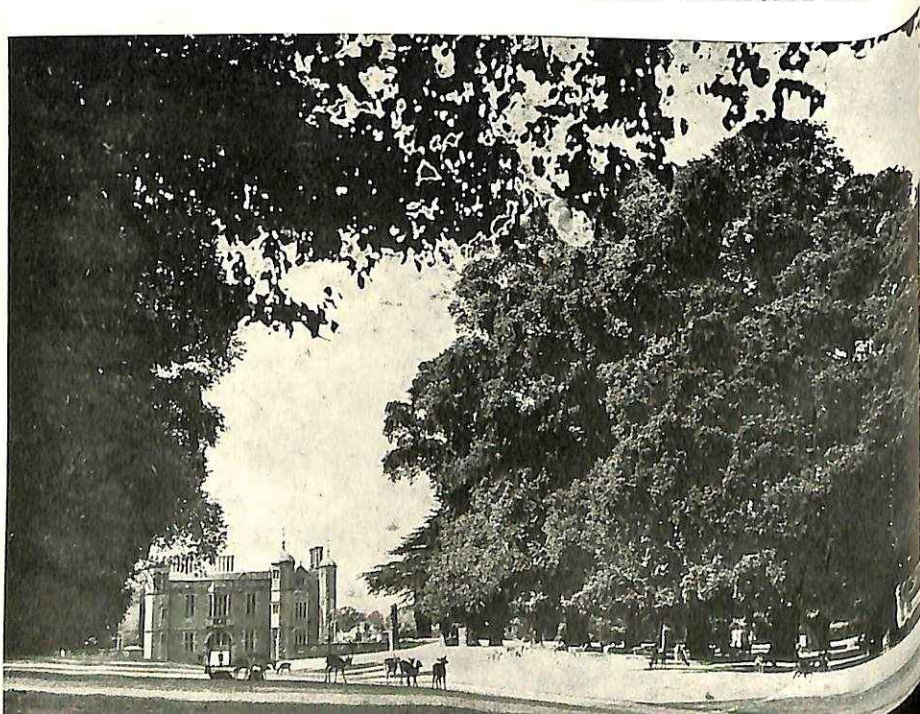
ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΑΙΞΠΗΡ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΦΟΡΝΤ - ΟΝ - ΑΙΗΒΟΝ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΟΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Ο ΣΑΙΞΠΗΡ

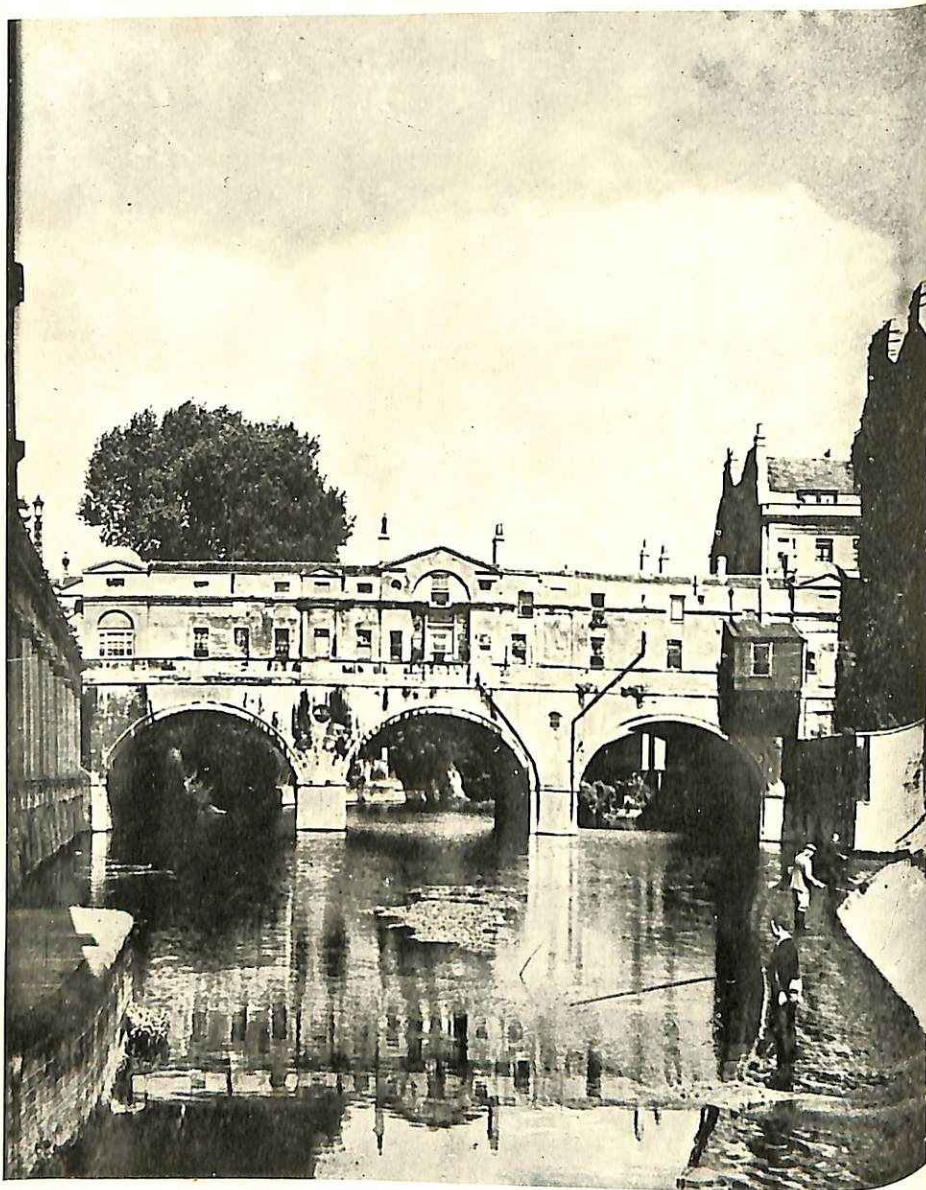
ΕΛΛΗΦΙΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΚΟΤ ΠΑΡΚ ΟΠΟΥ Ο ΝΕΑΡΟΣ ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΥΝΗΓΟΥΣΕ ΚΡΥΦΑ

Η ΤΑΒΕΡΝΑ «ΦΩΚΟΝ ΟΤΕΛ» ΟΠΟΥ Ο ΣΑΙΞΠΗΡ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΕ ΣΥΧΝΑ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ

ΘΕΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΦΑΡΜΑ ΤΟΥ ΜΠΙΝΤΦΟΡΝΤ, ΣΤΗΝ ΚΑΡΑΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΦΟΡΝΤ

Η ΓΕΦΥΡΑ ΠΕΑΤΝΥ ΣΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΑΙΗΒΟΝ

Κανείς δὲν δά μάδη ποτέ τὴν ἀλήθεια

Τοῦ GEOFFREY HOUSEHOLD

(Ἀπὸ τὸ « Argosy », Λονδίνο)

Ηταν τόσο θυμωμένοι, ὥστε οὔτε νὰ συζητήσουν δὲν μπορούσαν. Οἱ φωνές τους εἶχαν ἀγγιέψει καὶ ἀνάπνεαν μὲ δυσκολία, τόσο, πὺ στὸ τέλος δὲν ἤξεραν ἂν εἶχαν παραστή μάρτυρες κάποιου στυγεροῦ ἐγκλήματος ἢ μιᾶς ἱπποτικῆς ἀπελευθερωτικῆς χειρονομίας. Ὁ μικρὸς Ἀνδαλουσιανὸς ἦταν ἐξ ἴσου ἱκανὸς καὶ γιὰ τὰ δύο.

Ἐκεῖνο τὸ ὁμορφο μέρος δὲν ἦταν τόπος γιὰ νὰ ζοῦν πλάσματα καμωμένα ἀπὸ φωτιά ἢ ἴσως ἀπὸ νερό. Πολὺ ἐπίγειο ἔμοιαζε τὸ πλῆθος τῶν Βάσκων πὺ εἶχαν μαζευτῇ ἐκεῖ: γεωργοί, ψαράδες καὶ ἄστοι ξαναμμένοι ἀπὸ τὸ ὁμορφο κρασί πὺ τοὺς

ρίζωνε στὴ γῇ τους καὶ ἔδινε στὸ καλοδιάθετο πνεῦμα τους τὴν ὁμότητα καὶ τὸν πλοῦτο τῶν δέντρων πὺ σκίαζαν τὰ πάντα γύρω.

Ἡ πόλη ἀπείχε μόλις λίγο ἀπὸ τὰ φῶτα. Ἡ θάλασσα ἀκόμη λιγότερο, αὐτὴ ὅμως ἀπλωνόταν ἀνενόχλητη μέσα στὴν καλοκαιριὰτικὴ ἡσυχία της. Τριγυρισμένο ἀπὸ τὴ σκοτεινιά μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ βελανιδιές, τὸ πανηγύρι γινόταν ἕνας κλειστὸς κόσμος μὲ τὴ δική του ἐπαναλαμβανόμενη ζωὴ, μὲ τὴ χαρὰ τῶν ποιηριῶν πὺ τσοῦγκριζαν καὶ τῶν νομισμάτων πὺ ἔπεφταν, μὲ τὴ σπανιόλικὴ μουσικὴ, τίς φωνές τῶν θεατρίνων καὶ τοὺς πυρο-

βολισμούς που έρχονταν από το πρόχειρο σκοπευτήριο.

Ο Πάκο Ίγκαρζάμπαλ και ο Σαλβαντόρ Άγκουίρε περπατούσαν διάφοροι έξω από τις παράγκες. Ήταν καλοντυμένοι, έδειχναν όμως την αδελφωσύνη τους με τους άλλους Βάσκους φορώντας μπόινας στο κεφάλι και το πουκάμισο χωρίς γραβάτα. Ή εφθυμία και ο τρόπος τους έδειχνε πως καθέννας τους θα μπορούσε να αγοράσει το πανηγύρι ολόκληρο — πράγματα και γη.

Πήγαν και είδαν το εξάποδο μοσχάρι και την τριχωτή γυναίκα. Και ύστερα σταμάτησαν έξω από την παράγκα της Γοργόνας, ψάχνοντας τις τσέπες τους για να βρουν ψιλά. Στην είσοδο της παράγκας δεν υπήρχαν τὰ έξωφρενικά τέρατα που υπήρχαν στις άλλες. Όλη την πρόσοψη την έπιανε μία μεγάλη, λιγόλογη, καλολημμένη επιγραφή: ΓΗΗΣΙΑ ΓΟΡΓΟΝΑ και πρόσθετε, «Από τη θάλασσα των Καναριών Νήσων», λες και υπήρχαν και άλλες θάλασσες που έβγαζαν διαφορετικές και λιγότερο καλές γοργόνες.

Ο Πάκο και ο Σαλβαντόρ μπήκαν μέσα και στάθηκαν μαζί με μερικούς άλλους θεατές που περίμεναν μπρός σε μία κλειστή κουρτίνα. Ο ιδιοκτήτης της Γοργόνας βλέποντας πως η πελατεία ήταν αρκετή, έκλεισε την πόρτα. Ήταν ένας μικροσκοπικός άνθρωπάκος, με άραια φρύδια, λεπτά χείλια και μυτερό σαγόνι. Μετά καθαρά μαύρα του ρούχα έμοιαζε πιο πολύ με υπάλληλο παρά με θεατρώνη. Μόνο η γραβάτα του, μικρή και κακοδεμένη, έδειχνε πως ήταν άνθρωπος χαμηλού πνευματικού επιπέδου.

Δεν έκανε διαφήμιση, έχοντας φαίνεται έμπιστοσύνη στο έκθεμά του. Έσβησε το μεσαίο φως, τράβηξε την κουρτίνα και είπε: «Κοιτάξτε, σενιόρες!» Τό έλεπε με ένα ύφος μετριοφροσύνης και υπερηφάνειας σαν να άπορούσε που σ' αυτόν είχε λάχει ο

κλήρος να έχει στα χέρια του και να φροντίζει τη γοργόνα.

Η γυναίλη μικρή δεξαμενή είχε κάπου έναμισι μέτρο μήκους. Από πάνω ήταν ξέσκεπη για να μπορούν οι θεατές να βλέπουν ότι ήταν ξέχυλη με νερό. Τα πλάγια ήταν στολισμένα με χαλίκια και φύκια, άλλα αληθινά, άλλα ζωγραφισμένα. Ένα απαλό πράσινο φως φώτιζε τη γοργόνα.

Το σώμα της, ως τη μέση, ήταν το σώμα μιας υποσιτισμένης κοπέλλας δώδεκα χρόνων — το στήθος μόλις σχηματιζόταν. Από τη μέση και κάτω ήταν κανονικό ψάρι. Η ουρά ήταν ένα θαυμάσιο δείγμα της τέχνης του δημιουργού της γιατί έβγαινε από το δέρμα σε μικρά ακανόνιστα λέπια και δεν έδειχνε καμιά όριση γραμμής για να λείη ο σκεπτικιστής θεατής ότι εκεί ήταν κολλημένη στο σώμα. Τα λεπίδια μεγάλωναν επάνω στην καμπύλη το ένα επάνω στο άλλο, απαλά και φυσικά. Ύστερα μίκραιναν καθώς περνούσαν αδιόρατα στη μεμβράνη της ουράς.

Ήταν ξαπλωμένη άκουμπιστά στο χέρι της και βλέποντας τους θεατές. Το πρόσωπό της ήταν κίτρινο και πολύ μικρό, ακόμη και ανάλογα με το σώμα της. Τα μάτια ήταν ξέθωρα και ανέκφραστα. Τα ξανθοκόκκινα μαλλιά της ήταν μακρὰ και ξέπλεκα και τόσο μεπρεδεμένα ανάμεσα στα χαλίκια και τα φύκια ώστε δεν μπορούσε κανείς να καταλάβει αν η Γοργόνα έπλεε ή όχι. Άνέπνεε, καμιά φορά βαθειά, με καμιά φυσική δεν ανέβαινε στην επιφάνεια του νερού. Η μόνη της άλλη κίνηση ήταν ένας ελαφρός και γεμάτος χάρη κυματισμός της ουράς. Αυτό το έκανε σαν να ήταν ένα άνισρο καθήκον που άλλοτε το έχωνούσε για πολύ ώρα και άλλοτε, για να δείξει πως μετανοίωσε, πρόσφερε δυο τρεις έστρα κυματισμούς.

Ο Πάκο Ίγκαρζάμπαλ στηρίχθηκε στο σκουπί που τον χώριζε απ' αυτό το φαινόμενο και παραδόθηκε σ' έναν ψυχρό σε προσεκτικές ανατομικές

παρατηρήσεις. Ήταν μακάλης χονδρικής ποιήσεως, και έχτιμους καλύτερα τη ζωή όταν την είχε μπροστά του σε μεγάλα στερεά κασόνια.

Όταν δεν ήταν άπασχολημένοι να κερδίζουν χρήματα ο Πάκο και ο Σαλβαντόρ ήταν καλοί φίλοι. Έπαιζαν μαζί μπιλιάρδο δυο βραδυές την εβδομάδα, πήγαιναν μαζί στις ταυρομαχίες, διασκεδάζαν πάντα παρέα. Ο μόνος λόγος που υπήρχε η φιλία αυτή ήταν ότι δεν δούλευαν μαζί.

Ο Σαλβαντόρ είχε κάποια μόρφωση. Δηλαδή το σύστημα που κρατούσε τα βιβλία του ήταν συγχρονισμένο. Κρατούσε την αλληλογραφία για την ξυλεία που έμπορευόταν, σε καλά Ίσπανικά και δεν πίστευε στο Θεό. Δεν ήταν βέβαια άθεος γιατί τότε θα γινόταν ένα με τους έχθρους των ξυλεμπόρων. Ήταν άπολύτως άφοσιωμένος στον περιορισμένο χώρο των συμφερόντων του και οι έγχατες του το έλεγαν «ξυλόψευρα».

Ο Σαλβαντόρ στριμώχθηκε από εδώ και απ' εκεί ανάμεσα στους θεατές, για να εξετάσει τη δεξαμενή από όλες τις μεριές. Ζητούσε συγγνώμη συνεχώς, με ύφος σπουδαίο και στο τέλος έβγαλε την απόφασή του.

«Θα σάς πω πώς είναι φτιαγμένο», είπε. «Υπάρχει ένα τζάμι που χωρίζει διαγωνίως τη δεξαμενή. Έτσι, φίλοι μου, βλέπετε το νερό σ' να μην διακόπτεται, αλλά η γοργόνα βρίσκεται σε άλλο χώρο.»

«Τότε πώς αναπνέει;» ρώτησε ένας ψαράς. «Δεν θα υπάρχει αέρας.»

«Είναι ολόκληρη μέσα στο νερό», απάντησε ο μπρεσεσάριος, ο Άνδολουσιανός. «Η γοργόνα, κύριοι, δεν αναπνέει, όπως παρατήρησα μόνος μου, σαν όλους τους Χριστιανούς. Παίρνει νερό μέσα στο σώμα της με τα βράγχιά της.»

«Μά πού;» φώναξε ο Πάκο, «που τὰ έχει;» Και άρχισε να αραδιάζει ένα σωρό πιθανές θέσεις. «Καβαλλέρο!» διαμαρτυρήθηκε άπτομα ο θεατρώνης. «Μην είστε άπρεπής! Μπορεί να ακούση».

Ή γοργόνα δεν έδειξε κανένα σημάδι ότι άκουε. Κούνησε μόνο με νοχέλια την ουρά της και αυτό ήταν η μόνη της απάντηση στον ένθουσιασμό του κόσμου που βρισκόταν έξω από την δεξαμενή της.

«Μά μπορεί να καταλάβη;» ρώτησε ο Σαλβαντόρ με ένα γλυκό χαμόγελο. «Μου φαίνεται πως είναι ηλιθία.»

«Καταλαβαίνει τόσο όσο και σεις», απάντησε ο Άνδολουσιανός με ευγένεια.

Ο Πάκο ξεκαρδίστηκε στα γέλια και χτύπησε προστατευτικά τον φίλο του στην πλάτη.

«Εγώ λέω πως είναι ένα χοριτσάκι», δήλωσε ο Σαλβαντόρ κρύβοντας με έμπιστη την ταπεινώσή του. «Εγώ λέω πως η ουρά είναι από χρωματιστά ψεύτικα, λέπια και ότι διαγωνίως...»

«Είναι γοργόνα», διέκοψε ο θεατρώνης.

«Μήπως είναι κόρη σας;»

Το πρόσωπο του Άνδολουσιανού έγινε κατακόκκινο και ύστερα άσπρο σαν το χιόνι.

«Φαίνεται πως βρίσκομαι ανάμεσα σε κτήνη», είπε.

«Και ποιόν, σενιόρ, λέτε κτήνος;»

«Αφού είπατε, σενιόρ, ότι θα μπορούσα να εκθέσω την κόρη μου...»

«Άκουσε άνθρωπέ μου, είπα ότι διαγωνίως υπάρχει...»

«Δεν υπάρχει τίποτα διαγωνίως.»

«Υπάρχει.»

«Ξέρεις από διαγωνίους όσα ξέρεις και για τον πατέρα σου.»

«Είσαι ψεύτης.»

«Βλάκα! Παληάνθρωπε!»

Ο Πάκο Ίγκαρζάμπαλ μπήκε ανάμεσα στους δυο.

«Ε, φίλοι! Για να ιδούμε! Τι συμβαίνει; Θα σκοτωθούμε για μία μικρή διαφορά γνώμης; Ο κύριος αυτός λέει ότι δεν υπάρχει χώρισμα διαγωνίως και ότι η γοργόνα είναι γοργόνα. Ο φίλος μου λέει ότι υπάρχει χώρισμα διαγωνίως και ότι ο κύριος εκθέτει, ίσως την σημάδεμένη κόρη του.»

‘Ο ‘Ανδαλουσιανός πήδηξε επάνω του, όπως το περίμενε ο Πάκο—γιατί ποτέ δεν ήθελε να χάνη μια ευκαιρία για διασκέδαση. ‘Ο Πάκο τόν ήρπαξε από το γαϊκά και τόν κράτησε μακριά του. ‘Ο ‘Ανδαλουσιανός προσπάθησε να ξεφύγει και απαντούσε στις καινούριες βρισιές του Σαλβαντόρ που και αυτόν ο Πάκο τόν κρατούσε μακριά με το άλλο του χέρι.

«Για να ιδούμε!», ξαναείπε ο Πάκο. «Ψυχραιμία, κύριοι! Τόση φασαρία για μια διαγωνία. Αυτό μπορεί να κανονιστεί άμέσως!».

«Παλιάνθρωπε!», ξεφώνισε ο ‘Ανδαλουσιανός.

«Μεγάλα λόγια» απάντησε ο Πάκο άτάραχος. «Πόσα θέλεις για να μάς δείξεις τη δεξαμενή;»

«Κτήνος!», ξαναείπε ο ‘Ανδαλουσιανός και τόν έφτυσε.

‘Ο Πάκο ξέσκαλε από το θυμό του έδωσε μια και τόν έρριξε χάμω. Οί άλλοι θεατές έτρεξαν για να τούς χωρίσουν. ‘Η δεξαμενή πηγαινοερχόταν στη βάση της και τόν νερό χυνόταν χάμω. ‘Η γοργόνα κρατούσε την πόζα της, μόνο που είχε πάψει να κουνά την ουρά της αφού δεν την έβλεπε κανείς.

‘Επιτέλους οι παριστάμενοι χωρίστηκαν σε δυο ομάδες. ‘Ο ψαράς, πελώριος και καλοκάγαθος, κρατούσε τόν ‘Ανδαλουσιανό. Οί άλλοι θεατές τριγύριζαν τόν Πάκο και τόν Σαλβαντόρ και όλοι ξεφώνιζαν και συμβούλευαν ψυχραιμία. Μέσα στη φασαρία δεν μπορούσε κανείς να ξεχωρίσει ούτε μία λέξη. ‘Η σκηνή σειόταν ολόκληρη καθώς οι διαβάτες άνοιγαν συνεχώς την πόρτα και στο τέλος την έρριξαν για να παρακολουθήσουν έναν τόσο θαυμάσιο καυγά.

‘Ο Πάκο τώρα ήταν πιό θυμωμένος από τόν Σαλβαντόρ (αν βέβαια μπορεί κανείς να ξεχωρίσει τόν πιό θυμωμένο ανάμεσα από δυο ανθρώπους που βρίσκονταν σε κατάσταση λύσσας), βλέποντας όμως ότι ήταν τριγυρισμένος από τούς συμπολίτες του

που είχαν συνηθίσει να τόν σέβωνται για τη μεγάλη του ήρεμία, σταμάτησε τις βρισιές και φώναξε στόν ‘Ανδαλουσιανό με φωνή που έτρεμε από την προσπάθεια να συγκρατηθεί:

«‘Ακουσε! Για να τελειώνει αυτή η συζήτηση, θά αγοράσω τη γοργόνα και τη σκηνή σου. Κατάλαβες;»

‘Η καταπληκτική αυτή προσφορά έφερε ήσυχια. ‘Ο ‘Ανδαλουσιανός φάνηκε να όπισθοχωρή σαν να έτοιμαζόταν να θυμώσει σε βαθμό που ξεπερνούσε τα ανθρώπινα όρια. ‘Ο ψαράς που τόν κρατούσε προσπάθησε με ειλικρινή άφέλεια να τόν συμφιλιώσει.

«Πούλησε τη γοργόνα όσα θέλεις έσύ, φίλε!», είπε. «‘Ο Ντόν Πάκο έχει λεφτά. Και έτσι θά ήσυχάσεις».

«Δέκα χιλιάδες πεσέτας», πρόσφερε ο Πάκο.

«Εγώ είμαι τζέντλεμαν», απάντησε ο ‘Ανδαλουσιανός, μιλώντας αργά με κόπο. «Κάνω αυτή την ταπεινή δουλειά και βρίσκομαι πάντα ανάμεσα σε κτήνη που δεν έχουν καμιά ανάγκη, μά είμαι τζέντλεμαν. Με έπαιτε ψεύτη. Μου είπατε πως αυτό τόν δυστυχημένο πλάσμα είναι κόρη μου. Τώρα, νομίζετε πως θά πάρω χρήματα...» ‘Η φωνή του ξαφνικά ύψώθηκε «Πού βρίσκομαι λοιπόν; Τί άνθρωποι είστε; ‘Ω! ή αξιοπρέπεια μου! Τί ντροπή! ‘Απαίσια, εκφυλισμένα όντα! Πρόκειται λοιπόν να σάς δείξω τί θά πη νάχη κανείς καρδιά;»

Έπεσε στα γόνατα, και ο ψαράς μη ξέροντας αν αυτή ή άπροσδόκητη άδυναμία ήταν μία απλή λιποθυμία ή έσχατη έκκληση μιās πληγωμένης ψυχής, άκούμπησε έλαφρά, με άμνηχανία, τόν χέρι του στόν ώμο του θεατή. ‘Ο ‘Ανδαλουσιανός όμως πέτασε γρήγορα κάτω από τόν σκοινί και έπεσε επάνω στο πιό κοντινό στηρίγμα της δεξαμενής.

Τόν πράσινο φως έσβησε. ‘Η δεξαμενή έπεσε κάτω και τόν νερό ξεχύθηκε γύρω. Τά γιαλιά άκούστηκαν να σπάνουν.

Οί θεατές σπρώχνονταν βρίζοντας

και γύρευαν τόν διακόπτη της μεσαιας λάμπας που την είχε σβήσει ο ‘Ανδαλουσιανός πριν να αρχίσει τόν θέαμα. Κανείς δεν τολμούσε να περάσει τόν σκοινί και να μπη στη σκοτεινή γωνιά της γοργόνας.

Ξαφνικά τόν φως άναψε. Στο βάθος της σκηνής στεκόταν ο ‘Ανδαλουσιανός κρατώντας με τόν δεξιό χέρι ένα μεγάλο ξύλο και με τόν άριστερό τόν γοργόνα από τη μέση. ‘Εκείνη ήταν ξαπλωμένη επάνω του με τά χέρια γύρω στο λαιμό του, άξιολύπητη σαν τρεμάμενη μαϊμουδίτσα.

‘Ηταν ακόμη πιό μικρή από ότι φαινόταν μέσα στο νερό. Τόν μικρό κίτρινο κεφάλι της άκουμπούσε στο μάγουλό του μά ή λαμπρή ουρά δεν τού έφτανε ούτε στα γόνατα. Έκτός που ήταν πιασμένη επάνω σε κάτι που γνώριζε, κατά τά άλλα δεν ήταν ανθρώπινη.

‘Ο ‘Ανδαλουσιανός διέσχισε τη σκηνή και βγήκε από την πεσμένη πόρτα. Έξακολουθούσε να κρατά τόν ξύλο στο χέρι του, μά οι χεροδύναμοι βάσκοι παραμέρισαν όχι γιατί φοβήθηκαν. ‘Ο ‘Ανδαλουσιανός πέρασε κάτω από τά δυνατά φώτα τού πανηγυριού με ματωμένο και λασπωμένο πρόσωπο και μουσκεμένα ρούχα. Βάδιζε περιφάνια. Ποιός ξέρει τί έμπατήρη, τί σάλπιγγες άκουγε... Κι αυτό τόν παραδέχτηκαν οί θεατές και άκολούθησαν.

Πήρε τόν μονοπάτι για τη θάλασσα.

‘Ανάμεσα στα δέντρα μόνο ή ήρεμη νύχτα παιχνίδιζε επάνω στο θαύμα εκείνο που κρατούσε στο χέρι του. Πέρασε από τά βράχια και κατέβηκε στο μουράγιο. Τά κυματάκια τού ‘Ατλαντικού φλοίσβιζαν καθώς χτυπούσαν πάνω στα βράχια.

«‘Ο Θεός μαζί σου μικρή φίλη!»

Τράβηξε τά μικρά χέρια από τόν λαιμό του και έρριξε τη γοργόνα στη θάλασσα. ‘Εκείνη έπεσε στο νερό άπαλά, άνέβηκε μία και ξανακάθηκε και ή ουρά της φτερούγισε στην άσπροφώτιστη θάλασσα.

«Και τώρα, αφήστε με ήσυχο!», φώναξε ο ‘Ανδαλουσιανός.

Έφυγε παραπατώντας στους βράχους και κανείς δεν τού έδωσε προσοχή. ‘Ολοι συζητούσαν, φώναζαν θυμωμένοι, προσπαθούσαν να δουν άλλη μία φορά τη γοργόνα στο σκοτάδι.

Τόν πρωί, όταν άναζήτησαν τόν ‘Ανδαλουσιανό, είχε φύγει, αφήνοντας μόνο τά συντρίμια της δεξαμενής που ήταν άδύνατο βέβαια να διορθωθεί. Κατάλαβαν πως είχε ρίξει στη θάλασσα εκείνο που τόν βοηθούσε να κερδίσει τη ζωή του, για να σώσει την τιμή του. ‘Η ιδέα αυτή δεν ήταν ξένη για κανέναν, εκτός ίσως για τόν Σαλβαντόρ. Τί ήταν όμως εκείνο που είχε ρίξει στη θάλασσα για αυτό δεν έδωσε κανένα διαφωτιστικό σημάδι ούτε ή παλιόρροια ούτε ο καιρός που πέρασε.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ

Τῶν

JOHN CARRUTHERS

και

RICHARD COLLIER

Ο κόσμος τῶν τυφλῶν εἶναι πῶς περιορισμένος καὶ πῶς σύνθετος ἀπὸ τὸν δικό μας. Δημιουργεῖται μὲ τὴ βαθμιαία πρόοδο τοῦ ἐπαναπροσανατολισμοῦ καὶ μὲ ἓνα σύστημα ἀμυνας πού βασίζεται στὴν μεγάλη προσοχή καὶ στίς λεπτομέρειες.

Φανταζόμαστε πῶς ἓνας τυφλὸς ζεῖ στὸ σκοτάδι, ὡστόσο ἐκεῖνο πού βλέπει μὲ τὸ νοῦ του παρ' ὅλο πὺ δὲν μπορεῖ πάντα νὰ τὸ ἐκφράσῃ, εἶναι μιὰ σύγχυση χρωμάτων. Κάποιος πού τυφλώθηκε 14 χρόνων μᾶς εἶπε πῶς ἦταν σὰν νὰ εἶχε ἐμπρὸς στὰ «ἐσωτερικά» μάτια του ἓνα περσικὸ χαλί πού τὰ χρώματά του ἄλλαζαν σὲ κάθε γύπο τῆς καρδιάς του μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια.

Γι' αὐτὸ ὑπάρχει μιὰ ἀπλὴ ἐπιστημονικὴ ἐξήγηση. Τὰ νεῦρα πού βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὸ μάτι, συνδέονται μὲ τὸ κυκλοφοριακὸ σύστημα καὶ τὸ «Περσικὸ Χαλί» πού βλέπει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι στὴν πραγματικότητά ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματός του πού αὐτὸ τὸ ἀδύνατο κατὰ τὰ ἄλλα ὀπτικὰ νεῦρα τὴν καθρεφτίζει στὸ μυαλό του ἀπὸ τὸ σημείο στὸ ὁποῖο συμπίπτουν οἱ φλέβες καὶ τὰ νεῦρα.

Πολλὲς ἀπὸ τίς λαϊκὲς ὑποθέσεις γιὰ τοὺς τυφλοὺς — ὅτι δηλαδὴ καταλαβαίνουν τὰ χρώματα μὲ τὴν ἀφή ἢ ὅτι ἀναπτύσσουν μιὰ μυστηριώδη ἐκτὴ αἴσθηση πού οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν — εἶναι ἀπατηλὲς παρηγορίες. Ἐνας ἐκ γενετῆς τυφλὸς δὲν ξέρει τί εἶναι χρῶμα. Στὴν περίπτωσιν ἑνὸς ἀνθρώπου πού εἶχε κάποτε τὸ φῶς του ὑπάρχει κάποια διαφορά. Ἄν καὶ μπορεῖ σπάνια νὰ χρησιμοποιοῦ τὴν φθίνουσα χρωματικὴ του μνήμη

εἶναι ὥστόσο ἱκανὸς νὰ καταλαβαίνει τὴ φύσιν τῶν χρωμάτων, παρ' ὅλο ὅτι — τυφλὸς πιά — ἔχει μάθει νὰ ἀντικρύξῃ τὸν κόσμο σὰν κάτι ἐπὶ πεδὸ καὶ μονόχρωμο.

Τυφλὰ παιδιὰ ὅταν χρησιμοποιοῦν τὴ λέξη «χρῶμα» ἐννοοῦν «ὑφή», γιὰτὶ δέχονται ἀκριβῶς τὴν ἴδια ἐντύπωση ἀκούγοντας τὴν περιγραφὴ τῶν χρωμάτων, ὅπως ὅταν ἐξετάζουν κάτι μὲ τὰ δάχτυλά τους. Μᾶς εἶπαν γιὰ ἓνα μικρὸ κοριτσάκι ἀπὸ ἑναν οἶκο τυφλῶν πού ὅταν ἦταν νὰ πᾶν στὸ ζαχαροπλαστεῖο ἔβραζε τὸ καλὸ βελουδινὸ τοῦ φόρεμα. Ὅταν ἐξετάσῃ προσεκτικὰ μὲ τὰ δάχτυλά του τὴ βελουδένια κορυττίνες τοῦ κέντρου εἶπε: «ἔχουν τὸ ἴδιο χρῶμα μὲ τὸ φόρεμά μου.» Ἐπειδὴ τοῦ εἶχαν πῆ ὅτι τὸ φόρεμά του ἦταν μπλέ, κάθε βελουδινὴ ἐπιφάνεια ἔπρεπε νὰ εἶναι μπλέ: εἶχε στὴν πραγματικότητά ἀντιστρέφει τίς ἐννοίες «μπλέ» καὶ «βελουδο», καὶ τὸ «χρῶμα» εἶχε γίνῃ ἓνα μὲ τὴν «ὑφή».

Οἱ περισσότεροι γιαιτροὶ καὶ εἰδικοὶ πού ἔχουν ἐργαστῇ καὶ παρακολουθῇ ἀπὸ κοντὰ τοὺς τυφλοὺς δὲν παραδέχονται ὅτι ἔχουν καμιά μυστηριώδη ἐκτὴ αἴσθηση.

Στὴν πραγματικότητά ἔχουν τίς ἴδιες αἰσθήσεις μὲ ὅλους μας, ἀλλὰ σὺν σκοτεινὸν τοὺς κόσμο γίνεται σχεδὸν ἀνεπαίσθητα μιὰ ἀντικατάσταση αἰσθήσεων ἀφοῦ ἡ ἀξία καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἄλλων λειτουργιῶν μεγαλύνουν καὶ ἐπεκτείνονται, παίρνουν καινούργιες σημασίες, παύουν νὰ εἶναι ὑποτελεῖς ἀναλαμβάνουν ὅλη τὴν εὐθύνη τὴν ἀσφάλεια τοῦ κυρίου τους.

Ὅλοι ἔχομε αἴσθηση ὁσφρησέως καὶ ὅλοι ἔχομε αἴσθηση ἀφῆς, πᾶσι

συχνὰ ὅμως τίς μεταχειρίζομαστε γιὰ νὰ ἐξετάσουμε πού βρισκόμαστε ὅταν χαθούμε; Ἄν ἀγοράσουμε μιὰν ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα ἢ γεμίσουμε ἓνα ποτήρι νερό, ἓνα μηχανικὸ βλέμμα ἀρκεῖ νὰ μᾶς πῇ ὅτι πληρώσαμε τὴν ἐφημερίδα ἢ ὅτι τὸ ποτήρι γέμισε.

Ἄν σκεφθῇτε προσεκτικὰ, γιὰ κάθε πράγμα, θὰ δῆτε πόσο πολὺ σηματοδοτοῦμε στὴν ὄραση. Ἐνας ἄνθρωπος πού εἶχε τυφλωθῇ μόνον πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ, τὸ ἐνοίωσε πολὺ, καὶ ὅταν κατάλαβε ὅτι ὁ παλιὸς του κόσμος εἶχε πάψει γι' αὐτὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐγράψῃ τὰ παρακάτω συγγραμμικὰ λόγια: «πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀσυνείδησις τοῦ ἀνθρώπου πού βλέπει».

Κατάλαβε π.χ., ὅτι εἶχε μπῆ σ' ἓνα κόσμο ὅπου τὸ νὰ ἀγοράσῃ μιὰ ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα συνεπάγεται τῆς ἐπιφάνειας τοῦ νομίσματος ὡς πού ἡ μεγάλῃ πείρα νὰ τὸν διδάξῃ νὰ ἐκχωρίσῃ μὲ ἀκρίβεια τὸ νόμισμα κρατᾷ καὶ νὰ καταλαβαίνει ὅτι θὰ πρέπει «ν' ἀκούῃ» τότε κοντεύῃ νὰ γεμίσῃ τὸ ποτήρι, ἂν βέβαια δὲν θέλῃ νὰ βουτᾷ τὸ δάχτυλό του γιὰ νὰ τὸ ἐξακριβώσῃ.

Μ' αὐτὴ τὴν ἀντικατάσταση τῶν αἰσθήσεων ὁ τυφλὸς μαθαίνει σιγά σιγά νὰ βρῇ τὸ δρόμο του.

Ἡ ἀπόλυτη ἡσυχία μὲ τρομάζει, εἶπε κάποιος τυφλός. «Τότε δὲν ἔχω πού βρίσκομαι. Μένω τελείως ἀκίνητος ὡς πού ν' ἀκούσῃ κάποιον ἴχο καὶ νὰ ξαναβρῶ τὴν ψυχραιμία μου. Πολὺ σπάνια ὅμως ἀντιμετωπίζει κανεὶς τὴν ἀπόλυτη σιωπὴ. Πιθανὸν νὰ νομίσῃ ὅτι εἶναι ἀπόλυτη ἡσυχία, ποτὲ ὅμως σχεδὸν δὲν συμβαίνει αὐτὸ τὸ πράγμα. Γρήγορα μαθαίνει νὰ παραμικρὰ ψιθυρίσματα πού φαίνεται. Εὐτυχῶς πολὺ σπάνια τυφλὸς ἀνθρώπου, καὶ αὐτὸ μὲ θυμώνει πολὺ. Δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω γιὰτί. Ἰσως γιὰτί δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ γι' αὐτὸν τίποτα πού νὰ τὸν κάνει ἀληθινὸ γιὰ μένα».

Ἐνα ἄλλο βοήθημα τῶν τυφλῶν εἶναι οἱ ἥχοι. Χρησιμοποιοῦν τ' αὐτιά τους γιὰ νὰ ὑπολογίσουν τὴν ἀπόσταση μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού τὸ ραντάρ καθορίζει τὴ θέση τοῦ πλοίου. Ἐνας τυφλὸς μᾶς περιέγραψε τὴν καθημερινή του διαδρομὴ πρὸς τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ, δειχνώντας πῶς χρησιμοποιοῦσε ὅλες τὸν τίς αἰσθήσεις, καὶ ἰσως περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὴν ἀκοή.

Δεξιὰ ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κήπου ἀρχίζει ἓνας τοίχος ἀπὸ μπτεὸν πού τελειώνει ἀπὸτομα λίγο παρακάτω. Γιὰ εἰκοσι μέτρα περίπου πρέπει νὰ περπατήσῃ ἴσια μὲ ἀπόλυτη ἀκρίβεια, καὶ πολὺ προσεκτικὰ. Πρέπει νὰ περπατᾷ μὲ σταθερὸ βῆμα καὶ νὰ μὴν σέρνῃ τὰ πόδια του, ἂν σταθῇ ἢ διατάσῃ χάνει τὸν ὑπολογισμό του, δὲν ξέρει πού βρίσκεται καὶ μέσα σ' ἓνα λεπτὸ νοιώθει χαμένος. Κρατώντας τὴν ἀναπνοή του, προσπαθεῖ ν' ἀκούσῃ νὰ τρίζουν οἱ ξύλινοι φράκτες.

Τοὺς ἀγγίζει καὶ φθάνει στὸ τέλος σ' ἓναν στύλο. Τώρα ὁ δρόμος του γίνεται εὐκολώτερος, τὸ θεοῖσμα τῶν φύλλων ἑνὸς δέντρου σημειώνει τὴν στροφὴν στὴ γωνία, καὶ ἓνας βαθὺς βόμβος ἀναγγέλει τοὺς ὑψηλοὺς τοίχους τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Ξαφνικὰ οἱ ἄνθρωποι πληθαίνουν γύρω, ἔχει φθάσει στὸν σταθμὸ τοῦ ὑπογείου. Πρῶτα μετὰ δεκατρία σκαλοπάτια, ὕστερα ἑννία, πᾶν νὰ βρῇ τὸ χρυὸ μεταλλινὸ κιγκλίδωμα.

Ἐκεῖ στέκεται λίγο. Ὑστερα ἀπὸ διαδρομὴ 300 μέτρων ἔχει ἀνάγκη νὰ ξεκουρασθῇ.

Μια ἀπὸ τίς πῶς καταπληκτικὲς ἀπόψεις τοῦ κόσμου τῶν τυφλῶν εἶναι τὰ ὄνειρά τους. Ὁ Μίλτον μιὰ φορὰ ὅταν πῆγατε νὰ κοιμηθῇ εἶπε στίς κόρες του: «Ξερετε ἡ νύχτα μοῦ φέρνει πίσω τὴν ἡμέρα μου» δὲν εἶμαι τυφλὸς στὰ ὄνειρά μου». Καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι πού ἄλλοτε εἶχαν τὴν ὄρασί τους ἀναφέρουν τὸ ἴδιο πράγμα. Παρ' ὅλο πού τὸ χρῶμα

και η ακρίβεια του σχήματος κατά περίεργο τρόπο δεν υπάρχουν, δεν όνειρευονται σαν τυφλοί. Μερικές φορές τ' όνειρό τους γίνεται ένα παράξενο σύμφυτο όπτικων, ακουστικών και απτών συμβόλων, όστος όστος όν όκ γενετής τυφλό όέν παρατηρείται τέτοια σύγχυση. Όταν όνειρεύεται τό όρόμο μίας πόλης, ακούει κάτι σαν τούς ήχους πού ακούμε στό ραδιόφωνο: τρίζουν τά λάστιχα, αυτοκίνητα φρενάρουν απότομα, κτυπούν άνυπόμονα τά κλάξον.

Όλοι θά έχετε ακούσει ότι ύπάρχει μεγάλη ζήτηση τυφλών έργατών γιά έργοστάσια έπειδή δείχνουν μεγάλη ακρίβεια γιά όρισμένες λεπτές έργασίες και γιати οι τυφλοί μπορούν νά χρησιμοποιήσουν μέ εξαιρετική τέχνη διάφορα εργαλεία.

Κάι είναι τόσο καλοί στη δουλειά τους γιати είναι οι καθαρότεροι, τακτικότεροι άνθρωποι τού κόσμου. Έχουν άποκτήσει αυτή τη μεγάλη ακρίβεια γιати άν δεν την είχαν στη σκέψη και στίς πράξεις τους θά χάνονταν στη ζωή.

Η αυτάρχεια αυτή έχει και τούς κινδύνους της. Ό τυφλός, έπειδή δεν έπηρεάζεται από τά έξωτερικά γεγονότα και γίνεται γρήγορα όλο και λιγότερο εύαίσθητος—μέ τη δική μας έννοια— αλλάζει προσωπικότητα: άπεριόριστα ύπομονετικός μέ τόν έαυτό του, αρχίζει νά χάνη την ύπομονή του μέ τούς άλλους. Αν συμβή αυτό, αναπόφευκτα θά γίνη επιφυλακτικός και άπόλυτος και θά αρχίση μέσα του ό πόλεμος—γιати έχει πιά γίνει πολύ άυστηρός κριτής τών άλλων.

Έκείνο πού πραγματικά μās χωρίζει από τόν κόσμο τών τυφλών είναι όρισμένες έντυπώσεις άνώτερες από τίς δυνάμεις τους. Η αντίληψη, π. χ., τού χώρου όπως οι διαφορετικές αντίληψεις τού όγκου και τού ύψους και της έμφανίσεως άλλων ανθρώπων, είναι τελείως άκατανόητες στόν τυφλό.

Σ' έναν άνθρωπο πού έχει γεννηθή τυφλός δεν μπορούμε νά παραστήσουμε τίποτα πιδ καθορισμένο από τόν ήχο της φωνής ή μία χειραψία. Οι τυφλοί είναι πολύ εύαίσθητοι και στά δύο: άκόμη και σε τυχαίες αλλαγές τού τόνου πού δεν τίς προσέχει έκείνος πού γελά. Και άν τού φανούμε σαν κάτι άλλο—άν μās φανταστή—θά ξεπηδήσουμε μπροστά του σαν έπίπεδοι λευκοί όγκοι. Η έντύπωσή του θά είναι σχεδόν σωστή στίς λεπτομέρειες τών σχημάτων και τών ρούχων, θά είναι όμως έντελώς χωρίς χρώμα και έκφραση.

Ό κόσμος τού τυφλού είναι μία στενή και περιορισμένη σφαίρα, και τό άποτέλεσμα είναι πώς ότιδήποτε σχηματίζει στό μυαλό του ό τυφλός είναι μικρότερο τού πραγματικού. Έπειδή ό ίδιος περιορίζει τό χώρο πού κινείται από φόβο μήπως πάθη τίποτε, δεν μπορεί νά φανταστή τίποτα πού νά έχη μεγάλες διαστάσεις.

Άξίζει νά πούμε πώς ένας έκ γενετής τυφλός φαντάζεται τά πιδ οικεία πράγματα «έξω από τόν έαυτό του»—καθετί πολύ μεγάλο γιά νά μετρηθή μέ τά χέρια του, όπως δεν δρα, βαρεία έπιπλα ή λεωφορεία—στό 1½ περίπου τού πραγματικού της μεγέθους. Έμείς ύπολογίζουμε την ταχύτητα τού αυτοκινήτου από τό πόσο γρήγορα περνούμε και άφήνουμε πίσω μās διάφορα πράγματα στό όρόμο. Γιά τόν τυφλό δεν υπάρχουν τέτοια μέτρα.

Η αντίδραση πού παρουσιάζουν οι περισσότεροι τυφλοί στην πιθανότητα νά έπανακτήσουν την όρασή τους, είναι πολύ άνάμικτη. Όταν βλέπετε έναν τυφλό, πού μόλις ξαναβρήκε την όρασή του, σ' ένα αυτοκίνητο πού τρέχει μέ 20 χλμ. την ώρα, θά τον πιάση πραγματικός πανικός: ένα κανονικό γέμια, πού στην πραγματικότητα δεν είναι μεγαλύτερο άπ' αυτό πού έτρωγε καθμεμέρα, τού φαίνεται όλόκληρο βουνό πού δεν μπορεί νά

τό φάν. Και πολλές άλλες μεταβολές. Ξαφνικά ή όξεία του άκοή και τά εύαίσθητά του δάκτυλα πού τόν βοηθούσαν τόσο χάνουν τη μαγική τους ικανότητα. Βρίσκει ότι δεν μπορεί ν' ακούση καλά, ότι δεν μπορεί νά χρησιμοποιήση τά χέρια του. Θά τού φανή ότι είναι πιά άδύνατο νά συγκεντρωθή.

Γιά την ώρα, αισθάνεται σαν παραφορτωμένη γραμμή τηλεφώνου, προσπαθεί νά χρησιμοποιήση όσο μπορεί καλύτερα τη νέα του αίσθηση είς βάρος τών άλλων. Πάνω άπ' όλα θά κουραστή άφάνταστα.

Σε κάθε περίπτωση, ή άνάκτηση της όράσεως συνοδεύεται από νευρικό κλονισμό. Η προσαρμογή στην τύφλωση άναγκάζει ένα άτομο νά έξελιχθή σε γραμμές άκατανόητες γιά μās, και ή συγκέντρωση πού χρειάζεται γι' αυτό τόσο πολύ καλύπτει όλο τό είναι του όστε άκόμη και άτομα πού τυφλώθηκαν σε ώριμη ήλικία γρήγορα παύουν νά έχουν σαφή αντίληψη τών διαστάσεων τού κόσμου

πού τούς περιβάλλει. Τό φώς είναι όνειρο, μόνο τό σκοτάδι είναι άληθινό και ή μνήμη ύπονομεύεται.

Άρα ή άνάκτηση της όράσεως είναι ένας μεγάλος κλονισμός, τό ίδιο όπως και ή απόλειά της. Πρέπει νά μπουν τά θεμέλια γιά ένα νέο άνθρωπο, και μόνο ή προσπάθεια προσαρμογής στη νέα πραγματικότητα μπορεί νά τόν συντρίψη. Τό σπίτι του, πού τό γνώριζε και τό αγαπούσε χρόνια, γίνεται απότομα ένα παράξενο κτίριο μέ άγνωστες διαστάσεις—ένα οικόδομημα καθόλου άναπαικτικό στό όποιο σέρνεται από τό ένα ως τό άλλο πελώριο δωμάτιο. Οι φίλοι του προβάλλουν μπροστά του σαν τά πιδ άχαρά πλάσματα, πού τά έχουν στείλει μόνο και μόνο γιά νά συγχίσουν την άνάμνηση φωνών πού αγαπούσε μέ στοργή και πάνω από όλα στόν καθρέφτη άντικρύζει ένα ξένο.

Ένας έκ γενετής τυφλός μās είπε ειλικρινά ότι ή σκέψη πώς θά άνακτούσε την όρασή του τόν γέμιζε τρόμο.

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ φορά στόν κόσμο γίνεται στό Σάντερλαντ της Άγγλίας ένας κήπος ειδικά γιά τυφλούς. Θά φυτέψουν λουλούδια πού έχουν άσμα, γιά νά τά ξεχωρίζουν οι τυφλοί, και τά δένερα θά έχουν μετάλλινες πινακίδες μέ τό όνομά τους γραμμένο μέ τό σύστημα Braille.

«FACE-A-MAIN», Βρυξέλλες.

ΣΤΟ ΝΤΕΡΑΜ της Άγγλίας πολλά παιδιά τού σχολείου μοθαίνουν Έσπεράντο γιά νά μιλούν όταν δεν θέλουν νά ακούσουν οι γονείς τους τί λένε. Γι' αυτό οι γονείς άποφάσισαν και άρχισαν νά μαθαίνουν και αττοι Έσπεράντο.

«DAILY TELEGRAPH»

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ & ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΤΟΥ PRINCE LOUIS DE BROGLIE

Ο Πρίγκιπ Λουί Βικτόρ ντε Μπρόλι μόνιμος γραμματέας της Γαλλικής Ακαδημίας. Επιστημών είναι ένας από τους εκλεκτότερους επιστήμονες της εποχής μας χάρη στις εργασίες του επάνω στα θέματα της κυματομηχανικής, της θεωρίας των *quanta* και της φιλοσοφίας της επιστήμης. Η συμβολή του στο θέμα της κυματομηχανικής κυρίως προήλθε από μια λαμπρότατη μαθηματική διάνοια. Τα πορίσματά του τα χρησιμοποιήσαν για να προχωρήσουν περισσότερο ο Χάιζενμπεργκ στη Δειψία και ο Ντάιρακ στο Καίμπριτζ. Στά 1929 ο ντε Μπρόλι πήρε το Βραβείο Νόμπελ της Φυσικής.

Υπάρχει στον άνθρωπο ένα βαθύτατο ένστικτο που τον οδηγεί προς την αναζήτηση της αλήθειας, μια άσβιαστη δίψα να γνωρίσει, να καταλάβει. Και τα δύο τείνουν προς την κατάκτηση του φυσικού κόσμου με το πνεύμα, προς την απόσταση εκείνη που οδηγεί το πνεύμα στην κυριαρχία της ύλης. Είναι ασφαλώς μία από τις ωραιότερες χάρες του ανθρώπου να μπορεί να επιδιώκει έναν τόσο ύψηλο σκοπό. Και κανείς δεν μπορεί να άρνηθαι το μεγαλείο και την ευγένεια της θεωρητικής και ανιδιοτελούς επιστήμης.

Υπάρχει όμως και μια άλλη όψη της επιστήμης το ίδιο παλιό όσο και η πρώτη. Πραγματικά ο άνθρωπος έχει την φυσική και λογική επιθυμία να γνωρίσει

τους νόμους των φυσικών φαινομένων για να μπορέσει να τους χρησιμοποιήσει προς όφελός του. Αυτή είναι η αρχή της εφαρμοσμένης επιστήμης. Οι σκοποί της είναι ίσως λιγότερο ύψηλοι από της θεωρητικής επιστήμης, διακαιολογούνται όμως απόλυτα από την ανάγκη των ανθρώπων να αγωνίζονται συνεχώς για να διατηρούνται στη ζωή, να ελαττώνουν τις δυστυχίες τους, να καλυτερεύουν τις συνθήκες της ζωής τους. Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης οράσεως—και αιτία της ανωτερότητάς της—είναι να επιζητεί και να κατορθώνει να επεκτείνει όλο και περισσότερο τη δύναμή της στον κόσμο που την περιβάλλει.

Τάση να αυξήσουμε τις γνώσεις μας για να νικήσουμε την έντονη χαρά της γνώσης, τάση να χρησιμοποιήσουμε τις γνώσεις μας για να διευκολύνουμε την ζωή μας και να αυξήσουμε τη δύναμη μας, αυτές είναι οι δύο μεγάλες μορφές της επιστήμης. Και οι δύο έχουν την ομορφιά και την ποιότητά τους, μα είναι διαφορετικές.

Η θεωρητική επιστήμη θεωρεί την αρμονία του κόσμου. Απολαμβάνει την υπέρτατη χαρά να βρίσκει σιγά-σιγά, με μακρό-

χρόνες προσπάθειες τις διάφορες όψεις της. Χαίρεται να βρίσκει στις πιδ κρυφές πηγές του μυαλού μας τις αρχές που της επιτρέπουν να ανακαλύπτει δεσμούς, συχνά απροσδόκητους, ανάμεσα σε φαινόμενα που εξωτερικά φαίνονται διαφορετικά. Θριαμβεύει όταν κατορθώνει να προβλέψει γεγονότα άγνωστα ως τότε, σάν να αποδεικνύει ότι η φύση—ο μοίωμα της σκέψης μας—δεν θα ήταν δυνατό να ξεφύγει από τη δύναμη των συλλογισμών μας. Ασφαλώς δοκιμάζει και αυτή, όπως όλες οι προσπάθειες των ανθρώπων, δυσκολίες και αποτυχίες. Πολλές φορές όμως κάνει τόσο θαυμάσιες αποκαλύψεις! Ο Νεύτων διατυπώνει τον καθολικό νόμο της βαρύτητας και οι υπολογισμοί του του αποδεικνύουν ότι η δύναμη που κρατά τη σελήνη στην τροχιά της είναι η ίδια που κρατά κάθε σώμα στην επιφάνεια της γης. Ο Λεβέρριε αναγγέλλει πώς τον Σεπτέμβριο του 1846 ένας πλανήτης, άγνωστος ως τότε, θα γίνη ορατός στο τάρδε σημείο του ουρανού και ο αστρονόμος Γκάλλ νταίρει το τηλεσκόπιο του σ' αυτό το ακριβώς το σημείο και βρίσκει τον Ποσειδώνα. Ο Λόρεντζ δηλώνει πώς το φως που εκπέμπει μία πηγή αλλάζει κατά ένα ορισμένο τρόπο όταν η πηγή αυτή τοποθετηθεί σε μια μαγνητική περιοχή και ο Ζήμαν στα πειράματά του διαπιστώνει το γεγονός. Είναι μυστηριώδης αυτή η ταύτιση του συλλογισμού

και των πραγμάτων, θαυμάσια ή δύναμη του μυαλού μέσα σε πλάσματα τόσο αδύνατα όσο οι άνθρωποι. Αυτή είναι η ομορφιά και η ποιότητα της θεωρητικής επιστήμης, αυτή είναι η μεγάλη της πνευματική αξία.

Η αναζήτηση της αλήθειας από την ανιδιοτελή επιστήμη ανταποκρίνεται σε μια από τις βαθύτερες επιθυμίες της ψυχής του ανθρώπου, που υπήρχε από τους πανάρχαιους χρόνους. Αυτή ήταν ο οδηγός των πρώτων ελλήνων φιλοσόφων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τα μεγάλα αυτά πνεύματα, έσοχοι πρόδρομοι της σύγχρονης επιστήμης, τέκνα μιας βαθιά πολιτισμένης φυλής, αίσθθηθκαν βαθύτατα το κάλλος της καθαρής επιστήμης. Η γεωμετρία του Ευκλείδη είναι στο είδος της ένα έργο τέχνης.

Άλλωστε σε όλες τις εποχές της ιστορίας των επιστημών το αισθητικό αίσθημα ήταν ο οδηγός των επιστημόνων στις έρευνες τους. Οι μαθηματικοί προσπαθούν να επιτύχουν αρμονικές αποδείξεις των θεωρημάτων τους και δίνουν μεγαλύτερη σημασία σ' αυτές, σάν να είναι η ομορφιά ένα στοιχείο αλήθειας. Οι σοφοί που μελετούν τη φύση, στην επιλογή των υποθέσεων ή των τρόπων της έρμηνείας τους κατευθύνονται συχνά από αισθητικές αντιλήψεις. Δοκιμάζουν την έρμηνεία που τους φαίνεται διανοητικά ωραιότερη και το αξιοθαύμαστο είναι ότι πολύ συχνά η τολμηρή αυτή αντίληψη τους

όδηγεί στην επιτυχία. Μήπως άραγε υπάρχουν μυστηριώδεις σχέσεις ανάμεσα στην Όμορφιά και την Αλήθεια;

Ας εξετάσουμε τώρα την όψη της Έπιστήμης που είναι στραμμένη προς την εφαρμογή. Είναι γνωστή ή σημασία της στην ιστορία και κυρίως στην σύγχρονη ιστορία. Η έφηρμοσμένη έπιστήμη έχει μεταμορφώσει τον πολιτισμό και τις συνθήκες της ζωής των ανθρώπων και χωρίς άμφιβολία θα τις μεταμορφώσει ακόμη περισσότερο στο μέλλον. Χάρη σ' αυτήν όλες οι φυσικές δυνάμεις υποτάσσονται σιγά σιγά στον άνθρωπο: έξερουμε να κατασκευάζουμε, για να μās έξυπνηρετιών, μηχανές όλο και πιο άκριβεις, όλο και πιο τελειοποιημένες ή θερμότητα, ό ηλεκτρισμός, τό φώς, ή έσωτερική ενέργεια των ατόμων ύπακούουν στις προσταγές μας. Ό λόγος και ή εικόνα μεταβιβάζονται από τη μια άκρη του κόσμου στην άλλη, ή γη είναι πιο πολύ μικρή για την ταχύτητα των συγκοινωνιακών μας μέσων. Η χημική βιομηχανία μās επιτρέπει να παράγουμε όλο και περισσότερες ουσίες ενώ ή βιολογία, αναλύοντας κάθε μέρα και περισσότερο τη λειτουργία των ζώντων οργανισμών, μās αποκαλύπτει ήδη μερικά από τα μυστήρια της κληρονομικότητας. Ό κόσμος κάθε μέρα μεταμορφώνεται χάρη στην ανάπτυξη της έφηρμοσμένης επιστήμης και δέν ξέρουμε τί θα

μπορούσε να σταματήσει αυτή την πρόοδο.

Η έφηρμοσμένη έπιστήμη και οι τεχνικές της συνέπειες έχουν και αυτές την όμορφιά τους. Δέν μιλώ εδώ για την αισθητική εχρησίσηση που μπορεί να προεβήση σε έναν ειδικό ή θέα μιας όμορφης μηχανής, που τό μεση της είναι άρμονικά και προσεχτικά συναρμολογημένα. Τό αισθητικό αυτό συναίσθημα ύπάρχει, ή φύση του όμως είναι λίγο εχχωριστή. Έδώ έχω μάλλον στό νού μου την όμορφιά που ύπάρχει σε όλες τις μεγάλες επιτεύξεις της έφηρμοσμένης επιστήμης, στο μεθυστικό αίσθημα που χαρίζουν στον άνθρωπο με την όλοζουν στον άνθρωπο με την όλοζουν και μεγαλύτερη δύναμη και ενεργητικότητα που τό παρέχουν, στους άπέραντους όρίζοντες που ανοίγουν μπροστά του για τό μέλλον. Καί σκέπτομαι ακόμη την ήθική όμορφιά που πρέπει να αναγνωρίσουμε στην έφηρμοσμένη έπιστήμη όταν διευκολύνει τη ζωή των ανθρώπων και την κάνει πιο άνετη και πιο εύχρηστη, όταν θεραπεύει τον πόνο και απομακρύνει τό θάνατο και την άρρώστεια. Η όμορφιά αυτή είναι μεγάλη και συγκινητική. Πολλοί άνθρωποι την νοιώθουν βαθύτερα από την όμορφιά της καθαρής επιστήμης που τους φαίνεται λίγο κρύα και κάπως άπρόσιτη στους άμύητους.

Αν όμως ή όμορφιά και ή σημασία των εφαρμογών της έπιστήμης είναι για πολλούς κάτι

πιο προσιτό από την θεωρητική έπιστήμη, παρουσιάζουν ώστόσο κινδύνους που ή σοβαρότητά τους αυξήθηκε πολύ τον τελευταίο καιρό. Η χρησιμοποίηση της έφηρμοσμένης επιστήμης, όπως συνδέεται με την πράξη και όχι με την καθαρή νόηση, εξαρτάται από την θέλησή μας και έτσι θέτει προβλήματα ήθικά. Αν οι έφευρέσεις που έγιναν χάρη στην ανάπτυξη των επιστημών είχαν συχνά εύεργετικά άποτελέσματα στους ανθρώπους, θα ήταν μάταιο να αποκρύψουμε τό γεγονός ότι αυτές οι ίδιες έκαναν πιο σκληρούς, πιο καταστρεπτικούς τους ένοπλους άγώνες μεταξύ των λαών. Η πρόσφατη κατάκτηση της ατομικής ενέργειας μπορεί να άνοιξη θαυμάσια πεδία ανάπτυξης για την βιομηχανία παρέχοντας καινούριες, πραγματικά άστεύρετες πηγές ενέργειας που θα μπορούσαν να αντικαταστήσουν τις φυσικές καύσιμες ύλες που τείνουν να εξαντληθούν. Η έφευρέση όμως αυτή, όσο θαυμάσια και αν είναι, δίνει άμέσως στα χέρια του ανθρώπου άνήκουστη δύναμη καταστροφής και πρέπει να εύχόμαστε να δείξουν οι άνθρωποι άρκετή φρόνηση ώστε να μην τις χρησιμοποιήσουν για κακό.

Ας αφήσουμε όμως τό θέμα αυτό που άπασχολεί τόσο την εποχή μας και άς ξαναγυρίσουμε στις δυό μορφές της επιστήμης που έχουν και οι δυό τό μεγαλειότητα και την όμορφιά τους, μά

που είναι στραμμένες προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Ανάμεσά τους ύπάρχει κάποιος άνταγωνισμός γιατί, ως ένα σημείο, ανταποκρίνονται σε αντίθετες τάσεις της φύσιως του ανθρώπου. Άποτελούν την αιώνια αντίθεση Ζωής και Όνείρου, Σκέψης και Πράξης.

Όστόσο δέν θα πρέπει να υπερβάλλουμε την αντινομία αυτών των δυό άπόψεων. Οι δυό μορφές της επιστήμης δέν χωρίζονται και αν επιζητούσαμε να τό κάνουμε θα έπεφταν γρήγορα σε παρακμή. Οι ανακαλύψεις της θεωρητικής επιστήμης, που πολύ συχνά γίνονται χωρίς καμιά φροντίδα για τις πιθανές εφαρμογές της, άποτελούν ώστόσο την άπαραίτητη προϋπόθεση της τεχνικής πρόοδου και αυτή πάλι γενικά δέν άργεί καθόλου να ακολουθήσει τις προόδους, της θεωρητικής επιστήμης. Όταν πριν από είκοσι πέντε χρόνια, ό συγγραφέας αυτού του άρθρου έθεσε τις πρώτες άρχές του νέου κλάδου της φυσικής που λέγεται σήμερα κυματομηχανική επιθυμούσε κυρίως — και αυτή ήταν μία έντελώς πνευματική άπασχόληση — να λύσει τό αινίγματα που παρουσιάζονταν στη μελέτη των φυσικών φαινομένων στα σημεία όπου έπεμβαίνουν τό quanta. Όδηγός του ήταν ή όμορφιά των νέων υποθέσεων που καταλάβαινε ότι θα μπορούσαν να παρουσιαστούν. Δέν τον άπασχολούσε καθόλου ή ιδέα της πιθανής εφαρμογής των άρχών

αὐτῶν. Καί σήμερα ὄχι μόνο ἔχει θεμελιωθῇ ἡ ἀκρίβεια τῶν φαινομένων πού προέβλεψε ἡ μελέτη του, ἀλλά καί ὁρισμένα ἀπό τὰ φαινόμενα αὐτά (διάθλαση τῶν ἡλεκτρονίων, ἡλεκτρονική ὀπτική) ἔχουν πολὺ σημαντικές ἐφαρμογές γιατί χρησιμεύουν στοὺς μεταλλουργοὺς νὰ καταλάβουν τὴ σύσταση τῶν μετάλλων καί στοὺς βακτηριολόγους νὰ μελετοῦν τοὺς μικροοργανισμούς.

Μέσα σὲ λίγα χρόνια οἱ πιὸ ἀφηρημένες θεωρίες τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης δημιούργησαν, σὸν τομέα αὐτό, τεχνικὲς ἐφαρμογές καί ἡ περίπτωσή δὲν εἶναι

σπάνια. Ἀντίθετα πάλι ἡ τεχνική πρόοδος παρέχει συχνά στὴν καθαρὴ ἐπιστήμη καινούρια θέματα μελέτης καί, προσελκύοντας τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν συγκεκριμένη πραγματικότητα, τὴν ἐμποδίζει νὰ χαθῇ στὰ σύννεφα.

Ἔτσι οἱ δυὸ μορφές τῆς Ἐπιστήμης ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὶς δυὸ μεγάλες ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου: τὴν Σκέψη καί τὴν Πράξη. Εἶναι ἀχώριστες καί ἡ ἐνωσή τους εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ μπορέσῃ ἡ Ἐπιστήμη νὰ προοδεύσῃ στὸ σύνολό της καί νὰ ἐπιτελέσῃ μέ ὅλο καί μεγαλύτερη ἐπιτυχία τὸ ὕψιλό της ἔργο.

ΣΕ ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ όπου ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα τῆς σιωπῆς, μῆκε ἓνας δόκιμος μοναχὸς πού ὁρίστηκε κατὰ τὸν κανόνα νὰ μὴ μιλήσῃ καθόλου ἑπτὰ χρόνια. Κάθε πρωὶ τοῦ ἔφερναν μιὰ κανάτα ἑστὴ γάλα καί ὕστερα ἀρχίζε ἡ ἐργασία καί ἡ συνκέντρωση.

Ὑστερα ἀπὸ ἑπτὰ χρόνια ὁ ἡγούμενος κάλεσε τοὺς μοναχοὺς γιὰ νὰ ἀκούσουν τίς σκέψεις τοῦ νέου μοναχοῦ.

— Κρατήσατε θανάσιμα τοὺς κανόνες, τοῦ εἶπε ὁ ἡγούμενος. Ἔτσι θὰ ἀναπτύξετε μέσα σας ὅλες τὶς ἱκανότητες πού δημιουργεῖ ἡ σκέψη. Σήμερα ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ μιλήσατε, καί περιμένουμε μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ σᾶς ἀκούσουμε.

Ὁ μοναχὸς σκέπτεται μιὰ στιγμή καί ὕστερα λέει:

— Προτιμῶ τὸ γάλα κρύο...
Καί ξαναπέφτει στὴ σιωπή.

«POURQUOI PAS?», Βουζέλλης

ΟΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΕΣ

Τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου

Τοῦ G. F. HUDSON

Τὸ πρωὶ τῆς Παρασκευῆς, 3 Αὐγούστου 1492, τρία μικρά καράβια ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸ μικρὸ λιμάνι τοῦ Πάλος στὴ νοτιοδυτικὴ Ἰσπανία. Ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἢ ἴσως ἀπὸ τὸ φίλημα ἔφερετε πῶς αὐτὰ τὰ καράβια ἀνακάλυψαν τὴν Ἀμερικὴ προσπαθώντας νὰ φθάσουν στὴν Ἀσία πλέοντας πρὸς δυσμὰς, γιατί κανεὶς δὲν ἔξερε ὅτι στὸν Ὠκεανὸ μεταξύ Εὐρώπης καί Ἀσίας ὑπῆρχε ὁλόκληρη ἡπειρος. Αὐτὸ πραγματικὰ εἶναι, πιά μιὰ ἀπλή ἱστορία πού πέρασε καί τὴν ἐξέταση τῶν ἱστορικῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Οἱ δυσκολίες ὁμῶς ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ὥρα πού προσπαθοῦμε νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα: Τί νόμιζε πῶς εἶχε βροῇ ὁ Κολόμβος, μὲ τὸ ταξίδι του; Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὰ πολὺπλοκο ψυχολογικὸ πρόβλημα στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν ὅλες οἱ ἀντιδράσεις ἐνὸς ἀνθρώπινου νοῦ σὲ γεγονότα πού ἔρχονται σὲ ἀσυμφωνία μὲ τὴν ἀρχικὴ ἰδέα πάνω στὴν ὁποία παίζονταν τὸ κοῦμα, ἡ δόξα καί ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τὸ «Ἡμερολόγιο τοῦ Πρώτου Ταξιδιοῦ» εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἀρχικός του ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦταν γεωγραφικὰ ἢ ἱαπωνία καί οἰκονομικὰ τὸ χρυσάφι πού, ὅπως ὑπετίθετο, ὑπῆρχε ἐκεῖ. Κανένας Εὐρωπαῖος δὲν

είχε πάει στην Ίαπωνία, σύμφωνα όμως με τις περιγραφές του Μάρκο Πόλο βρισκόταν στον Ωκεανό, 1500 μίλια από την ενδοχώρα της Ασίας. Ο ίδιος είχε φέρει στην Ευρώπη τον μύθο που κυκλοφορούσε στην Κίνα ότι ο Γιαπωνέζος Βασιλιάς ζούσε σε ένα παλάτι που η στέγη του και τα πατώματά του ήταν στρωμένα με χρυσάφι.

Η αλήθεια είναι πως η Ίαπωνία ποτέ δεν έβγαλε χρυσάφι σε ποσότητες αλλά εδώ και δυο χιλιάδες χρόνια, ίσως και περισσότερο, υπήρχε στην Κίνα μια παράδοση πως στα νησιά του ανατολικού ωκεανού υπήρχε χρυσάφι. Ίσως αυτό να ήταν αρχικά ένα παραμύθι ή ίσως το χρυσάφι να έφθανε στην Κίνα από τις Φιλιππίνες, χωρίς οι Κινέζοι να ξέρουν από που έρχόταν.

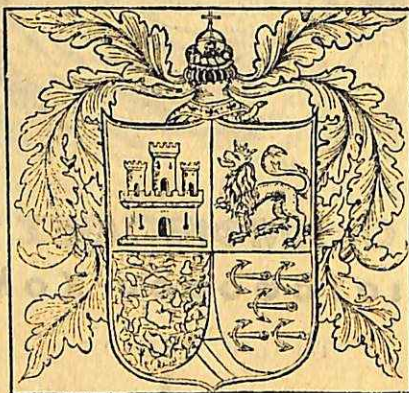
Δεκαοχτώ χρόνια πριν από το πρώτο του ταξίδι, έπεσε στα χέρια του Κολόμβου ένα γράμμα του Φλωρεντινού αστρονόμου Τοσκανέλλι. Το γράμμα ήταν μια απάντηση στην ερώτηση κατά πόσο ήταν δυνατό να φθάσει κανείς στις Ίδιες και στην Ίνδοκίνα πλένοντας προς δυμάς. Ο Τοσκανέλλι έθεωρείτο ειδικός στους υπολογισμούς του μεγέ-

θους της γης και του γεωγραφικού πλάτους των γνωστών ηπείρων. Έδινε όλες τις πληροφορίες που μπορούσε (δυστυχώς έντελως λανθασμένες ως προς τις αποστάσεις) και έστελνε μαζί και ένα χάρτη. Τον Κολόμβο τον κατείχε η ιδέα ενός ταξιδιού με βάση τον χάρτη του Τοσκανέλλι και με προορισμό όχι τις χώρες

των μπαχαρικών αλλά την Ίαπωνία (ή το Τσιπανγκό όπως την έλεγε ο Μάρκο Πόλο). Τόχου, σό παλάτι θέρμαινε την φαντασία του, τουλάχιστον από δό, τι λέει ο Πορτογάλος ιστορικός Μπαρρός.

Νά πως περιγράφει την προσπάθεια του Κολόμβου να

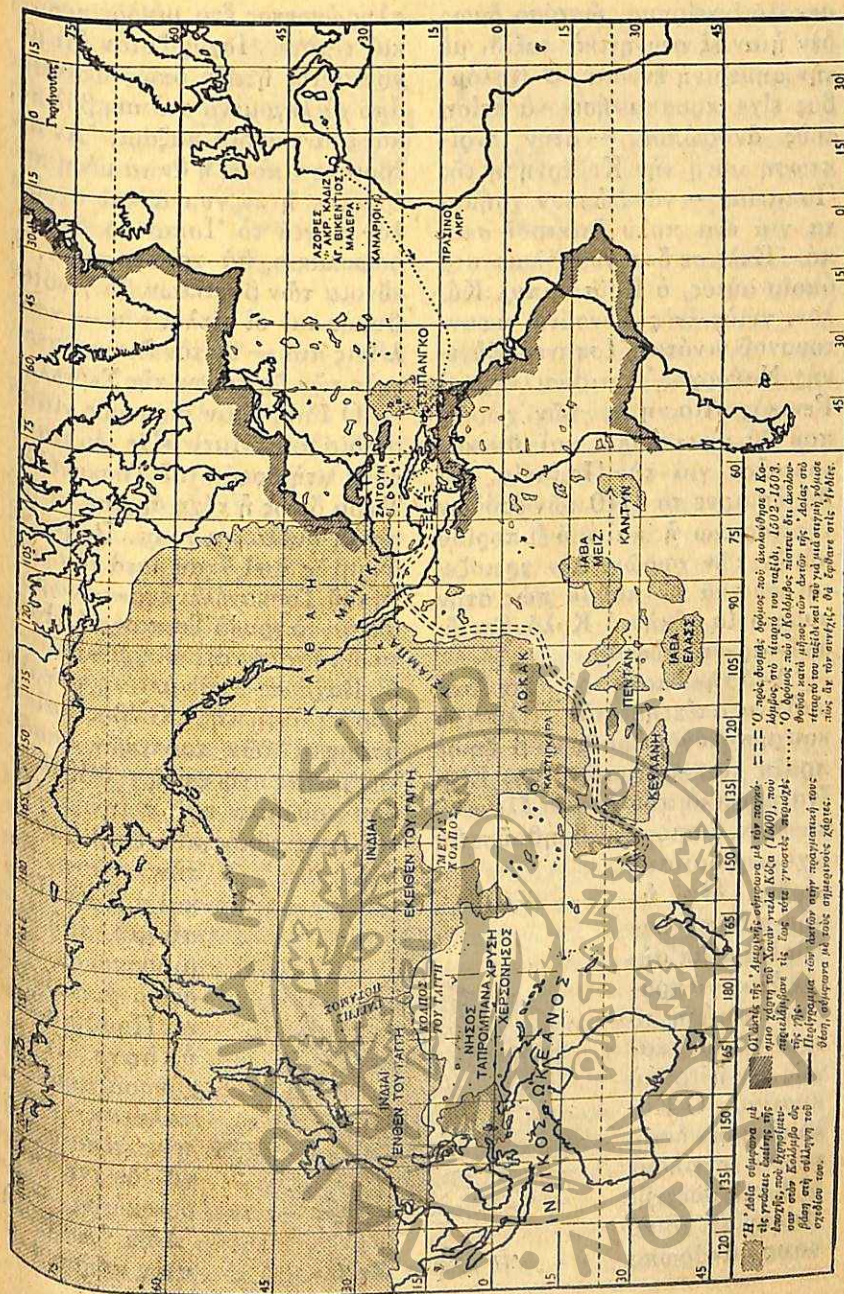
Οικόσημο του Κολόμβου.

να κερδίσει υποστήριξη για σχέδιά του στην Λισσαβόνα:

«Ο Βασιλιάς καθώς είδε αυτόν τον Χριστόφορο Κολόμβο να λέει τόσα πολλά και να καυχιέται για τα σχέδιά του και να είναι όλο φαντασίες και όνειρα για το νησί του, το Τσιπανγκό, δεν του έδωσε την παραμικρή εμπιστοσύνη.»

Και στο τέλος, τα χρήματα για το ταξίδι του ο Κολόμβος δεν τα πήρε από την Πορτογαλία αλλά από την Ίσπανία, και ξεκίνησε για την Ίαπωνία με τον χάρτη του Τοσκανέλλι. Φυσικά ήταν

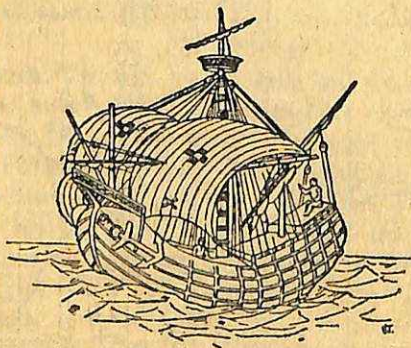

Οι πληροφορίες αυτές προέρχονται από τον Μάρκο Πόλο, ο οποίος ταξίδεψε στην Κίνα και την Ίαπωνία. Ο χάρτης του Τοσκανέλλι, που είναι ουσιαστικά ένας χάρτης της Κίνας, είναι ουσιαστικά ένας χάρτης της Κίνας, ο οποίος είναι ουσιαστικά ένας χάρτης της Κίνας.

Η λέξη 'Ιαπωνία' είναι ουσιαστικά ένας χάρτης της Κίνας, ο οποίος είναι ουσιαστικά ένας χάρτης της Κίνας.

μεγάλο ἐγγχείρημα, ὥστόσο ὅμως δὲν ἦταν ἐξερευνητικὸ ταξίδι μὲ τὴν σημερινὴ ἔννοια. Ὁ Κολόμβος εἶχε προσπαθήσει νὰ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους — στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἰσπανίας — νὰ δώσουν χρήματα γιὰ ἓνα πολὺ ἐπικερδὴ σκοπὸν. Ἐκλείσει ἓνα συμβόλαιον στὸ ὁποῖο αὐτός, ὁ Κρίστοφωρ Κόλον, γυιὸς ἐνὸς Γενοσὴ ὑφαντουργοῦ γινόνταν Ἰσπανὸς Εὐγενῆς, Ναύαρχος, Ἀντιβασιλεὺς καὶ Γενικὸς Διοικητὴς τῶν χωρῶν ποὺ θὰ ἀνακάλυπτε καὶ θὰ κατακτητοῦσε γιὰ τὴν Ἰσπανίαν, καὶ θὰ ἔπαιρνε τὸ 1/10 τῶν ἐσόδων τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν τῶν χωρῶν. Δὲν χρειάζεται φυσικὰ νὰ ποῦμε πῶς στὴν συμφωνίαν αὐτὴν ὁ Κολόμβος ἔδειξε ἀρκετὴ εὐφυΐαν.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ στὴν Λισαβώνα ἀπέκτησε τὸν τίτλον τοῦ καυχησιολόγου ἔμαθε νὰ βίξῃ σὲ πράξιν τίς καυχησιές του. Εἶχε ἓνα μυστικὸν ποὺ δὲν τὸ ἔλεγε σὲ κανέναν, ὅποιος τὸν βοηθοῦσε θὰ εἶχε μερίδιον στὰ κέρδη, δὲν ὑπῆρχε ὅμως κανεὶς ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν ἄξιος νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιον, γιὰτὶ κανεὶς δὲν ἔξερε τὸ μυστικόν. Ὁ Κολόμβος δὲν δέχονταν νὰ στείλουν οἱ βασιλιάδες τῆς Ἰσπανίας δικὸν τοὺς ἀνθρώπων

Ἡ «Σάντα Μαρία».

πληρώνοντας ἓνα μικρὸ ποσὸν καὶ τίποτε. Ἰσχυριζόταν ὅτι μόνον αὐτὸς ἔξερε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ λεγόμενα στὸ συμβόλαιον, καὶ ἔκανε ἀγριο παζάρι. Ἄν δὲν ἔβρισκε τίποτε, ἢ ἂν τὰ μέρη ποὺ ἔβρισκε ἦσαν γυνὰ καὶ ἀνάξια λόγου γιὰ τὸ Ἰσπανικὸ θησαυροφυλάκιον, θὰ χρεωκοποῦν, ἢ ἔννοια τῶν βασιλέων θὰ γινόνταν θυμὸς καὶ οἱ τίτλοι του — κενεὲς λέξεις πιά — θὰ τὸν ἔκαναν περιγελοῦ τῶν ζητιάνων τῆς Σεβίλλης.

Ὁ ἴδιος ἦταν σίγουρος γιὰ τὸ σχέδιόν του γιὰτὶ εἶχε ἐμπιστοσύνη στὴ σοφίαν τοῦ Τοσκανέλλι. Τώρα ὅμως ἡ τύχη ἄρχισε νὰ τοῦ παίξῃ διπλὸ παιχνίδι. Βρῆκε γὰρ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου κατὰ τὸν χάρτη τοῦ Τοσκανέλλι ἔπρεπε νὰ βρεῖται τὸ χρυσὸν Τοιπανγκόν. Πρῶτα ὑπῆρχαν κάτι μικρὰ νησιά — οἱ Βαχάμες — καὶ μετὰ ἡ μεγάλη βόρεια ἀκτὴ τῆς Κούβας καὶ ἡ ὁμορφιὰ τῶν τροπικῶν δασῶν τῆς μπῆκε στὴ ψυχὴ τοῦ Κολόμβου ποὺ ἦταν καὶ ποιητὴς. Ἡ-
ταν ἓνας τόπος ποὺ ἐπιβεβαίωνε τὴν πίστη του καὶ ποὺ τὴν ἴδισαι-
στιγμὴ τοῦ δημιουργοῦσε ἓνα σωρὸ ἀμφιβολίας. Πουθενὰ δὲν ὑπῆρχε ἔχνο-
ς χρυσοῦ, πουθενὰ παλάτια, πολυτε-
τείες, τίποτα ποὺ νὰ δείχνῃ πῶς
βρισκόταν στὴν
Ἄνω Ἀνατολὴν
στὸν κόσμον ποὺ

ὁ Μάρκο Πόλο εἶχε περιγράψει ὡς ἓνα βιβλίον, τὸ πιὸ ἀγαπητὸ τῆς Μεσαιωνικῆς Εὐρώπης. Ἡ δὲ Μάρκο Πόλο ἔλεγε παρρησιαστικὰ καὶ δὲν ἦταν νὰ

βασίζεται κανεὶς σ' αὐτόν, ἢ τὰ νησιά αὐτὰ δὲν εἶχαν σχέση μὲ τίς Ἰνδίες. Αὐτὸ ὅμως δὲν μποροῦσε ὥστε νὰ τὸ σκεφθῇ. Γιατὶ ὅσο δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι εἶχε φθάσει στὶς Ἰνδίες, ὁ Κολόμβος μποροῦσε νὰ διατηρῇ τὴν ἐλπίδα τῶν συντρόφων του.

Γυρίζοντας ἀνατολικότερα ὁ Κολόμβος ἔφθασε στὸ νησί τῆς Ἰσπανιόλας ποὺ σήμερον εἶναι μοιρασμένο μεταξὺ Αἰτῆς καὶ Σάν Ντομίγκο. Ἐδῶ βρῆκε λίγο χρυσάφι, ὅχι φυσικὰ ἀντάξιο τῆς φήμης, ἀρκετὸ ὅμως γιὰ νὰ διώξῃ τὴν τέλεια ἀπογοήτευσιν Πάντως ὁ Κολόμβος κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἰσπανιόλα ἀνῆκε στὰ Ἰσπανικὰ νησιά καὶ ὅτι ἡ Κούβα ἀποτελοῦσε τμῆμα τῆς Ἀσιατικῆς γῆς δηλ. τῆς Κίνας. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶχε πιά ριζώσει μέσα του. Ὅταν γύρισε στὴν Ἰσπανίαν εἶπε πῶς εἶχε φθάσει στὶς Ἰνδίες καὶ ἀπόδειξη οἱ τρεῖς ἰθαγενεῖς ποὺ ἔφερνε μαζί του, μερικοὶ παπαγάλοι καὶ λίγο χρυσάφι. Γρήγορα ἔαβρισκόταν στὶς Δυτικὲς Ἰνδίες πλέοντας κατὰ μῆκος τῆς ἀπέναντι νότιας ἀκτῆς τῆς Κού-

Χρυσὰ νομίσματα τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλας.

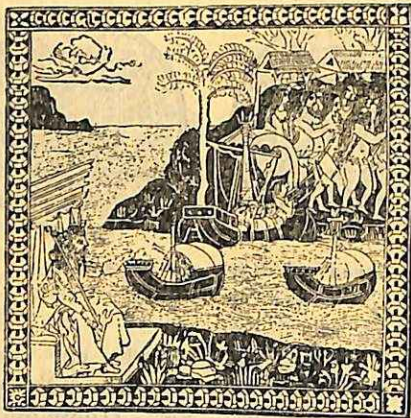
βας. Ἐκεῖ σὺνέβη τὸ πιὸ καταπληκτικὸ ἀπ' ὅλα. Ἀφοῦ μὲ τὰ πολλὰ κατάλαβε πῶς μερικοὶ ἰθαγενεῖς ἔλεγαν ὅτι ἡ Κούβα ἦταν νησί, ἀ-

νέκοψε τὴν πορεία του πρὸς δυσμὰς καὶ γύρισε ἀνατολικὰ. Προηγουμένως ὅμως ἔβαλε τὸν γραμματικὸν του, Περρέαν ντὲ Λούνα νὰ ἀποσπᾷ ἀπὸ τοὺς ναῦτες τὴν ὁμολογίαν πῶς ἡ Κούβα δὲν ἦταν νησί ἀλλὰ χερσόνησος μιᾶς ἡπείρου καὶ μετὰ τοὺς προειδοποίησε ὅτι ἂν κανεὶς ἔλεγε τὸ ἀντίθετον θὰ πῆρωνε πρόστιμον 10.000 μαραβέδες καὶ θὰ τοῦ ἔκοβαν τὴν γλώσσα.

Ὁ Καθηγητὴς Μόρισον στὸ θαυμάσιον βιβλίον του «Ναύαρχος τοῦ Ὁκεανοῦ» λέει ὅτι ὁ Κολόμβος τὸ ἔκανε αὐτὸ «γιὰ νὰ μὴν τὸν κατηγορήσουν ὅτι δὲν προσπάθησε ὅσο θὰ ἔπρεπε νὰ βοηθῇ καὶ ποὺ νὰ δείχνῃ ὅτι βρισκόταν στὴν Ἀσία». Δὲν εἶναι ὅμως ἄραγε δυνατόν νὰ εἶχε ἀμφιβολίες ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τις παραδεχτῇ δημοσίᾳ, καὶ μόνον μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ μποροῦσε νὰ τὴν καταπνίξῃ μέσα στὴν συνείδησίν του καὶ νὰ προστατευθῇ ἀπὸ τίς διάφορες κριτικὰς; Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ Κολόμβου δὲν συμφωνοῦσαν πῶς ἡ Κούβα ἦταν χερσόνησος μιᾶς ἡπείρου

και ο πλοηγός του Χουάν ντε λα Κούβα που υπέγραψε την δήλωση πιεζόμενος από τον Κολόμβο, στο χάρι που έκανε το 1500, παρυσίαζε την Κούβα σαν νησί. Ο Κολόμβος πάντως θα πίστευε πως ήταν μέρος της Κίνας γιατί είχε προσκολληθεί σ' αυτήν την ιδέα. Το Quinsay του Μάρκο Πόλο, ή πόλη με τις 12.000 γέφυρες και η Ζαϊτοπ το μεγάλο λιμάνι της Κίνας με τα άμετρητα καράβια θα βρίσκονταν λίγο πιο κάτω. Ωστόσο ο Κολόμβος έδειξε μια παράξενη απροθυμία να κάνει αυτόν τον δρόμο.

Στην δυτική άκρη της Κούβας οι Ευρωπαίοι έφθασαν μόλις το 1508, όταν ο Οκάμπο έκαμε πρώτος τον γύρο του νησιού. Ο Κολόμβος πέρασε το δυτικότερο σημείο του νησιού όταν έκαμε το τέταρτο ταξίδι του, στα 1502, το Μεγάλο Ταξίδι, όπως το ονόμασε ο ίδιος. Αν προχωρούσε ακόμη δυτικότερα πέρα από την Κούβα και έφθανε στον κόλπο του Μεξικού θα ανακάλυπτε την πλούσια αυτοκρατορία των Αζτέκων τουλάχιστον δεκαπέντε χρόνια πριν από τον Κορτέζ. Αντί γι' αυτό

Μια εικόνα με τον βασιλέα της Ισπανίας από το «Ημερολόγιο του Πρώτου Ταξιδιού» του Κολόμβου.

στές άκτές, επιβλητικές μέσα στην τροπική τους βλάστηση ακατοίκητες όμως, ώστε είχε μείνει κατάτληκτος. Τα οικονομικά όφελή της ανακαλύψεώς του ήταν πολύ μικρά. Ούτε εμπόριο υπήρχε εδώ, ούτε χρυσάφι. Ωστόσο τα νησιά αυτά έπρεπε να ανήκαν στις Ινδίες. Ο Κολόμβος δεν μπορούσε να ξεκολλήσει απ' αυτήν την ιδέα.

Δεν τολμούσε όμως να σπαταλήσει τα πλούτη της Ισπανίας σε κάτι που ούτε ο ίδιος δεν πίστευε απόλυτα. Τι απόμεινε λοιπόν; Μόνον τα νησιά των μπαχαρικών, μόνον αυτά ήταν βέβαιο ότι υπήρχαν. Τα μοσχοκάρυδα και τα γαρύφαλα που έφερναν από κει πουλιόνταν σε όλες τις αγορές της Ευρώπης. Οι Πορτογάλλοι είχαν πάει τώρα στις Ινδίες δεν είχαν όμως φθάσει στις Ανατολικές Θάλασσες απ' όπου έρχονταν τα πιο πολύτιμα μπαχαρικά. Ασφαλώς έπρεπε να υπάρχει και για τον Κολόμβο δρόμος προς τον Ινδικό Ωκεανό, αφού ο Μάρκο Πόλο και άλλοι είχαν περάσει το νότιο άκρο της Ασίας πηγαίνοντας από την Κίνα στις Ινδίες. Για μια ακόμη φορά όμως ο Κολόμβος γελάστηκε. Πέρασμα μέσα από την άχρηστη αυτή χώρα δεν υπήρχε πουθενά. Έβρουμε γιατί γελάστηκε ο Κολόμβος. Δεν βρήκε ούτε παραμυθένιο χρυσό ούτε θησαυρούς, απλώς είχε ανακαλύψει την Αμερική. Είχε ατούχει. Στον Μαγελλάνο και στο πλήρωμά του έμελλε να ανακαλύψουν τον δρόμο περνώντας από την άκρη της Αμερικής και πλέοντας τον Ειρηνικό που ούτε τότε υποψιάζονταν, να φθάσουν στα νησιά των μπαχαρικών και

τότε να καταλάβουν πως η απόσταση ήταν πολύ μεγάλη για να συναγωνιστεί η Ισπανία την Πορτογαλία στην πρόοδο προς δυσμάς. Όμως το χρυσάφι του Τσιπανγκό έμελλε με τα χρόνια να αποδειχθεί αληθινό. Δεν είναι μόνο οι θρυτικοί θησαυροί που οι διάδοχοι του Κολόμβου ανακάλυψαν στο Περού και στο Μεξικό, θησαυροί που ο Κολόμβος δεν είδε ποτέ του. Στην Αμερική υπάρχει σήμερα ένα παλάτι, που η σκεπή του και τα πατώματά του είναι αληθινά στρωμάτια με χρυσάφι—πολύ περισσότερο από ότι μπορούσε να φαντασθεί οποιοσδήποτε τυχοδιώκτης της εποχής του Κολόμβου. Εκεί μέσα το χέρι του ανθρώπου μάζεψε το μαγικό μέταλλο σε άμύθητες ποσότητες: είναι το Fort Knox.

Οι τρεις καραβέλες του Κολόμβου.

Το ἀντιφυματικό ἐμβόλιο B.C.G.

Του Dr. JOHN LUNDQUIST

Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ Ἑθνικοῦ Σονηδικοῦ Συνδέσμου γιὰ τὴν
πρόληψη τῆς φυματιώσεως καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν.

Λίγο καιρὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ βακίλλου τῆς φυματιώσεως στὰ 1882 ἄρχισαν νὰ γίνονται προσπάθειες γιὰ τὴν παρασκευὴ ἐνὸς ἀντιφυματικοῦ ἐμβολίου. Ὅλες ἀπέτυχαν μέχρις οὗτο ὁ Γάλλος ἐπιστήμων Ἀλμπέρ Καλμέτ (1863-1933) κατόρθωσε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα. Καλλιέργησε γενεὲς ὁλόκληρης βακίλλων φυματιώσεως μέσα σὲ οὐσίες φτωχὲς σὲ θρεπτικά συστατικά. Ὑστερα ἀπὸ χρόνια ἐπίμονης ἐργασίας ἀπομόνωσε ἕνα εἶδος βακίλλου ποὺ ἦταν ὅμως τόσο ἀσθενὴς ὥστε δὲν μπόρεσε νὰ προκαλέσῃ φυματίωση σὲ ἰνδικὰ χοιρίδια. Ἀντίθετα προκάλεσε εὐαισθησία στὸν βάκιλλο τῆς φυματιώσεως καὶ προστασία ἐναντίον τῆς φυματιώσεως. Ὁ βάκιλλος αὐτὸς ὀνομάστηκε Βάκιλλος Καλμέτ-Γκερὲν ἢ «BCG» ἀπὸ τὸν Καλμέτ καὶ τὸν κύριο συνεργάτη του τὸν Καμίλ Γκερὲν ποὺ συνεχίζει ἀκόμη τὶς ἐργασίες του στὸ Παρίσι. Ὑστερα ἀπὸ δεκατρία χρόνια καὶ ἀφού καλλιέργησαν 234 νωπὰ παρασκευάσματα ἐπέισθησαν ὅτι ὁ βάκιλλός τους εἶχε χάσει ὀριστικά κάθε παθογόνο ἰδιότητα καὶ γιὰ δεκαοκτὼ χρόνια ἀπὸ τότε, τὸ BCG, ποὺ καλλιεργεῖται σὲ κομμάτια πατάτας εἰδικὰ παρασκευασμένης στὰ ἐργαστήρια πολλῶν χωρῶν, εἶναι ἀκίνδυνο.

Ὁ ἐμβολιασμός μὲ BCG στηρίζεται σὲ κάτι ποὺ ξέρουμε ἀπὸ χρόνια: ὅτι ἕνα ἄτομο ποὺ ἔχει μολυνθῇ ἀπὸ φυματίωση, αὐτομάτως παθαίνει ἀνοσία στὴν ἀρρώστεια αὐτή. Τὸ BCG δίνει τὴν ἴδια ἀνοσία μόνο ποὺ προστατεύει γιὰ μικρότερο χρονικὸ διάστημα. Συνήθως πρὶν ἀπὸ τὸν ἐμβολιασμό, ἐκτός ἀπὸ σπάνιες περιπτώσεις, γίνεται ἐξέταση μὲ φυματίνη ποὺ

δείχνει ἂν ὁ ἀσθενὴς ἔχῃ ἢ ὄχι μολυνθῇ ἀπὸ φυματίωση. Ἀν ἡ ἐξέταση εἶναι ἀρνητικὴ τότε γίνεται ὁ ἐμβολιασμός μὲ BCG.

Ἡ φυματίνη εἶναι μιὰ οὐσία ποὺ παίρνουμε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς βακίλλους τῆς φυματιώσεως. Ἐὰν κάνομε ἐνεση μὲ αὐτὸ τὸ παρασκευάσμα σὲ ἕνα ἄτομο ποὺ ἔχει μολυνθῇ ἀπὸ φυματίωση, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες παρουσιάζεται ἕνα μικρὸ κόκκινο πρήξιμο ἐκεῖ ὅπου ἔχει γίνει ἡ ἐνεση. Αὐτὸ συμβαίνει εἴτε ὁ ἀσθενὴς πάσχει ἀπὸ φυματίωση, εἴτε ἔχει ὑπερνεύσει τὴν μολύνση χωρὶς νὰ ὑποκύψῃ στὴν ἀρρώστεια. Σὲ ἄτομα ποὺ δὲν εἶναι μολυσμένα δὲν παρουσιάζεται ὁ ῥεθροισμός καὶ τὸ πρήξιμο. Εἶναι λοιπὸν πολὺ εὐκόλο νὰ διακρίνῃ κανεὶς τοὺς μολυσμένους ἀπὸ τοὺς μὴ μολυσμένους. Εὐτυχῶς οἱ περισσότερες περιπτώσεις ἡ μολύνση ἀπὸ φυματίωση δὲν ὀδηγεῖ στὴν φυματίωση. Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἀντιδρῶν φυσικὰ ἐναντίον τῆς φυματιώσεως. Πιθανὸν μόνο ἕνα στὰ ἑπτὰ μολυσμένα ἄτομα νὰ παθαίνουν φυματίωση. Ὡστόσο ἡ φυσικὴ αὐτὴ ἀντίδραση τοῦ ὁργανισμοῦ σὲ διαφορὲς περιπτώσεις, ἐλαττώνεται, ὅπως στὴν περίπτωση τῆς κακῆς διατροφῆς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει μέσον γιὰ νὰ ξέρουμε ἀπὸ ποῦ ἂν ἕνα ἄτομο παρουσιάσῃ μικρὴ ἢ μεγάλη ἀντίδραση στὴν φυματίωση ἐπείγουσες ἐργασίες γιὰ τὴν βελτίωση τῆς ὑγείας ἐνὸς ἔθνους εἶναι νὰ προστατεύσωμε ὅλους ὅσους ἔχουν ἤδη μολυνθῇ ἀπὸ τὸ μικροβίον τῆς φυματιώσεως.

Ὁ ἐμβολιασμός μὲ BCG ἔχει τὸ μεγάλο πλεονέκτημα ὅτι εἶναι τελειώ-

ἀκίνδυνος, ὅπως ἀπέδειξε ἡ μακροχρόνια χρῆση του. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐνεση δὲν παρουσιάζεται πυρετός οὔτε ἄλλα δυσάρεστα συμπτώματα. Τὸ δέγμα σκληρύνεται ἐκεῖ ποὺ γίνεται ἡ ἐνεση ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ μαλακώνει.

Ὡστόσο ἡ προστασία ποὺ δίνει τὸ BCG δὲν εἶναι πλήρης. Ἐνα ἄτομο ποὺ ἔχει ἐμβολιασθῇ μὲ BCG μπορεῖ νὰ προσβληθῇ ἀπὸ φυματίωση, εἰάν ἔρθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ βαρεῖα μορφή μολύνσεως ἢ ἂν ἡ ἀντίστασή του ἔχει μειωθῇ πολὺ. Ὁ ἐμβολιασμός ὅμως δίνει ὀρισμένη προστασία ποὺ καὶ μόνο γι' αὐτὴν ἀξίζει. Ἀπὸ τὶς κοπέλλες π. χ. ποὺ φοιτοῦσαν σὲ μιὰ σχολὴ Νοσοκόμων τῆς Στοκχόλμης, σὲ ἕνα ὀρισμένο διάστημα, τὰ 10% ὧσων δὲν εἶχαν ἐμβολιασθῇ καὶ μόνο τὸ 1% ἐκείνων ποὺ εἶχαν, ἔπαθαν φυματίωση. Καὶ ὅταν ἐμβολιασμένα ἄτομα παθαίνουν φυματίωση συνήθως ἡ ἀρρώστεια εἶναι ἐλαφρότερας μορφῆς παρὰ στὰ ἄλλα.

Σὲ ὀρισμένα ἐπαγγέλματα στὴ Σουηδία ὁ ἐμβολιασμός μὲ BCG εἶναι ὑποχρεωτικὸς ἐκτός ἐὰν τὰ ἄτομα αὐτὰ ἔχουν ἐκτεθῇ σὲ φυσικὴ μολύνση. Πρέπει νὰ ἐμβολιάζονται ὅλοι οἱ φοιτητὲς τῆς ἱατρικῆς, τῶν σχολῶν νοσοκόμων, τὸ προσωπικὸ τῆς κρατικῆς ὁδοντιατρικῆς ὑπηρεσίας. Τὰ περισσότερα παιδιὰ ἐμβολιάζονται τὸν πρῶτο χρόνο τῆς φοιτήσεώς τους στὸ σχολεῖο. Πρὶν τελειώσουν καὶ ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ προστασία ποὺ τοὺς ἔχει δώσει τὸ BCG ἔχει ἐλαττωθῇ ἐμβολιάζονται ξανά. Στὶς περιοχὲς τῆς Σουηδίας στὶς ὁποῖες ἔνδοξος ἡ φυματίωση ὅλος ὁ πληθυσμός τὰ τελευταῖα χρόνια ἔκανε ἐμβόλιο καὶ πέρασε ἀπὸ τὶς ἀκτίνες.

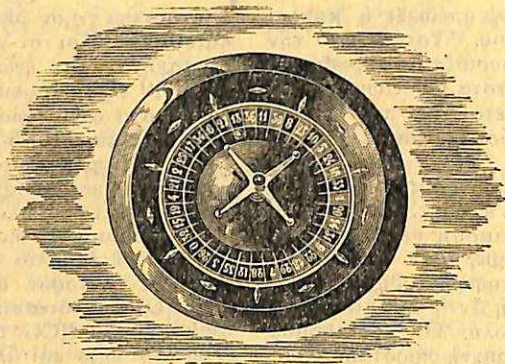
Χάρη στὸν ἐμβολιασμό μὲ BCG τὸ ποσοστὸ τῶν θανάτων ἀπὸ φυματίωση ἐλαττώθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀλλὰ καὶ στὴν Νορβηγία καὶ τὴν Δανία. Ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε στὴ Σουηδία ὁ ἐμβολιασμός σὲ μεγάλη κλίμακα δὲν ἐμφανίσθηκε οὔτε ἕνα κρούσμα φυματιώδους μηνιγγίτιδος.

Στὸ δανικὸ νησί Μπὸρνχολμ ἐμβολιάσθηκαν ὅλοι οἱ νέοι. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι ἐνὸς τοῦ χρόνου 1936-40 εἶχαν παρουσιασθῇ 134 νέα κρούσματα φυματιώσεως κυρίως σὲ ἄτομα ἡλικίας 15-35, στὴν περίοδο 1941-1945 παρουσιάσθηκαν 88 νέα κρούσματα καὶ οἱ προσβληθέντες ἀνῆκαν σ' ὅλες τὶς ἡλικίες.

Ὁ ἐφοδιασμός τῆς Μεγάλης Βρετανίας μὲ ἐμβόλια BCG θὰ γίνεται πρὸς τὸ παρὸν ἀπὸ τὴν Κοπεγχάγη. Οἱ Σκανδιναυικὲς χώρες στέλλουν ἐμβόλια BCG ἀεροπορικῶς σὲ ὅλο τὸν κόσμον καὶ ἄλλες μεγάλες ποσότητες στέλνει τὸ Ἰνστιτοῦτο Παστὲρ στὸ Παρίσι, ποὺ εἶναι ὁπωσδήποτε ἡ πηγὴ τῶν ἀποθεμάτων BCG στὸν κόσμο, ἀφού ἐκεῖ πρωτοανακάλυψαν ὁ Καλμέτ καὶ ὁ Γκερὲν τὴν πρῶτη φυλὴ βακίλλων γιὰ προληπτικὸ ἐμβολιασμό. Ἀν ὀρισμένες χώρες θέλουν νὰ παρασκευάσουν δικὰ τους ἐμβόλια πρέπει πρῶτα νὰ ἐγκρίνῃ ὁ Διεθνὴς Ὄργανισμός Ὑγείας.

Στὸ συνέδριο τῶν ἱατρῶν ποὺ ἐγινε τὸ 1948 ἀνακοινώθηκε ὅτι στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση χάρις στὸ BCG ἐλαττώθηκαν οἱ θάνατοι ἀπὸ φυματίωση. Ὁ Καναδὰς, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ πολλὲς χώρες τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν ἐπίσης υιοθετήσει τὸ ἐμβόλιο BCG, ἐνῶ ἡ Ἀνατολὴ εἶναι ἀπὸ πλῆθος χρόνια τὸ πεδίο πραγματικοῦ ἀντιφυματικοῦ ἀγώνα ποὺ τὸν ἔχει ἀναλάβει ἱατρικὸ προσωπικὸ ἀπὸ τὶς Σκανδιναυικὲς χώρες. Σήμερα οἱ ἱατροὶ αὐτοὶ ἐργάζονται στὶς Ἰνδίες, Αἰθιοπία, Βούρμα, Ἰαπωνία, Κορέα καὶ Φιλιππίνες. Τὸ Μαρόκκο, ὁ Λίβανος, τὸ Κράτος τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ Πακιστάν καὶ ἡ Τουρκία πρόκειται ν' ἀναλάβουν ἡμέτερα ἐναντίον τῆς φυματιώσεως κατὰ τὸ πρότυπο τῶν Σκανδιναυικῶν χωρῶν. Ὁ Διεθνὴς Ὄργανισμός Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ χορηγεῖ 2 ἐκατομμ. δολάρια σὲ χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ ἀνάλογο ποσὸ στὸν ὑπολοιπὸν κόσμον γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐμβολιασμό τῶν λαῶν τους ἐναντίον τῆς φυματιώσεως.

(Ραδιοφωνικὴ Ὁμιλία)

ΜΟΝΑΚΟ

Τοῦ JOSEPH WECHSBERG

(Ἀπὸ τὸ «Atlantic»,

Νέα Ὑόρκη)

Σύμφωνα με τις τρεις γνώμες πού κυκλοφοροῦν πιδ πολὺ γιὰ τὸ Μονακό, οἱ κάτοικοί του δὲν πληρώνουν φόρους, εἶναι ὅλοι κρουπιέρηδες ἢ καραμπινιέροι καὶ οἱ κρατικές δαπάνες ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ Καζίνο τοῦ Μόντε Κάρλο. Τίποτα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι σωστό. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ Μονεγκάσκ, ὅπως ὀνομάζονται οἱ κάτοικοι τοῦ Μονακό, δὲν πληρώνουν φόρο εἰσοδήματος. Ὡστόσο δίνουν τὸ μερίδιό τους γιατί ὑπάρχουν φόροι στὰ σπέρτα, τὰ τσιγάρα, τὸν καπνὸ καὶ ἰδιαίτερη συνδρομὴ γιὰ τὰ ραδιόφωνα. Ἀπὸ τοὺς 24.000 κατοίκους τοῦ Μονακό, μόνο 600 ἦταν κρουπιέρηδες στὰ καλύτερα χρόνια ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πολέμους. Σήμε- ρα μόλις εἶναι 300, καὶ λίγες δωδεκάδες ἀστυφύλακες. Πέρασε ἡ ἐποχὴ πού τὰ κέρδη τοῦ Καζίνο πηγαιναν

στὸ Θησαυροφυλάκιο τοῦ Πριγκιπάτου. Στὰ 1947 τὸ Καζίνο εἶχε μπὴ 136 ἑκατμ. φράγκα. Αὐτὸ ὀφείλετο στὴν αὐξηση τῶν τιμῶν καὶ στὶς μικρὲς εἰσπράξεις.

Ὡστόσο ὑπάρχουν εὐχάριστα νέα γιὰ τὸν ἐτήσιο προϋπολογισμό τοῦ Μονακό πού εἶναι σήμερα 300 ἑκατμ. φράγκα. Εἴκοσι ἑκατομ. προέρχονται ἀπὸ τὸ Καζίνο καὶ δυὸ φορές τόσο ἀπὸ τὰ γραμματόσημα. Ὅποτε ὁ ὕ- πουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἀνακαλύπτει ἓνα μικρὸ ἔλλειμμα στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ Πριγκιπάτου, βγάζει μιὰ καινούρια σειρὰ γραμματοσήμων, πού γίνεται ἀνάγκαστη γιὰ τοὺς φιλοτελιστὲς ὅλου τοῦ κόσμου. Μερικὲς ἀπὸ τίς νέες σειρὲς γραμματοσήμων τοῦ Μονακό δὲν χρησιμοποιοῦνται καθόλου σὲ γράμματα ἀλλὰ στέλνονται ἀμέσως σὲ ἐμπόρους γραμματοσήμων. Αὐτὸ δείχνει πὼς οἱ

Μονεγκάσκ, μετὴν πείρα πού ἀπέκτησαν, ἑκατὸ χρόνια τώρα, ἀπὸ τοὺς χαρτοπαίχτες, ξέρουν νὰ βροῖσκουν ἀμέσως τρόπο ἐκμεταλλεύσεως. Ἄν ποτὲ παρουσιάζονταν δυσκολίες στὴν ἐπιχείρηση μετὰ τὰ γραμματόσημα, ὅπως ἐγινε μετὰ τοὺς τουρίστες καὶ τὴ ρουλέττα τὰ περασμένα δέκα χρόνια, οἱ Μονεγκάσκ θ' ἀρχίσουν νέα ἐπιχείρηση, νὰ εἰστε βέβαιον.

Ἡ ἔκταση τῶν 370 ἑκταρ. πού ἀποτελοῦν τὸ Μονακό χωρίζεται σὲ τρία, στὸ Παλιὸ Μονακό, πρωτεύουσα τοῦ κράτους, στὴν τατασωτὴ Κονταμίν, ἀνάμεσα στὸν καταρράκτη καὶ τὸ Μόντε Ἀζέλ καὶ στὸ Μόντε Κάρλο. Ἐνα τέταρτο τῆς ὥρας χρειάζεται κανεὶς γιὰ νὰ διασχίσῃ τὴ χώρα, μετὰ αὐτοκίνητο, 100 χρόνια ὅμως γιὰ νὰ γίνῃ πολίτης της. Γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ ὅμως αὐτὴν τὴν «σνὸμπ» στάση πρέπει νὰ πῶ ὅτι τέσσερις γενεὲς ἔχουν μικρὴ σημασία στὴν ἱστορία τοῦ Μονακό πού ὑπάρχει πάνω ἀπὸ 300 χρόνια. Εἶχαν πάει ἐκεῖ οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ 500 χρόνια προ- τοῦ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ριχτοῦν στὰ λεοντάρια, οἱ κομπῆς Ρωμαῖες δέσποινες ἤθελαν πολὺ νὰ πηγαίνουν στὸ Herculis Monoeci Portus ὅπως λεγόταν ὁ Βράχος τοῦ Μονακό.

Σήμερα τὸ Μονακό εἶναι ἡ μόνη ἀπόλυτη μοναρχία στὴν Εὐρώπῃ. Ὁ Πριγκιπ Ραινιέ, ὁ 27ετής μονάρχης τῆς χώρας, πού ἡ οἰκογένειά του κατέχει τὸ θρόνο τοῦ Μονακό ἀπὸ τὸν 10ο αἰῶνα συγκεντρώνει ὅλη τὴν ἐκτελεστικὴ καὶ νομοθετικὴ ἐξουσία, καὶ ἐκδίδει ψηφίσματα, νόμους καὶ διατάξεις. Ἄν θέλῃ, μπορεῖ νὰ καταργήσῃ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 μετὰ μίαν ἡμέραν χωρὶς νὰ κἀνὴ πράξη ἀντίθε- τὴ πρὸς τὸ νόμο, γιατί τὸ σύνταγμα τὸ ἔδωσε δῶρο στὸ Μονακό

ὁ Πριγκιπ Ἀλβέρτος Α', προπάπ- πος τοῦ σημερινοῦ μονάρχη.

Ὑπάρχουν τρία κρατικά πολιτειακά σώματα: τὸ Συμβούλιο τοῦ Στέμματος, τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο καὶ τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο. Τὸ τελευταῖο, ἓνα εἶδος λαϊκοῦ κοινοβουλίου, ἀποτελεῖται ἀπὸ 21 μέλη πού ἐκλέγονται γιὰ μιὰ περίοδο τεσσάρων χρόνων ἀπὸ ὅλους τοὺς καθαροαίματος Μονεγκάσκ. (Περίπου 2000 εἶναι καθαροὶ Μονεγκάσκ στὴ χώρα, δηλαδὴ 8% τοῦ πληθυσμοῦ οἱ ἄλλοι εἶναι Γάλλοι, Ἰταλοὶ, Κορσικανοί, Βρεταννοὶ καὶ ἄλλοι πού ζοῦν ὅλοι μαζί πολὺ ἀρμονικά). Τὸ Κοινοβούλιο περιορίζεται νὰ ἐγκρίνῃ τίς ἀποφάσεις τῆς Αὐτοῦ Γαληνοτάτης Ὑψηλότητος. Τὸ Συμβούλιο τοῦ Στέμματος εἶναι μιὰ ὁμάς συμβούλων τοῦ Πριγκιπ. Τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς τρεῖς ὑπουργοὺς του (Ἐσωτερικῶν, Οἰκονομικῶν καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Δημοσιῶν ἔργων καὶ Διαφόρων Ὑποθέσεων) μετὰ πρῶτον πουργὸ τὸν κ. Οὐϊτάς. Τὰ πάντα ὑποβάλλονται στὴν ἐγκρίση τοῦ μονάρχη. Τὸ Μονακό δὲν εἶναι μέλος τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν γιατί, ὅπως εἶπε κάποιος ἐπίσημος: «Θὰ μᾶς κορόιδευαν ἂν ζητούσαμε νὰ λάβουμε μέρος». Ὡστόσο μετέχει στὴν Οὐνέσκο καὶ ἄλλα διεθνή συνέδρια. Στὶς ἐξωτερικὲς του ὑποθέσεις τὸ ἀντιπροσωπεύει ἡ Γαλλία.

Διπλωματικούς ἀντιπροσώπους ἔχει στὴν Γαλλία, Βρυξέλλες, Ρώμην καὶ Βατικανό. Οἱ σπουδαιότεροι ὅμως ὑπάλληλοι τῆς χώρας εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὸν τουρισμό, πού εἰσάγουν ἢ κυριότερη πηγὴ τῶν εἰσοδημάτων του. (Τὰ δύο ἐργοστάσια τοῦ Μονακό κατασκευάζουν μύρα καὶ

σοκολάτα και δεν μπορεί να γίνει συζήτηση ότι είναι δυνατόν αυτά να αντιμετωπίσουν την διατήρηση σχολείων, νοσοκομείων, αστυνομίας, πάρκων, γηπέδων τένις και γκολφ). Σήμερα οι τουρίστες αντιμετωπίζουν μία δύσκολη κατάσταση. Από την εποχή που ο Ξευπνος κ. Φρανσουά Μπλάν ίδρυσε το Καζίνο του Μόντε Κάρλο στα 1881, το Μονακό πρόσφερε μία ευχάριστη διαμονή για τους πραγματικούς πρίγκηπες και τους ξεπεσμένους δούκες, τους Αμερικανούς πετρελαιοπαραγωγούς, τους Άγγλους αριστοκράτες, τους ζυγκολό και τις ελαφρές κυρίες και πάνω απ' όλα, για τους πάντα υπομονετικούς και καθόλου επαναστατικούς τουρίστες. Περίσσότερο από 1.500.000 τουρίστες συνήθιζαν να πηγαίνουν εκεί κάθε χρόνο. Ήταν ένθουσιασμένοι που έχαναν τα λεπτά τους, πλήρωναν φόρο διαμονής και απελάμβαναν κάθε λεπτό που έμεναν εκεί. Έξήντα ξενοδοχεία, από το πολυτελέστατο «Οτέλ ντε Παρί» και το «Ερμιτάζ» ως τις ταπεινές πανσιόν, υπήρχαν για τις προτιμήσεις του καθενός. Το Καζίνο λειτουργεί ακόμη, από τις 10 π. μ. ως τις 2 μ. μ. και η ρουλέττα και τα τραπέζια του μπακαρά περιμένουν πάντα τους αισιόδοξους παίκτες. Εκείνοι που δεν παίζουν (και θ' απορήσετε αν δήτε πόσο πολλοί είναι) μπορούν να ξεδεύουν τα λεπτά τους στην Διεθνή Αθλητική Δέσχη, στην Όπερα, στις συναυλίες στην πλάζ, στους αυτοκινητιστικούς αγώνες, στα σουαρέ ντε γκαλά, στις δεξιώσεις, στις εκθέσεις λουλουδιών, στις εκθέσεις σκύλων, στους αγώνες τένις και σε χίλια δυο άλλα πράγματα.

Δυστυχώς το ρεύμα της εποχής είναι ενάντιον του Μονακό. Η επιπολαιότητα είτε λέγεται ρουλέττα, είτε γραμματόσημα ή έορτη άνθρων, στην

εποχή μας, έχει υποχωρήσει. Οι απολαύσεις των πλουσίων Ευρωπαίων έχουν γίνει σήμερα πιο κοπιαστικές. Το χειμώνα πάνε για σκι στην Έλβετία, το καλοκαίρι ταξιδεύουν σ' όλη την Ευρώπη. Θαρρείς κι' όλοι θέλουν να δουν για τελευταία φορά ότι καλό απόμεινε απ' την Ευρώπη πριν διασπασθώ σε άτομα και γίνω χάος. «Μονακό; Μόντε Κάρλο; Μόνο οι ηλικιωμένοι πάνε εκεί σήμερα».

Νομίζω πως πολλοί δυστυχώς κάνουν μεγάλο λάθος να ξεπερνούν και να μην πηγαίνουν στο Μονακό. Αν θέλετε να βρείτε φυσική γοητεία και νοσταλγία για την παλιά εποχή, στο Μονακό πρέπει να πάτε. Αφού δήτε τα φυσικά και ανθρώπινα ερείπια της Ευρώπης είναι ευχάριστο να βοηθήτε έναν τόπο όπου ο καιρός που θα κάνη την άλλη μέρα είναι πολύ πιο σπουδαίο ζήτημα από τις επικεφαλίδες των χθεσινών εφημερίδων, όπου ο στρατός, εκατό πρόσωπα της Όπερα Κωμίκ, είναι ντυμένος με πολύχρωμες στολές και κανείς δεν καλείται να υπηρετήσει, όπου τα παλιά χάλκινα κανόνια παρατάσσονται μία φορά το χρόνο για την ετήσια επιθεώρηση των καραμπινιέρων, όπου ο πρίγκηπας είχε την καλή ιδέα να μεταβάλη τον όχρωμένο πύργο του σε παλάτι επιπλωμένο με σπάνιους καλλιτεχνικούς θησαυρούς και λεπτεπίλετες ταπετσαρίες, όπου τρία κόμματα — Σοσιαλιστές, Δημοκράτες, και Φιλελεύθεροι — αγωνίζονται το ένα το άλλο σε μικρές ταβερνούλες, γεμάτες από το άρωμα της κρεμμυδόσουπας και του κρασιού, χωρίς καταθλιπτική ατμόσφαιρα, όπου οι απεργίες και οι τελωνειακοί φρουροί εγγίζουν και οι τελωνειακοί φρουροί εγγίζουν πράγματα άγνωστα και το Κομμουνιστικό Κόμμα προσπάθησε χωρίς επιτυχία να αυξήσει τα μέλη του σε περισσότερα από 300, όπου στον περασμένο πόλεμο οι Γάλλοι πολί-

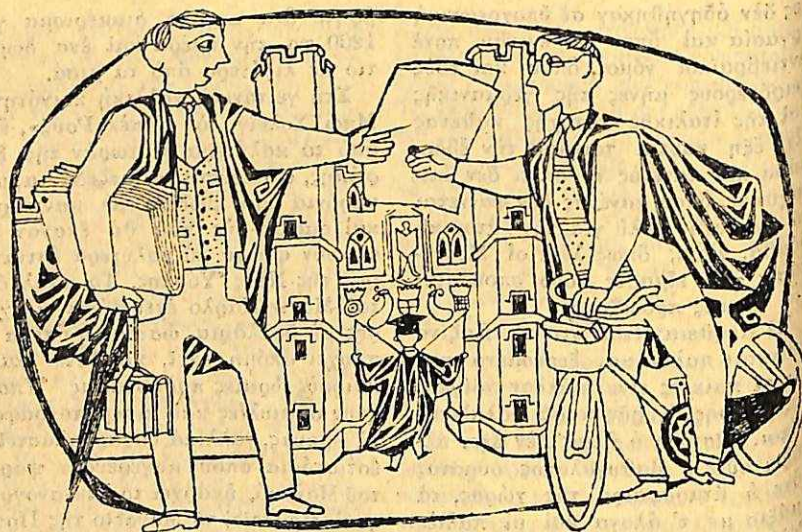
τες δεν οδηγήθηκαν σε υποχρεωτική εργασία και όπου δεν έγιναν ποτέ αντιβραβικοί νόμοι, όπου και τους χειρότερους μήνες της γερμανικής και της ιταλικής κατοχής καθένας είχε έξω κουτιά τσιγάρα την εβδομάδα και κανενός το σπίτι δεν επιταχθηκε, όπου κανένας δεν φαίνεται να άνησυχη πολύ για την ατομική βόμβα, γιατί, όπως λένε οι Μονεγκάσκ, «δεν είμαστε τόσο σπουδαίοι για να μας προσέξουν».

Η αλήθεια είναι ότι το Καζίνο φαίνεται παλιό και ξεπεσμένο και ότι οι παίκτες είναι μάλλον πρίγκηπες μαύρης αγοράς παρά γαλαξοαίματοι. Ωστόσο ο ήλιος δεν έχει αλλάξει ούτε ο βαθυγάλαξος ουρανός ούτε η ατμόσφαιρα της χώρας, τα άμαξα με τ' άλογα και οι παλιές Ρόλλς-Ρόυς που έχουν μετατραπή σε ταξί. Στο «Ερμιτάζ» μπορείτε να

βρείτε ένα μεγάλο διαμέρισμα για 1200 φρ. την ημέρα και ένα δωμάτιο με λιγότερο από τα μισά.

Στη γειτονική γαλλική κοινότητα, Μπώ Σολέιγ, το «Μπex Ρούζ», ένα από τα καλύτερα ρεστωράν της Ευρώπης, ειδικεύεται σε μεζεδάκια, μακαρόνια και βωδινό με μανιτάρια και σαρλότ-ρως που θα έκαναν να φανούν φτωχά τα καλύτερα εστιατόρια της Νέας Υόρκης. Το μπαλλέτο του Μόντε Κάρλο έχει φύγει για χάρες με δολάρια, ωστόσο ή όπερα υπάρχει ακόμη εκεί, και δίνει κατά καιρούς ωραίες παραστάσεις. Υπάρχουν συναυλίες και κινηματογράφοι, ταινίες, γαλλικά ζαχαροπλαστεία, εστιατόρια όπου μαγειρεύουν ψάρια του Μονακό, υπάρχει το Ωκεανογραφικό Μουσείο, το Μουσείο της Προϊστορικής Ανθρωπολογίας, οι έξωτικοι κήποι και η Ρωμανική Μητρόπολη.

ΜΙΑ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Του TREVOR PHILPOTT

Μέ τη δωδεκασέλιδη εβδομαδιαία εφημερίδα «Βάρσιτυ» («Varsity» = Πανεπιστήμιο) οι φοιτητές του Καίμπριτζ δεν έχουν απλώς την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν τη φιλοδοξία χιλιάδων φοιτητών, να βγάλουν μια δική τους εφημερίδα, μα έχουν λύσει το συχνά άλυτο χρηματικό ζήτημα, διατηρώντας πολιτική ανεξαρτησία και κρατώντας σταθερή γραμμή επί αρκετά χρόνια.

Η «Βάρσιτυ» παρ' όλο που γράφεται από τους φοιτητές στις ελεύθερες ώρες τους, είναι αντίξια της ποιότητας των επαγγελματικών εφημερίδων.

Τις μικρές ώρες του Σαββάτου μια ομάδα φοιτητών με κουρασμένα μάτια είναι σκυμμένα πάνω στα πιεστήρια. Όλη τη νύχτα διάβαζαν δοκίμια, έκαναν τη σελιδοποίηση, κατόντιζαν την ύλη. Έχουν περάσει τις

άγωνίες μιας νύχτας στο τυπογραφείο. Τώρα επί τέλους βλέπουν τη δουλειά τους στο πιεστήριο και παρακολουθούν τα φύλλα που αυξάνονται, καθώς η στίβα γίνεται όλο και πιο ύψηλη, εξαφανίζεται και ξαναψηλώνει πάλι. Στις έννεα, άλλη μία «Βάρσιτυ» θα βρίσκεται στα περφόρα. Το μεσημέρι δεν θα υπάρχει ούτε ένα φύλλο.

Η πρώτη μεταπολεμική «Βάρσιτυ» βγήκε το Πάσχα του 1947 με Αμερικανό εκδότη. Ήταν το μόνο Πανεπιστημιακό δημοσίευμα που ως λόγος υπάρξεως έθετε την παροχή πληροφοριών και ενημερωμένων πληροφοριών σχετικά με το Πανεπιστήμιο και τα πανεπιστημιακά γεγονότα. Οι υψηλοί διανοούμενοι που ειρωνεύονται την εφημερίδα και την χαρακτηρίζουν «περιττή» και οι tutors που την θεωρούν «υπερβολική φιλοδοξία» και «σοβαρό οικονομικό κίνδυνο», πήραν την πληρωμένη απάντη-

ση: «ή «Βάρσιτυ» θα επιτύχει μόνο αν έχει να προσφέρει πραγματικά κάτι στη ζωή του Πανεπιστημίου και νομίζουμε ότι έχει».

Η έμπιστοσύνη αυτή χρειαζόταν τις πρώτες λίγες εβδομάδες. Η διεύθυνση μιας δωδεκασέλιδης εικονογραφημένης εφημερίδας με την ταχύτητα που απαιτεί ένα σύγχρονο τυπογραφείο, αποδείχθηκε πολύ διαφορετική δουλειά από την έκδοση μιας συνηθισμένης πανεπιστημιακής επιθεωρήσεως. Μια επί πλέον δυσκολία ήταν πως οι εργάτες κουρασμένοι ύστερα από τη δουλειά ολόκληρης ημέρας, δεν είχαν διάθεση να μαθαίνουν τα ξημερώματα στους φοιτητές τα μυστικά της τυπογραφίας. Και πάνω απ' όλες αυτές τις δυσκολίες απλωνόταν διαρκώς το φάσμα της χρεωκοπίας. Η υποστήριξη των φοιτητών δεν ήταν γενική. Η ζωή στο πανεπιστήμιο είναι πολύ έντονη μετά το Πάσχα και το μόνο που ενδιαφέρει τους φοιτητές είναι οι εξετάσεις. Τα κεφάλαια που χρειάζονταν ήταν τρομακτικά μεγάλα, οι διαφημιστές λίγοι και αδιάφοροι και τα πρακτορεία δέχονταν να συκαίωμα να κάνουν επιστροφές σε εποχή όπου η ζήτηση ήταν πολύ μικρή και οι επιστροφές πάρα πολλές. Αλλά οι εκδότες της «Βάρσιτυ» δεν έβραζαν κάτω. Πήραν τις εφημερίδες στα χέρια και όλο το απόγευμα του Σαββάτου το περνούσαν κάθοντας τους εφημεριοπώλες. Στο τέλος Ιουνίου, τα χρή της «Βάρσιτυ», αν και μεγάλα, φαινόταν πως θα μπορούσαν να πληρωθούν. Ο διαχειριστής, εξυπνότερο παιδί, κέρδισε καιρό με επιδεξιότητα Ρώσου διπλωμάτη και την εποχή των προσεχών δεν έκανε άλλο παρά να σιωπάζει να αυξηθούν οι ένθους σιωδείς πρωτοετείς.

Τον Οκτώβριο του 1947, υπήρχαν στο Πανεπιστήμιο πάνω από χίλιοι φοιτητές. Εκκλητικο και ίσως κολακευμένοι είδαν το πρώτο Σάββατο την εφημερίδα τους στα περίπτε-

ρα. Την αγόρασαν, τους άρεσε και εξακολούθησαν να την αγοράζουν. Ο διαχειριστής ευχαριστούσε το Θεό και πλήρωνε τους λογαριασμούς του. Η «Βάρσιτυ» στεκόταν στα πόδια της οικονομικώς.

Σε δυό Πανεπιστημιακά χρόνια η «Βάρσιτυ» είχε φθάσει να πουλάει 5.000 φύλλα, να την διαβάζουν δηλαδή 80% του πληθυσμού του Πανεπιστημίου. Την διαβάζουν οι αντιπρυτάνεις, κάποτε και αυτός ο πρύτανης. Αναφέρεται συχνά στις μεγάλες ημερήσιες εφημερίδες, τόσο συχνά, ώστε έχει διορίσει δικό της αντιπρόσωπο στο Λονδίνο. Οι υποψήφιοι διαφημιστές της ανυπόμονα περιμένουν τη σειρά τους και τα πρακτορεία ζητούν περισσότερα φύλλα. Τα οικονομικά της είναι τώρα αρκετά καλά ώστε να επιτρέπουν μερικές ανέσεις — την ύλική πολυτέλεια ενός χορού της εφημερίδας και την ακαδημαϊκή πολυτέλεια ενός φιλολογικού συμπληρώματος που δημοσιεύεται δυό φορές σε κάθε τριμήνιο.

Δεν είναι λίγα όσα οφείλονται στους πρώτους εκδότες και το συντακτικό προσωπικό για την ανόδυνη και φυσική ανάπτυξη της εφημερίδας, χωρίς βασικές αλλαγές. Το διοικητικό συμβούλιο αποτελείται από τον αρχισυντάκτη, τον βοηθό του, επτά συντάκτες (για το συμπλήρωμα, τις ειδήσεις, τα διάφορα άρθρα, τη σελιδοποίηση, τις φωτογραφίες, τα σπορ) και μετά έρχεται το άλλο προσωπικό για την διαχείριση, την κυκλοφορία και τη διαφήμιση.

Ο αρχισυντάκτης εκλέγεται κάθε τρίμηνο από το συμβούλιο και κάθε συντάκτης βρίσκεται μόνος του τον διάδοχό του. Το σύστημα αποδείχθηκε θαμνίσιο για πολλούς λόγους. Πρώτον, κάθε αρχισυντάκτης αποκτά πείρα σε όλους τους κλάδους της δουλειάς μιας εφημερίδας, δεύτερο, σε κάθε δουλειά πέφτει κάθε τόσο καινούριος ενθουσιασμός. Τρίτο, συντελεί στη διατήρηση της πολιτικής τελεί στη διατήρηση της εφημερίδας και τέταρτο οι ανώτερες θέσεις άπασχο-

μακριά μας. Τῆς λείπει ὁ δυνατός ἀνθρωπισμός πού γεννήθηκε μέ τόν Ὁμηρο καί ζεῖ ὡς σήμερα. Οἱ Ἑλληνες ἀνακάλυψαν ὅτι ὅλες σχεδόν οἱ προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων μποροῦν νά ἀποτελέσουν ὕλικό γιά τή φιλολογία, καί αὐτό εἶναι τὸ μυστικό τῆς ἀκατάπαυστης ἐπιδράσεώς τους. Ἐξηγεῖ γιατί σέ κάθε αἰώνα οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων γυρίζουν σ' αὐτούς γιά νά πάρουν καινούριες ιδέες καί μ' αὐτὲς καινούριους τρόπους ἀντικρύσματος τῆς ζωῆς.

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια μερικά ἀπὸ τὰ καλύτερα γαλλικὰ θεατρικὰ ἔργα γράφτηκαν πάνω σέ κλασσικὰ θέματα καί τὸ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς ποιητὲς μας ἰσχυρίζονται ὅτι ξεπέρασαν τὰ περιορισμένα ἰδεώδη τοῦ 19ου αἰώνα καί ἔφθασαν σὲ κάτι πού οἱ ποιητὲς εἶχαν ξεχάσει, ἀλλὰ πού οἱ Ἕλληνες καί οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καταλάβαιναν πάντα.

Ἡ ἐκτίμηση τῆς καλῆς φιλολογίας πολλῶν χωρῶν δίνει στὸ βιβλίο ἰδιαίτερη χάρη. Ὁ καθηγητὴς Χάιερ ἔχει ὅπως εἶναι φυσικό τὴς

προκαταλήψεις του. Σὲ μερικοὺς θά φανῇ ἴσως λίγο ἄδικος ἀπέναντι στὸν Γίββωνα ἢ τὸν Μίλτωνα καί ἴσως περισσότερο ἀπὸ δίκαιος σὲ μερικοὺς νεώτερους συγγραφεῖς πού τὸ ἔργο τους ἔχει μιὰ ἐπιφανειακὴ λαμπρότητα, ἀλλὰ τοῦ λείπει ἡ πραγματικὰ κλασσικὴ δύναμη. Δὲν εἶναι ὁμως δυνατό νά ἔχουμε ἀπαίτηση νά συμφωνοῦμε σὲ ὅλα τὰ σημεῖα μὲ ἓναν κριτικό πού καταπιάνεται νά πῇ κάτι γιά τὰ μεγαλύτερα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖνο πού βαραίνει εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός πού τὸν ὀδήγησε στὸ ἔργο του, οἱ κρίσεις πού κάνει, τὸ ὅξυ βλέμμα μὲ τὸ ὁποῖο ξεχωρίζει τίς ἀρετὲς ἀνθρώπων καί ἐποχῶν. Ὑπάρχει ἡ τάση σὲ ὁρισμένους κύκλους νά πιστεύουν ὅτι οἱ μελετητὲς τῶν κλασσικῶν δὲν πρέπει νά κάνουν φιλολογικὴ κριτικὴ καί, δυστυχῶς, εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάποτε, ὅταν τὸ ἐπιχειροῦν, δὲν τὰ καταφέρνουν καλά. Αὐτὸ δὲν ἰσχύει γιά τὸν καθηγητὴ Χάιερ. Ἐρεῖ τὴ δουλειά του καί ἔχει γράψει ἓνα βιβλίο πού θά διαβαστῇ εὐχάριστα ἀπὸ πολλοὺς, νέους καί γέροντες.

Ἀπὸ τὸ

«The Times Literary Supplement», Λονδίνο

ΕΚΠΟΜΠΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ

Κάθε Πέμπτη στὶς 6.00 μ.μ. ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς Ἀθηνῶν μεσαίων κυμάτων μεταδίδει τὴν ἐκπομπὴ τοῦ Τμήματος Εἰδήσεων τῆς Βρεταννικῆς Πρεσβείας Ἀθηνῶν μὲ θέματα ἀπὸ τὴν σύγχρονη Ἀγγλικὴ ζωή.

“Εὐνοδὸς Ἀέρος,”

Ἕνα ἡμερολόγιο

Τῆς Alix-Marrier d'Unienville

(Ἀπὸ τὸ «Revue de Paris»,

Παρίσι)

Ἡ δεσποινὶς Α. Μαριέ ντ' Ὑγιενβίλ, ἀπόγονος δυὸ παλαιῶν Γαλλικῶν οἰκογενειῶν, γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ ἑκοσιπέντε περίπου χρόν. Τὸ 1940 ἔφυγε κρυφὰ ἀπὸ τὴ Γαλλία, ὑπηρέτησε στὶς Ἑλεύθερες Γαλλικὲς Δυνάμεις στὴν Ἀγγλία καί ἔγινε μέλος τῆς Μουσικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἀντιστάσεως. Πολλὲς φορὲς ἔπασε μὲ ἀλεξιπτωτο στὴ Γαλλία καί ἔδεξε μὲγάλον θάρρος καί πρωτοβουλία. Στὰ 1944 οἱ Γερμανοὶ τὴν συνέλαβαν καί τὴν ἔστειλαν στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως τοῦ Φρέν. Ἐκεῖ προσηύχθηκε τὴν πρῶτὴ γιά νὰ ἀποφύγῃ τίς ἀνακρίσεις. Οἱ Γερμανοὶ ἀπογοητεύθηκαν ἀπὸ τὴν κατὰστάσή της καί τὴν ἔστειλαν στὴ Γερμανία, εὐτυχῶς ὁμως δραπέτευσε προτοῦ φθάσουν στὰ σύνορα.

Ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος ἐπιθυμοῦσε νὰ συνεχίσῃ τὴν περιπετειώδη ζωὴ της καί ἔτσι φρόντισε νὰ προσληφθῇ στὴν Αἰρ Φιάνς ὡς συνοδὸς ἀέρος. Στὸ διάστημα τῆς ὑπηρεσίας της κρατοῦσε συχνὰ ἡμερολόγιο πού ἀργότερα κυκλοφόρησε μὲ τὸν τίτλο: «Ἐν πτήσιν: ἡμερολόγιο μιᾶς συνοδοῦ ἀεροπλάνου» στὶς ἐκδόσεις Albin Michel, στὸ Παρίσι. Ἡ Δνίς ντ' Ὑγιενβίλ ἀποφάσισε τώρα νὰ ἀφισιώσῃ τὸν καιρὸ της σὲ γράψιμο. Στὰ παρακάτω ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου της ὁ ἀναγνώστης θά δῇ ποσὴ θέληση χαρίζεται συχνὰ γιά νὰ διατηρήσῃ κανεὶς τὸ ἐνθαρρυντικὸ καί πρόσχαρο χαμόγελο πού ἀπαιτεῖ τὸ ἐπάγγελμα, θά γνωρίσῃ μερικά ὡραία τοπία ὅπως φαίνονται ἀπὸ ψηλὰ καί θά διαβάσῃ, γιά πρώτη φορὰ ἴσως, μερικά γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχολογίας τῶν ἐπιβατῶν ἀεροπλάνων. Οἱ παρατηρήσεις τῆς συνοδοῦ εἶναι καλοπροαίρετες μὰ δείχνουν πνεῦμα δέξ, πού δὲν ξεγελιέται.

«Ευνοδὸς Ἀέρος»

25 Ἰουλίου

Ορθία στὸ τελευταῖο σκαλί τῆς κινητῆς σκάλας μπροστὰ στὸ ἀεροπλάνο τῆς γραμμῆς Παρίσι-Ρώμη, μὲ τὸ «ἐμπορικό» χαμόγελο στὰ χεῖλη, περιμένω τοὺς ἐπιβάτες μου. Στὴ βάση τοῦ σκάφους σταματοῦν γιὰ λίγο. Καθένας συγκεντρώνει τὶς δυνάμεις του γιὰ τὸν ἀγώνα γιὰ τὶς καλύτερες θέσεις.

— Πρῶτα οἱ κυρίες! φωνάζει ἡ ὑπάλληλος.

Τὸ χαμόγελό μου θὰ ἔχει γίνῃ πιά γκριμάτσα. Τ' ἀφήνω νὰ σβυστῇ ἀπὸ τὸ χεῖλός μου καὶ ὕστερα τὸ ξαναφέρνω.

Μιὰ ἐπιβάτης μὲ ἐμπιστευτικὸ ὕφος μοῦ ζητᾷ νὰ τῆς δείξω μιὰ καλὴ θέση. Ἄν φοβᾶται μήπως ζαλιστῇ οἱ καλύτερες θέσεις εἶναι ἐμπρός. Ἄν θέλῃ νὰ χαρῇ τὴ θέα εἶναι καλύτερα νὰ καθίσῃ πίσω, μετὰ τὸ φτερό. Ὅπως δὲν βλέπει κανεὶς ἀπὸ τὴ θέσιν του παρὰ ἓνα τοπιό κομματιασμένο πού δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν λαμπρὴν θέα πού φαίνεται ἀπὸ τὴ θέσιν τοῦ πιλότου. Ἐνῶ τὸ σκάφος πετᾷ οἱ ἐπιβάτες στὶς πολυθρόνες τους μοιάζουν μὲ θεατὲς ἐνὸς ἀνύπαρκτου θεάματος.

Δύο ταξιδιώτες ἔσπευσαν νὰ καταλάβουν τὶς δύο θέσεις πίσω

ἀριστερά. Μοῦ ἐξήγησαν ἀργότερα ὅτι οἱ θέσεις αὐτὲς εἶναι οἱ καλύτερες γιὰτὶ εἶναι γνωστὸ πῶς, ἂν τύχῃ δυστύχημα, ἢ οὐρὰ τοῦ ἀεροπλάνου ἀποσπᾶται καὶ οἱ ἐπιβάτες πού παρασύρονται μαζί της ἔχουν πολὺ μεγαλύτερες πιθανότητες νὰ σωθοῦν. Ἐγὼ κάθομαι συνήθως στὸ σκαμνὶ κοντὰ στὴν πόρτα. Ὅτ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο μου ταξίδι.

Τὸ ἀεροπλάνο κυλᾷ στὸ πεδίο ἀπογειώσεως καὶ ξαφνικά, ὅπως καὶ στὸ πρῶτο μου ἀεροπορικὸ ταξίδι, εἶχα τὸ αἶσθημα τοῦ θαύματος νοιώθοντας πῶς πετοῦμε, καὶ βλέποντας τὴ γῆ νὰ φεύγῃ.

Οἱ εἰκόνες πού βλέπει κανεὶς ἀπὸ ψηλὰ δίνουν πάντα τὴν ἐντύπωση τοῦ μὴ πραγματικοῦ, τοῦ τεχνητοῦ, τοῦ φευγαλέου...

Ἄν πετοῦσα κάθε μέρα πᾶν ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ δὲ θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ ὅτι τὴν ξέρω, πῶς δὲν θὰ μπορούσα νὰ πῶ ὅτι ἔχω ἐπισκεφθῇ μιὰ χώρα ἐπειδὴ τὴν εἶδα στὸν κινηματογράφο.

Γιὰ νὰ γνωρίσω ἕναν τόπο ἐγὼ πρέπει νὰ περπατήσω στοὺς δρόμους, νὰ ἀγγίξω τὰ πράγματα, νὰ κοιτάξω τὰ σπιτία καὶ τὰ δέντρα ἀπὸ κάτω ὡς ἐπάνω. Νὰ

τὰ δῶ ὅλα, ἴσια, λοξά, πλάγια. Κι, ὅμως πόσο ἀνάγλυφο, πόσο «εἰλικρινὲς» εἶναι ἓνα τοπιό πού τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο! Μόνο ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο μπορούμε νὰ δοῦμε τὸν κόσμον κατὰ πρόσωπο. Καὶ εἶναι ὁμορφο αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ἀκόμη καὶ σήμερα, μὲ τόσο φῶς· πρόσωπο δυνατό, κουρασμένο ἴσως, μὲ τὰ κηπάκια τῶν προαστείων, τοὺς δρόμους πού φαίνονται γαλαξιοί, λεπτοί, καμπύλοι, σὰν φλέβες.

Ψάχνω νὰ βρῶ ἓνα χωριὸ πού τὸ ξέρω καλά, μὰ ἐκεῖ κάτω ἓνας κύριος μοῦ κάνει νόημα. Ὁ κύριος διψᾷ. Θὰ ἤθελε νὰ πιῇ κάτι δροσερό, γκαζοζοειδές· τρέχω στὸ μαρμάρινον καὶ ψάχνω στίς τσέπες μου νὰ βρῶ τὸ κλειδί πού ἀνοίγῃ τὰ μπουκάλια. Πάντα φοβοῦμαι πῶς τὸ ἔχω χάσει. Στὶς μικρὲς διαδρομὲς, τὸ χαμόγελο καὶ τὸ κλειδί αὐτὸ εἶναι τὰ δύο ὅπλα τῆς συνοδοῦ, τὸ ἓνα ὅμως δὲν εἶναι τίποτα χωρὶς τὸ ἄλλο.

Ποιὸς δημιουργεῖ τὴν «ἀτμόσφαιρα» ἐνὸς ταξιδιοῦ; Λίγο ἡ συνοδός, μὰ πῶς πολὺ οἱ ταξιδιώτες. Ὅρισμένες μέρες ἀμέσως ἢ ἀτμόσφαιρα εἶναι φιλική, ζεστή. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού κλείνει ἡ πόρτα τοῦ ἀεροπλάνου, οἱ ταξιδιώτες πού ὅταν ἀνέβαιναν τὴ σκάλα κοιτάζονταν χωρὶς συμπάθεια, αἰσθάνονται ξαφνικὰ ἀλληλεγγύη μεταξύ τους. Δὲν εἶναι πιά ἄγνωστοι, κλεισμένοι στὴν ἀδιαφορίαν τους μὰ μιὰ παρὰ καλῶν συντρόφων πού συνταξιδεύουν. Ὅρισμένοι ταξιδιω-

τες θεωροῦν ἀκόμη τὸ ἀεροπορικὸ ταξίδι περιπέτεια. Καὶ κανένα αἶσθημα δὲν εἶναι πῶς θερμό, πῶς ἀδελφικὸ ἀπ' αὐτὸ πού μᾶς ἐνώνει μὲ τοὺς συντρόφους μιᾶς περιπέτειας.

Απὸ τὸ ἀεροπλάνο ἡ Κορσικὴ φαίνεται ἓνας τόπος παράξενα ὁμορφος καὶ ἐρημωμένος. Βουνὰ ἡλιοκαμμένα, μονοπάτια γιὰ τὰ κατσίκια ἐπάνω σὲ κοκκινωποὺς βράχους, οὔτε ἔχνος καλλιέργειας, μόνο πού καὶ πού τίποτα ἐλθές.

Ἀφήνουμε πίσω μιὰ βουνόπλαγιὰ κόκκινη καὶ πράσινη πού βουτᾷ ἀπότομα στὴν ἀστραφτερὴ θάλασσα. Ἐδῶ τὰ γαλάζια χρώματα τῆς θάλασσας μὲ τὴν καταπληκτικὴ ποικιλία τους διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο χωρὶς νὰ μπερδεύονται: γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ, πρασινογάλαζο, λουλακί.

Ἡ ἰταλικὴ ἀκτὴ ἀρχίζει νὰ φαίνεται, χαμηλή, ἀμμουδερή, φωτισμένη ἀπὸ ἓναν ἥλιο χρυσοκόκκινο.

Ἀρχίζουμε νὰ κατεβαίνουμε καὶ ἡ βαρεῖα ἀναπνοὴ αὐτῆς τῆς φλογισμένης γῆς μᾶς τυλίγει ἀμέσως. Στὸ βάθος μακρὰ φαίνεται ἡ Ρώμη. Κάνουμε κύκλο πᾶν ἀπὸ τὸ πεδίο προσγειώσεως. Τὸ ἓνα φτερό ἀνεβαίνει πρὸς τὸν οὐρανὸ, τὸ ἄλλο, τεράστιο, ἀγγίζει θαρρεῖς τὶς κορυφὰς τῶν δένδρων. Οἱ ἐπιβάτες ἔχουν δέσει τὶς ζωὲς τους. Στὸ δεξιὸ τοίχωμα τοῦ θαλάμου περνοῦν οἱ κόκκινες ἀνταύγειες

πού στέλνουν τὰ ἀντικρυνὰ πα-
ραθυράκια.

Μιά ἀπότομη στροφή, μιὰ ἀ-
ναστατώση στὸ βόμβο τῆς μη-
χανῆς, ἓνα κομμάτι θάλασσας
πού τὸ βλέπουμε ἀφάνταστα λο-
ξά, μιὰ ἀμμουδιά, τρία κυπα-

ρίσσια πού μοιάζουν νάχουν φυ-
τρώσει ὀριζήντια καὶ ὕστερα οἱ
κόκκινες ἀνταύγιες ξανορχίζουν
νὰ τρέχουν τρελλὰ αὐτὴ τῇ φο-
ρᾷ στὸ ἀριστερὸ τοίχωμα.

Ὑστερα ἀπὸ λίγα λεπτά κυ-
λοῦμε στὸ πεδίο προσγειώσεως.

1 Αὐγούστου

Σὲ εἴκοσι λεπτά θὰ ἀπογειω-
θοῦμε. Πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλ-
λους ταξιδιώτες, φέρουν μιὰ
γορή κυρία ἀνάπηρη. Εἶναι Ἀγ-
γλίδα. Φορεῖ ἓνα πράσινο ἐπα-
νωφόρι, αὐτὸ τὸ χτυπητὸ καὶ ἀ-
νελέητο πράσινο πού οἱ Ἀγγλοὶ
τὸ υπεραγαποῦν καὶ τὸ ἔχουν
ἀντιγράψει ἀπὸ τὰ λιβάδια τῆς
Σκωτίας. Ἡ γορὰ κυρία εἶναι
φλύση. Ἐνῶ τὴν ὀδηγοῦσαν
στὸ ἀεροπλάνο σ' ἓνα καροτσά-
κι, τὴν ἄκουα πού κουβέντιαζε
συνεχῶς μὲ τὴ συνοδό της. Τὴν
ᾠρα πού τὴν ἀνέβαζαν στὸ ἀε-
ροπλάνο μιλοῦσε στοὺς ἀχθοφό-
ρους. Θαυμάζω μὲ πόση ἀφέ-
λεια, μὲ πόση βεβαιότητα ἐξη-
γοῦσε στὰ παιδιά αὐτά, πού δὲν
καταλάβαιναν λέξη, τί πλεονε-
κτῆματα προσφέρει γι' αὐτὴν τὸ
ταξίδι μὲ ἀεροπλάνο.

Οἱ ἄλλοι ταξιδιώτες ἔρχονται
μὲ τὴ σειρά τους, δυὸ μουσικοὶ
κουβαλώντας σαξόφωνα, βιολιά,
τρομπέτες, ἓνα ἀντρώγυνο (ἐκεῖ-
νος σοβαροφανής, λίγο φαλα-
κρός, λίγο κοιλαράς, ὁ μέσος
Γάλλος σὲ ὅλη του τὴ δόξα). Εἶ-
ναι ἀκόμη τέσσερεις νεαροὶ Ἀμε-
ρικανοί, ἓνας ἡλικιωμένος κύ-

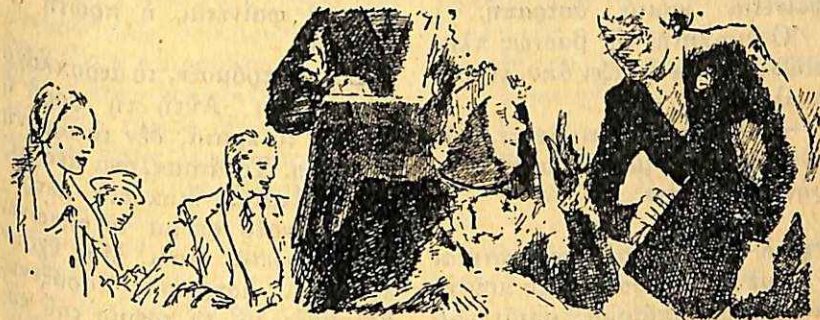
ριος, μιὰ μαμὰ μὲ τὰ παιδιά
της.

Μόλις ἀπογειωθήκαμε πετοῦ-
με σ' ἓναν οὐρανὸ πεντακάθαρο
χωρὶς ὄρια καὶ χωρὶς βάθος, πού
τὸ ἀνεξάντλητο γαλανὸ του φαί-
νεται ἀδύνατο νὰ ἐξαντληθῇ
ποτέ...

Πλησιάζοντας τὴν κοιλάδα τοῦ
Ροδανοῦ χοροπηδοῦμε λίγο. Θασ-
ρεῖς καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι λιγότε-
ρο γαλανὸς ἀπὸ πρὶν. Ἡ τερά-
στια γαλανὴ μάζα ἀρχίζει νὰ ἁλ-
λάξῃ, ἀπὸ τὴν ἐπίδραση μιᾶς λε-
πτότατης οὐσίας.

Μερικὰ σύννεφα ἔρχονται μὲ
νωχέλεια νὰ μᾶς προϋπαντήσουν
καθὼς περνοῦμε, πετώντας χα-
μηλά, πάνω ἀπὸ μιὰ περιοχὴ γε-
μάτη ἀμπέλια καὶ ἐλιές. Νὰ μὴ
μεγάλῃ φόρμα τριγυρισμένη ἀπὸ
λειβάδια καὶ δεντροκίηπους. Πιὸ
μακριά, μέσα σὲ ἓνα πάρκο, ἔ-
νας μικρὸς πύργος. Ἀνάμεσα
στὰ δέντρα ἡ σιέγη του γυαλί-
ζει σὰν λιμνούλα.

Τὰ σύννεφα εἶναι πιὸ πολλὰ
ἀπὸ πρὶν, πιὸ πυκνὰ καὶ οἱ σκιές
τους περνοῦν πάνω ἀπὸ τὴν ἐ-
ξοχὴ καὶ τῆς δίνουν θλιμμένη
ὄψη.

Ἡ πόρτα τοῦ θαλάμου τοῦ
πilotοῦ ἀνοίγει. Ὁ μηχανικὸς
βάζει τὸ κεφάλι του καὶ μὲ φω-
νάζει :

— Πέστε στοὺς ἐπιβάτες ὅτι
εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προσ-
γειωθοῦμε στὴ Μασσαλία γιατί
ἔχει θύελλα στὴ Νίκαια.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι μαζί διαμαρ-
τύρονται. Ὁ μέσος Γάλλος τὰ
βάζει μαζί μου. Φταίω ἐγώ,
φταίει ὁ pilotος, φταίει ἡ Ἐ-
ταιρεία.

Καὶ γὰρ ἀτολογοῦμαι.

— Ἀπευθυνθῆτε στὸ Θεό, κύ-
ριε, αὐτὸς εἶναι ὑπεύθυνος, αὐ-
τὸς φτιάχνει τὶς θύελλες...

Διακρίνουμε τὴ Μασσαλία μα-
κριά, κάτω ἀπὸ ἓναν οὐρανὸ μὲ
χαμηλά τὰ σύννεφα, κοντὰ σὲ
μιὰ σκοτεινὴ θάλασσα. Νὰ ὁ
βάλτος Μπερρὲ γεμάτος μικρὲς
ἀσπρὲς οὐτίδες.

Ὁ ἀέρας μᾶς κουνᾷ στὴν
προσγείωση. Ὅταν βγαίνουμε
ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο ὁ ἥλιος ἔχει
καθῆ. Ἐνα μεγάλο μαῦρο σύν-
νεφο τὸν παρασύρει πίσω ἀπὸ
τὸν ὀρίζοντα.

Ὁδηγοῦμε τοὺς ἐπιβάτες στὴν

αἶθουσα ἀναμονῆς. Τοὺς προ-
τείνουμε νὰ πάρουν τὸ τραῖνο
γιὰ τὴ Νίκαια, μὲ ἐξοδα τῆς Ἐ-
ταιρίας. Ἀρνοῦνται ὅλοι, μὲ ἀ-
γανάκτηση. Πῆραν τὸ ἀεροπλά-
νο καὶ θὰ πάνε στὴ Νίκαια μὲ
ἀεροπλάνο. Γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ᾠ-
ρα τοὺς πηγαίνουμε στὸ ἐστιατό-
ριο τοῦ ἀεροδρομίου. Δὲν πει-
νοῦν, τρῶνε ὅπως ὅλοι πολὺ για-
τὶ ἔχουν αὐτὴ τὴν ἀρχὴ καὶ για-
τὶ πληρώνει ἡ Ἐταιρεία. Ὑστερα
ἀπὸ μιὰ ᾠρα τοὺς φέρνουμε πί-
σω, χορτασμένους μὰ πάντα ἐ-
ξοργισμένους.

— Καὶ ἡ θύελλά μας; μὲ ρω-
τᾷ ὁ μέσος Γάλλος μὲ σαρκαστι-
κὸ ὕφος. Πάντα τὸ ἴδιο ἐπικίν-
δυνη; Πρέπει νὰ δηλώγησες
ὅτι εἶναι παράξενο πού δὲν αἰ-
σθανόμαστε ἐδῶ τὰ ἀποτελέσμα-
τά της. Ἐπιτέλους ἡ Μασσαλία
δὲν εἶναι τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ
Νίκαια.

Ὁ καιρὸς, πρέπει νὰ τὸ δη-
λώγησω, φαίνεται νὰ τὸν δικαι-
ώνει γιατί ἂν καὶ ὁ οὐρανὸς εἶ-
ναι πάντα γκριζός, ἡ ὁρατότητα
εἶναι καλὴ, ὁ ἀέρας καθόλου δυ-
νατὸς καὶ σιτὸν ὀρίζοντα δὲν

φαίνεται καμιά αστραπή.

Ὁ διοικητὴς τῆς βάσεως πλησιάζει καὶ μὲ βγάζει ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση.

—Ὁ καιρὸς βελτιώνεται, μᾶς ἀναγγέλλει, σὲ μισὴ ὥρα θὰ μπορῇτε νὰ φύγετε.

Τὸ αεροπλάνο ἀπογειώνεται μὲ ἓναν ἄερα δυνατὸ πού τὸ ταλαντεύει ἀπότομα, μπαίνει ἀμέσως μέσα στὰ σύννεφα καὶ ὑψώνεται ἀνάμεσα σὲ γκριζοὺς καὶ μαύρους ὄγκους. Καμιά φορὰ ἀπὸ κάποιο ἀνοιγμα, ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀπότομα τοιχώματα βλέπουμε ἓνα κομματάκι θάλασσα.. Ἀνεβαίνουμε διαρκῶς χωρὶς νὰ καταφέρνουμε νὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὸ τὸ χάος, τὰ γιγάντια σύννεφα. Ὡστόσο ὑπάρχει, ἀπὸ πάνω τους, ἓνας οὐρανὸς γαλανὸς μὰ τὸν χωρίζουν ἀπὸ μᾶς τόσα σκότη καὶ τόσες θύελλες ὥστε μένει ἀπρόσιτος. Καὶ πρόκειται νὰ κάνουμε κατὰ μέτωπο ἐπίθεση σ' αὐτὴ τὴ θύελλα πού στέλνει κατευθεῖαν ἐπάνω μας τὴ μανία τῆς. Μπροστὰ στὰ σιωπηλὰ αὐτὰ ρεύματα, στὶς σκοτεινὲς σκιὲς πού κρύβουν στὰ βάθη τους τεράστια δύναμη καταστροφῆς, τὸ αεροπλάνο ἔχει νὰ ἀντιτάξῃ, μὲ 300 χλμ τὴν ὥρα, 15 τόνους μέταλλο. Σὰν ὀργισμένο θηρίο πού πιάστηκε σὲ παγίδα ἀγωνίζεται ἐναντίον τῆς σιωπηλῆς θύελλας πού δὲν ἀποφασίζει νὰ ξεσπάσῃ. Εἶναι ὅμως κυκλωμένο. Μιὰ μανία, μιὰ μυστικὴ δύναμη παραφυλάει πίσω ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ νέφη. Καὶ ξαφνικά, ἀ-

ριστερὰ φαίνεται ἡ πρώτη αστραπή.

Σὰν νὰ τρόμαξε, τὸ αεροπλάνο ξαφνιάζεται. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ θύελλα τὸ κρατᾷ, δὲν τὸ ἀφήνῃ νὰ φύγῃ. Τὸ αεροπλάνο πέφτει, χάνει ἑκατό, διακόσια μέτρα. Ἐνα δυνατό ρεῦμα τὸ σηκώνει καὶ ὑψώνεται πάλι. Μᾶς ἔχουν κυκλώσει ἀστραπές, παράξενες ἀστραπές μὲ τὸ χρῶμα τοῦ κυκλάμινου.

Ξαφνικά ὁ πιλότος γυρίζει καὶ κοιτάζει τὸν μηχανικὸ καὶ μένα καὶ μᾶς χαμογελᾷ. Πλαισιωμένο ἀπὸ τὴν τρομακτικὴ θύελλα πού μαίνεται τόσο κοντὰ μας, πίσω ἀπὸ τὰ τζάμια, τὸ πρόσωπό του φαίνεται φωτισμένο ἀπὸ κινούμενες λάμπεις. Στὰ γέλαστά του μάτια πού μᾶς κοιτάζουν μιὰ στιγμὴ ὑπάρχει, εἰρωνεία, εὐθυμία, ἀκόμη καὶ περιφρόνηση. Ὑστερα γυρίζει πάλι καὶ ξαναρχίζει νὰ ψάχνῃ προσεκτικὰ τὰ ψηλὰ σκοτεινὰ τοιχώματα πού τὰ τρυποῦν οἱ λάμπεις.

Οἱ ἐπιβάτες δεμένοι στὶς θέσεις τους ὑπομένουν ἀρχετὰ καλὰ τὰ κουνήματα, γιὰ νὰ σταθῇ ὅμως κανεὶς ὀρθίος χρειάζονται ἱκανότητες ἀκροβάτη.

Θαυμάσια ἡ ἐπίδραση τοῦ φόβου: κανένας ἐπιβάτης δὲν ζαλίστηκε. Θαιμάζω καὶ τὴν ψυχραμία τους. Οὔτε μιὰ λέξη πού νὰ προδίδῃ συγκίνηση. Τὰ μάτια ὅμως εἶναι εὐγλωττα. Ὁ φόβος ἔχει δύο πρόσωπα, τὸ κόκκινο καὶ τὸ ἀσπρο. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία ἐκδηλώνεται μὲ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο χρῶμα, ἡ χλω-

μάδα ὅμως εἶναι πιὸ συχνή. Παρατηρῶ τοὺς δύο μουσικοὺς, ὁ ἓνας εἶναι κατακόκκινος καὶ ὁ ἄλλος πρασινοκίτρινος. Ὁ ἡλικιωμένος κύριος δίπλα μου, χαμογελᾷ, ὅμως λεπτὲς σταγόνες ἰδρώτα κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ μέτωπό του καὶ χάνονται στὶς πολύπλοκες ρυτίδες του.

Ἐνα τράνταγμα πιὸ δυνατὸ μὲ κάνει ν' ἀφήσω τὴν πλάτη τοῦ ἔμπροδς καθίσματος ἀπ' ὅπου κρατιόμουν. Τὸ πάτωμα φεύγει ἀπὸ τὰ πόδια μου. Τὸ μέτωπό μου χτυπᾷ σὲ κάτι σκληρό, στὸ ταβάνι. Καὶ ξαφνικά σὰν ἀστραπή μοῦ ἔρχεται ἡ ἰδέα ὅτι ὁ κόσμος γύρω μου τρελλάθηκε. Ἀπροσδιόριστα ἀντικείμενα πετοῦν μπροστὰ στὰ μάτια μου, βλέπω τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ αεροπλάνου ἀναποδογυρισμένο, ἐπιβάτες καὶ ἀποσκευὲς ἀνακατώνονται σὲ μιὰ τραγικὴ ἀκαταστασία ἐνῶ ἀπὸ ἓνα παραθυράκι πού ξαφνικά βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου, παρουσιάζεται πολὺ κοντὰ ἓνα κομματί θάλασσας. Σκέπτομαι: πέφτουμε. Μὰ τὰ πόδια μου ξαναβρίσκουν τὸ πάτωμα. Μὲ ἓνα βαθὺ μούγκρισμα τὸ αεροπλάνο ἀνεβαίνει πάλι. Σηκώνομαι ἀπότομα καὶ οἱ ἐξωτερικὲς εἰκόνες μοῦ παρουσιάζονται θαμπές μὰ μὲ εἰρμό. Οἱ ἐπιβάτες ξαναβρίσκονται στὶς θέσεις τους. Ὁ κεντρικὸς διάδρομος εἶναι φραγμένος ἀπὸ βαλίτσες καὶ ρούγα πού ἔπεσαν ἀπὸ τὰ δίχτια. Σκύβω μηχανικὰ καὶ μαζεύω μπροδς ἀπὸ τὰ πόδια μου τὸ καπέλλο τῆς γριᾶς Ἀγγλίδας, ἓνα

καπέλλο πράσινο, στολισμένο μὲ λουλούδια μαῦρα καὶ κίτρινα.

—Μήπως χτυπήσατε; μὲ ρωτᾷ ὁ ἡλικιωμένος κύριος.

Θέλω νὰ ἀπαντήσω μὰ μιὰ καινούρια πτώση τοῦ αεροπλάνου μὲ ρίχνει σὲ ἓνα ἄδειο κάθισμα.

Κάνουμε στροφὴ καὶ σὲ ἓνα ξαφνικὸ ἀνοιγμα φαίνεται στὴν ἄκρη τοῦ φτεροῦ, δεξιὰ μας, τὸ μνημεῖο τῶν πεσόντων τῆς Νίκαιας. Πιὸ πίσω νὰ τὸ παλιὸ λιμάνι καὶ οἱ ταβερνοῦλες του. Γεμάτη ἀπορία ἀναγνωρίζω αὐτὸ τὸ γνωστὸ μου τοπίο πού ἡ θύελλα τὸ φωτίζει μὲ τραγικὰ χρώματα. Τὸ τοπίο ὅμως χάνεται ἀμέσως ἐνῶ περνοῦμε ξυστὰ ἀπὸ τὴν ἀθέατη πόλιν πού χάθηκε μὲ τοὺς μουσκεμένους τῆς δρόμους καὶ τὰ κατάκλειστα σπίτια, κάτω ἀπὸ τὸ ἀδιαπέραστο τεῖχος τῶν νεφῶν καὶ τῆς βροχῆς. Ἰσως, κάτω, παρ' ὅλη τὴ θύελλα, νὰ ἀκούγεται ὁ βόμβος τῆς μηχανῆς μας. Ἰσως οἱ διαβάτες πού βιάζονται μὲς στὴ βροχὴ νὰ πᾶνε στὰ κατάφωτα κέντρα νὰ μᾶς ἀκοῦνε πού ψηλαφοῦμε ἔμπροδς σ' αὐτὸ τὸ τεῖχος τοῦ σκότους. Τώρα πετοῦμε πάνω ἀπὸ τὸ αεροδρόμιο, ἡ ὁρατότητα ὅμως εἶναι μηδέν. Οὔτε συζήτηση γιὰ προσγείωση. Πρέπει νὰ ἀφήσουμε αὐτὸ τὸ ὄμορφο καὶ τόσο κοντινὸ πεδίο ὅπου τὸ αεροπλάνο θὰ κυλοῦσε ἀσφαλῆστα αὐτὸ τὸ πεδίο πού εἶναι ἄχρηστο ἀφοῦ τὰ μάτια μας δὲν τὸ βλέπουν καὶ νὰ γυρίσουμε στὴ Μασσαλία. Ὅσο ἀπομα-

κρυνόμαστε ή θύελλα χάνει όλο και πιό πολύ τή μανία και τή λύσσα της. Πότε-πότε, ανάμεσα στις σκοτεινές μάξες, λάμπει μιá λουρίδα χλωμός ούρανός. Τά δαιμονισμένα ρεύματα ήσυχάζουν. Τά τραντάγματα του αεροπλάνου καλμάρουν και γίνονται ένα όμορφο νανούρισμα. Οί κινητήρες ήσυχασμένοι ρουθουνίζουν σαν γατάκια. Πετούμε πάνω από μιá άκτη γκρίζα μά καθαρή. Τά πρώτα φώτα της Μασσαλίας λάμπουν στο σούρουπο. Τό αεροπλάνο κάνει στροφή, κατεβαίνει και προσγειώνεται με μιá ευτυχισμένη γαλήνη. Ο άέρας έπεσε, δέν φαίνονται όμως άστρα. Φέρνουν τήν κινητή σκάλα κοντά στο αεροπλάνο. Ο άχθοφόρος πού άνοίγει τήν πόρτα κάνει μιá κίνηση εκπλήξεως βλέποντας τήν άκαταστασία. Βλέπω τά μάτια του τρομαγμένα νά σταματούν σέ ένα μακρύ κόκκινο ρυάκι πού ρέει σιγά πρós τήν πόρτα.

— Πληγωμένοι; μουρμουρίζει.

— Όχι, ένα μπουκάλι κρασί έσπασε στο μάρο.

Ταξιεύοντας για τό Όραν πετούμε ξυστά πάνω από τή θάλασσα μιá θάλασσα σκοτεινή, φουσκωμένη από μικρά θολωμένα κύματα. Οί άσπρες κορφές τους απλώνονται όσο πάει τό μάτι στόν όρίζοντα. Έπάνω κυλούν τά σύννεφα σ' ένα αδιάκοπο ρεύμα. Έτσι, περνούμε ανάμεσα σέ δυό θάλασσες, ή μία λουλακιά, ή άλλη μαύρη — πού

ένώνονται και σχηματίζουν μπροστά μας ένα φράγμα άφρισμένο. Η άκτη του Όραν θα πρέπει νά είναι πολύ κοντά, μά δέ φαίνεται ακόμη.

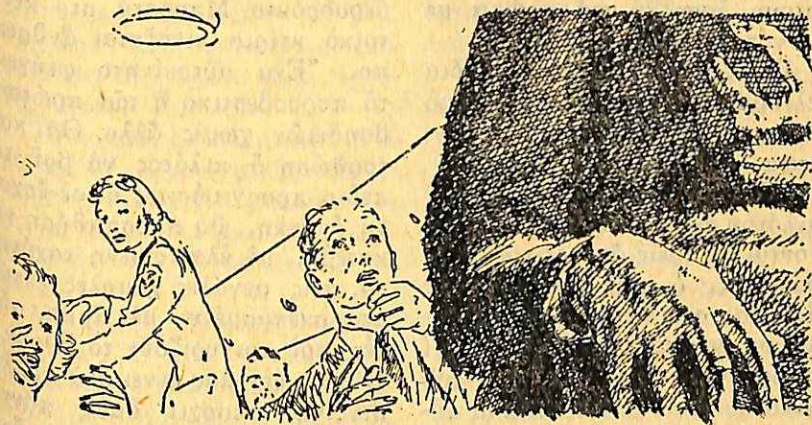
“Αν και δέ είναι ούτε τρεις τό άπόγευμα, έχει σχεδόν νυχτώσει. Αφήσαμε τήν Τουλούζη τό πρωί στις όκτώ. Χωρίς τήν κακοκαιρία θά ήμασταν στο Όραν πριν από μιá ώρα. Οί έπ.βάτες μου άνιούν, ή τουλάχιστον άνιούσαν γιατί από μερικά λεπτά τώρα, από τότε πού ό καιρός σκοτεινιάσε και πετούμε χαμηλά, τους αισθάνομαι άνήσυχους. Δέν θά μπορούσα νά πώ άκριβώς από πότε άρχισε νά απλώνεται αυτή ή άνησιχία γιατί ή κάθοδος πρós τή θάλασσα ήταν άργή και όμαλή. Η άτμόσφαιρα όμως τώρα είναι βαρειά. Κι' όμως καμιá έκφοβιστική κουβέντα δέν άκούστηκε. Μόνο πριν από λίγο κάποιος με ρώτησε αν ό πιλότος είχε σκοπό νά μās κάνη ποδόλουτρο. Οί διπλανοί δέν γέλασαν.

Αισθάνομαι ότι με παρακολουθούν. Κάθε έπιβάτης άναρωτιέται αν ή άνησυχία του είναι βάσιμη, αν τόν άπειλή πραγματικός κίνδυνος και αν πρέπει νά φοβάται. Η άξιοπρέπεια τόν έμποδίζει βέβαια νά ρωτήσει.

Γι' αυτό με παρατηρεί, προσπαθεί νά εξηγήση τήν έκφρασή μου, τις κινήσεις μου.

Από τή θέση του πιλότου φαίνεται τώρα ή άκτή. Είναι πολύ κοντά μά πνιγμένη σέ μιá κιτρινωπή θάλασσα.

Ο μηχανικός σκύβει κοντά μου.

— Απαγορεύεται ή προσγείωση στο Όραν.

— Γιατί;

— Ο άέρας σήκωσε τόν άμμο, δέν υπάρχει ορατότητα.

— Τί γίνεται;

— Θα προσγειωθούμε γιατί δέν μπορούμε νά κάνουμε αλλιώς. Έχουμε βενζίνη για μισή ώρα μόνο. Δέστε καλά τά «μικρά» σας.

Ολοι δένουν τις ζώνες χωρίς διαμαρτυρίες. Η γρηά κυρία τακτοποιεί τό πλέξιμό της. Ο έπιχειρηματίας μου ζητά άλλο ένα κονιάκ. Πολύ άργά. “Αν κουννηθώ τώρα θά ένοχλήσω τή δουλειά του πιλότου. Κάθομαι στην τελευταία θέση στο βάθος και δένω κι εγώ τή ζώνη μου. Πετούμε χαμηλά. Μου φαίνεται πως ή ορατότητα χειροτερεύει από λεπτό σέ λεπτό.

Τό σκάφος κάνει στροφή. Μέσα από ένα άπότομο σκίσιμο της ομίχλης βλέπω, πολύ κοντά

τά κτίρια του αεροδρομίου. Νά ή είσοδος, τά παράθυρα του μεγάλου χώλ και λίγο πιό πίσω τό πιό μικρό παράθυρο του διοικητή.

Από τήν άλλη πλευρά του δρόμου άναγνωρίζω τό έστιατόριο. Σκύβω γιά νά δώ καλύτερα μά ή κίτρινη κουρτίνα ξαναπέφτει, κρύβοντας τό τοπίο. Σάν ένα μεγάλο τυφλό πουλί τό αεροπλάνο γυρίζει. Ένας ξαφνικός πονοκέφαλος μου σφίγγει τούς κροτάφους. Για πρώτη φορά αισθάνομαι νά βουίζουν τά αυτιά μου.

Από τή θέση μου, τήν τελευταία άριστερά, δέ μπορώ νά διακρίνω τά πρόσωπα των έπιβατών μου πού βλέπουν από τά παράθυρα. Βλέπω μόνον τό λαιμό και τά χέρια τους. Πόσο παράξενη είναι ή παντομίμα πού παίζουν τά χέρια: ζαρώνουν, τεντώνονται, χαλαρώνουν και πέ-

φτουν ξαφνικά στα πλάγια με τὰ νύχια σχεδὸν ὀρθία.

Γυρίζουμε πάντα ἀπὸ τὴν ἴδια πλευρά, ἀριστερά. Τὸ δεξιὸ φτερό κάθετο, χάνεται ψηλὰ στὰ σύννεφα.

Ἡ πόρτα τοῦ θαλάμου τοῦ πιλότου ἀνοίγει ξαφνικά καὶ φαίνονται οἱ τρεῖς ἄνδρες τοῦ πληρώματος, ὁ μηχανικὸς ὀρθίος ἀνάμεσα στὰ καθίσματα τοῦ πιλότου καὶ τοῦ ἀσυματιστῆ. Τί μποροῦν νὰ δοῦν τὰ μάτια τοῦ πιλότου πίσω ἀπὸ τὸ θαμπὸ αὐτὸ γυαλί;

Πότε πότε, εἶναι ἀλήθεια, φαίνεται ἓνα κομμάτι γῆς. Πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχα δῆ τὴ σιλουέτα τοῦ ὑπόστεγου καὶ νὰ τώρα ἡ σκεπὴ του πετιέται ξαφνικά πίσω ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ φτερό μας. Ὑστερα περνοῦν σὰν ἀστραπές: ἓνα κομμάτι τοῦ πεδίου προσγειώσεως, ἓνα κοπάδι πρόβατα με τὸν ἄρaba βοσκό, τρεῖς φοινικιές, μία μικρὴ καὶ δυὸ μεγάλες.

Τὸ ἀεροπλάνο σηκώνεται, τώρα πετοῦμε ὀριζόντια. Κάτω ἀπὸ τὰ φτερά παρουσιάζεται ἡ θάλασσα ὕστερα μιὰ χαμηλὴ ἀμμουδιά.

Ποιὰ παραξενὴ θλίψη πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴν ἄμμο καὶ τοὺς βάλτους καὶ ἡ σκιά της μᾶς τυλίγει ἀμέσως;

Εἶναι εἴκοσι λεπτά πὺν γυρίζουμε. Ξανὰ φαίνεται τὸ κοπάδι τὰ πρόβατα, ὁ ἀκίνητος βοσκός, οἱ τρεῖς φοινικιές οἱ δυὸ μεγάλες καὶ ἡ μιὰ μικρὴ, καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, πολὺ καθαρά, τὸ

ἀεροδρόμιο. Μπροστὰ στὸ κεντρικὸ κτίριο κινοῦνται ἄνθρωποι. Ἐνα αὐτοκίνητο φεύγει, τὸ πυροσβεστικὸ ἢ τῶν πρώτων βοηθειῶν χωρὶς ἄλλο. Θὰ κατορθώσῃ ὁ πιλότος νὰ βρῇ τὸ πεδίο προσγειώσεως ἢ σὲ ἔσχατη ἀνάγκη, θὰ προσπαθῇ νὰ κατέβῃ, με ἐλαττωμένη ταχύτητα, στὶς μεγάλες χαμηλὲς ἐκτάσεις σκεπασμένες με ἄμμο, αὐτὲς πὺν τριγυρίζουν τὸ Ὅραν; Βέβαια δὲν μᾶς μένει πιά πολλὴ βενζίνη, ὑπάρχει ὅμως πάντα ἀρκετὴ γιὰ νὰ πάρῃ φωτιά ἓνα ἀεροπλάνο καὶ στὸ ὕψος πὺν πετᾶμε μποροῦμε νὰ συναντήσουμε ἓνα ἀπὸ τὰ ἐμπόδια πὺν ὑπάρχουν γύρω μας, στὴ σκιά πὺν γυρίζουν τρελλὰ σὰν φαντάσματα, μὰ πὺν μόλις τὰ ἀγγίζουμε θὰ φανοῦν τρομακτικὰ στερεά.

Εἶμαι βέβαιη πὺς ξέρω, πὺς πάντα ἤξερα τίς ἐντυπώσεις πὺν αἰσθάνεται κανεὶς τὴ στιγμὴ ἐνὸς δυστυχήματος: τὴ ταραχὴ καὶ τὸ θόρυβο πὺν τὸν κυκλώνουν συγχρόνως, τὴν τρομερὴ λάμψη τῆς φλόγας, ἓνα αἰσθηματὸς ἀσφυξίας πὺν ἔρχεται ἀπ' τὴν καρδιά καὶ ἡ σκέψη ἢ μόνη πὺν περνᾷ ταχύτατα: τὸ τέλος, ὁ θάνατος.

Ὁ ἄνεμος πὺν σηκώνεται ἀπὸ τόμα μᾶς κοινὰ με μανία σὰν νὰ ἀποφάσισε νὰ μᾶς ἀποτελειώσῃ, νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ μᾶς μιὰ καὶ καλή. Ἡ βοή τῶν κινητήρων, ἡ ἀγωνιώδης φωνὴ τους μᾶς ἐκκουφαίνει. Ποιὰ νὰ εἶναι ἡ τα-

χύτητα μας τώρα; 200, 180 χλμ. τὴν ὥρα; Μοῦ φαίνεται πὺς τὸ σύννεφο τῆς ἄμμου εἶναι λιγότερο πυκνὸ ἀπὸ πρὶν.

Τὸ κοτάδι ξαναφαίνεται. Γιὰ κοίτα! Ὑπάρχουν μαῦρα καὶ ἄσπρα πρόβατα. Καὶ βόσκουν χωριστά, τὰ μαῦρα ἀπὸ ἐδῶ, τὰ ἄσπρα ἀπὸ κεῖ. Κατεβαίνουμε κι' ἄλλο.

Μήπως τὸ πεδίο εἶναι μπροστὰ μας; Ὁ πιλότος τὸ βλέπει; Ἐπέτυχε τὸ κατόρθωμα νὰ τοποθετηθῇ στὸν ἄξονά του; Κατεβαίνουμε ἀκόμη, περνοῦμε κατὰ πορτοκαλλιές. Τὰ δέντρα φουντωτὰ εἶναι βαλμένα στὴ σειρὰ σὰν στρατιωτάκια. Ἐνας δρόμος... ἓνα χωράφι... χόρτα... καὶ νὰ τὸ πεδίο. Θὰ τὸ ἀγγίζουμε, τὸ ἀγγίζουμε...

Οἱ ἐπιβάτες σωπαίνουν, σὰν νὰ τοὺς ἀπολίθωσε μιὰ ἀφάντα-

στη ἐκπληξη. Ἐξακολουθοῦμε νὰ κυλοῦμε στὸ ἔδαφος.

Ἐνας τελευταῖος βόμβος τῶν κινητήρων, ὕστερα σιωπὴ.

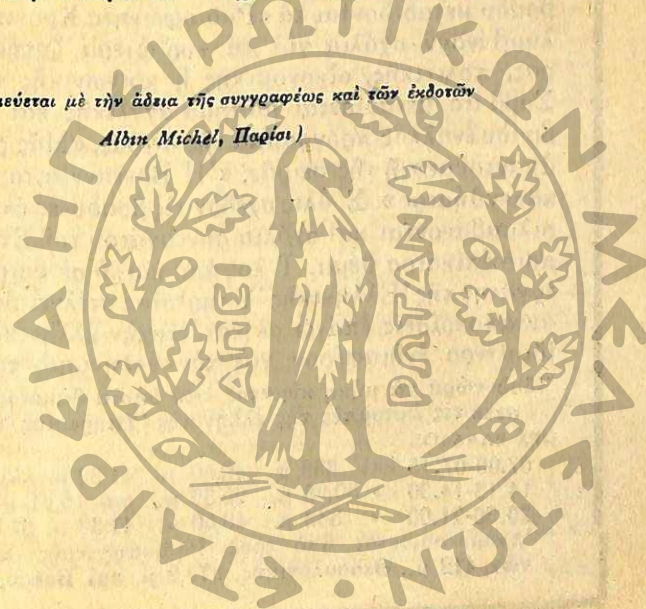
Ὁ ὑπάλληλος τοῦ ἀεροδρομίου πὺν μᾶς ἀνοίγει τὴν πόρτα με κοιτάζει με θαυμασμό;

— Μπορεῖτε νὰ πῆτε πὺς ἔχετε μιὰ τύχη... μὰ μιὰ τύχη!

Ἐνας ἀόριστος ἀναστεναγμός περνᾷ ἀπὸ τὸ θάλαμο, ὕστερα ἔρχεται ἓνα κύμα ἀπὸ χαμόγελα, ὕστερα μιὰ ἔκρηξη ἀπὸ γέλια καὶ κουβέντες. Στὴν πόρτα ὅλοι σπρώχνονται εὐγενικά. Ὁ τελευταῖος ἐπιβάτης σταματᾷ μιὰ στιγμή στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι, ὕστερα πέφτει κάτω. Τρέχουμε νὰ τὸν βοηθήσουμε. Μὰ δὲν ἔχει τίποτα. Σχυμμένο, ἐνῶ ὁ κίτρινος ἄερας τοῦ σηκώνει ἀστεῖα τὸ σακάκι, φιλεῖ τὴ γῆ, με εὐλάβεια σχεδὸν θρησκευτική.

(Δημοσιεύεται μετὰ τὴν ἄδεια τῆς συγγραφέως καὶ τῶν ἐκδοτῶν)

Albin Michel, Παρίσι

Η Ἑλληνική Ὑπηρεσία τοῦ Β.Β.С. πού βρίσκεται τώρα σιὸν ἐνδέκατο χρόνο τῆς λειτουργίας της, ἔχει τρεῖς ἐκπομπές τὴν ἡμέρα στὶς ἀκόλουθες ὥρες:

07.00—07.15, 14.15—14.30 καὶ 20.30—21.00

Κάθε ἐκπομπὴ ἀρχίζει μὲ δελτίο τῶν τελευταίων εἰδήσεων τῆς ἡμέρας. Οἱ εἰδήσεις προέρχονται ἀπὸ πρακτορεῖακὲς πηγές καὶ ἀπὸ τηλεγραφήματα τῶν ἀνταποκριτῶν τοῦ Β.Β.С. ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον. Στὴν πρωτὴν ἐκπομπὴ ὕστερα ἀπὸ τὶς εἰδήσεις μεταδίδεται, ἔκτος τῆς Κυριακῆς, τὸ δελτίο κινήσεως ἑλληνικῶν πλοίων στὴν ὑδρόγειο, τῶν Λόυντς. Τὴν Κυριακὴ ἀντὶ τοῦ δελτίου αὐτοῦ μεταδίδεται ἐπανάληψη τοῦ μαθήματος τῆς ἀγγλικῆς τοῦ Σαββάτου. Ἡ δευτέρη ἐκπομπὴ ἔκτος τῶν εἰδήσεων περιλαμβάνει συνήθως ἐπισκόπηση τῆς ἀρθρογραφίας τοῦ Βρετανικοῦ τύπου. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ καὶ πάλι ἡ Κυριακὴ, ὁπότε, ἀντὶ τῆς ἐπισκοπήσεως, μεταδίδεται ἡ ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἀνασκόπηση τοῦ «Λόντονερ».

Ἡ βραδυνὴ ἐκπομπὴ τῆς μιστῆς ὥρας περιλαμβάνει, ἔκτος ἀπὸ τὶς εἰδήσεις, καὶ πρόγραμμα πού διαφέρει ἀπὸ τὴν μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Τὴ Δευτέρα, τὶς εἰδήσεις ἀκολουθεῖ ἡ «Ἐπιστημονικὴ Ὁρα» καὶ τὴν Πέμπτη, ὁμιλία τῆς σειρᾶς, «Ἡ Τέχνη στὴ Βρεταννία». Ὁ κ. Φράνσις Νόελ-Μπέικερ μεταδίδει ὁμιλία του κάθε Τρίτη, καὶ τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ μεταδίδονται τὰ «Ραδιοφώνητα Χρονικά», πού περιλαμβάνουν σχόλια γιὰ τὰ κυριώτερα ζητήματα τῆς ἡμέρας, πολιτικῆς, οικονομικῆς ἢ κοινωνικῆς φύσεως. Κάθε Σάββατο μεταδίδεται μάθημα ἀγγλικῆς καὶ κάθε Κυριακὴ βράδυ ἐναλλὰξ πρόγραμμα τῆς σειρᾶς, «Μᾶς ρωτᾶτε καὶ σᾶς ἀπαντοῦμε» ἢ τῆς σειρᾶς, «Ἡ Βρεταννία τὸ περασμένο δεκαπενθήμερο». Σ' ὅλες σχεδὸν τὶς βραδυνὲς ἐκπομπὲς συμπεριλαμβάνονται καὶ σχόλια συνεργάτου τοῦ Σταθμοῦ γιὰ κάποιο ἐπίκαιρο θέμα. Τέλος ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ εἰδικὸς συνεργάτης τῆς Ἑλληνικῆς Ὑπηρεσίας στέλνει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἀνταποκρίσεις ἐπάνω σὲ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὰ ζητήματα μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἑλληνισμό τοῦ ἑξωτερικοῦ.

Ἴδου τώρα τὰ μήκη κύματος στὰ ὁποῖα θὰ μπορέσετε νὰ ἀκούσετε τὶς ἐκπομπὲς τῆς ἑλληνικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Β.Β.С.:

ΩΡΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

07.00-07.15 ἐπὶ 339 μ. 49,50 μ. 41,32 μ. καὶ 31,50 μ.

* 14.15-14.30 » 30,96 μ. 25,30 μ. καὶ 19,61 μ.

20.30-21.00 » 339 μ. 49,50 μ. 41,32 μ. 31,50 μ. καὶ 19,61 μ.

* Ἀναμεταδίδεται ἀπὸ τοὺς Ραδιοφωνικοὺς Σταθμοὺς Ἀθηνῶν, 412 μ., Θεσσαλονίκης, 379,2 μ. καὶ Βόλου, 202,1 μ.

Τὰ γράμματα τῶν ἀναγνωστῶν μας

Με ἀληθινὴ συγκίνηση πήραμε πολλὰ γράμματα ἀναγνωστῶν μας μὲ τὰ ὁποῖα ἐνφράζουν τὴ λύπη τους γιὰ τὴν διακοπὴ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Ἐκλογῆς». Ἐπιθυμοῦμε ἀπὸ τὴ στήλη αὐτὴ νὰ τοὺς εὐχαριστήσουμε θερμὰ γιὰ τὸ φιλικὸ τους ἐνδιαφέρον.

«Ἄτομο καὶ κοινωνικὴ ἥδίκη»

Πρόσφατα εἶχαμε τὴν εὐκαιρία διὰ μέσου τῆς «Ἐκλογῆς» (τεύχος Ἰουν. Ἰουλ. 1949) νὰ διορθώσουμε καὶ ἄλλη διὰ μετὰ τοῦ Μ. Π. Ράσελ, τῆς ἰδίας σειρᾶς, ὅτι αὐτὴν πού διαβάσαμε στὸ τεύχος Ἰανουαρίου 1950 ὅπου ὁ ἐκλεκτός Ἀγγλος φιλόσοφος ἀρχολεῖται μὲ τὸ θέμα τοῦ «προσώπου» (ὅπως θάλεγαν οἱ περσοναλιστές).

Ἡ πρώτη ἐντύπωση πού θὰ σχηματίσῃ ὁ ἀναγνώστης εἶναι πὼς ὁ Ράσελ ἀνάμεσα στὶς διάφορες βιοθεωρητικὰς ἀντιλήψεις παίρνει μιὰ θέσι «ἀτομικιστικῆς» ὁποστηρίζοντος τὴν ἀνάδειξη τοῦ ἀτόμου ἐπάνω ἀπ' τὴν «μάζαν» (μὲ τὶς ἰδίας ἀντιλήψεις διαβάζουμε καὶ τὸ ἄρθρο τοῦ Λόρδου Σάμουελ στὴν «Ἐκλογῇ» τοῦ Σεπτ. 1949) καὶ ὅπως εἶναι φύσις οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς μάχονται κοινωνιολογικὰ τὸν κομμουνισμό καὶ τὸν σοσιαλισμό. Εἰμαι βέβαιος ὅμως πὼς αἱνοῦν θὰ κατάλαβαν ὅτι ἡ θέσι αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ σχῆμα ὁρθόδοξο, δὲν στέκεται δηλαδὴ ὁ Ράσελ στὰ ἄκρα τῆς ἀτομοκρατίας, μὲ τὴν στενὴ καὶ φυγόδικη ἡμετέρα πού εἶχε ἡ σχολὴ αὐτὴ στὴν φιλοσοφικὴ τῆς ἱστορίας. Ὁ Ράσελ εἶναι ἄτομοκρατὴς πὼς πιστεύει σὲ μιὰ διαφορετικὴ ἀτομικιστικὴ θεωρία, πὼς «διαλεχτικῶς» νὰ ποῦμε, πού συνδυάζει τὴν «δημοκρατία» καὶ τὴν διευθυνομένην οικονομίαν (ὅπως ἔγραψε ὁ ἴδιος). Πορεύεται νομίζω σὲ μιὰ μέση ὁδὸ, πού εἶναι περισσότερο ταπεινὴ στὸ πνεῦμα τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς μας. Αὐτὸ ἐξ ἄλλου τὸ ἐπιφυλακτικὸ του ὅρος πού φαίνεται νὰ τὸν χαρακτηρίζῃ καὶ στὸ ζήτημα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, μὲ μιὰ θέσι ἀναίμακτος τοῦ κόσμου ὅτε τὸ πνεύ-

μα εἶναι ὅτε ἡ ὕλη) τὸ δνόμασε πολὺ σωστὰ ἕνα ἐλλήν διανοούμενος «εὐγενικὸ σκεπτικισμό».

Στὸ ἄρθρο τοῦ τεύχους Ἰανουαρίου 1950 τῆς «Ἐκλογῆς» ὁ Ράσελ ἀποσαφηνίζει τὴν ὕλη καὶ τὴν σχέση τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν κοινωνίαν, καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι σπάνια ἄλλη φορὰ διαβάσαμε φιλόσοφο πὺδ κατανοητὸ καὶ σπάνια αὐτὴ ἡ ἀποσαφήνιση πραγματοποιήθηκε ἀπὸ ἄλλον. Ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ κάνω σ' ἕνα σημεῖο μιὰ παρατήρηση. Πολὺ σωστὰ ὁ Ράσελ δὲν πιστεύει στὴν «βιολογικὴ» θεωρία κατὰ τὴν ὅποια ὑπέρτατος σκοπὸς εἶναι ἡ ἐπιβίωση. Ἀλλὰ φοβοῦμαι πὼς ἡ ἀντιθετὴ θεωρία μὲ τὸν τρόπο πού τὴν διατύπωνε ὁ Ράσελ, δηλαδὴ ἡ θεωρία τῆς «εὐθυμερίας» (εὐκρότερης πληθυσμῶς πού ζεῖ ἀνετα κι' εὐτυχισμένα), δὲν φαίνεται νὰ στηρίζεται σὲ ἀπύλυτα ἠθικὴ βῆσι σὰν θεωρία ἀξία τοῦ Ράσελ, γιὰ τί θεται ἡ ἀπορία ἂν δὲν μπορούμε τάχα νὰ ζήσουμε ἀνετα κι' εὐτυχισμένα καταστρέφοντας ἄλλα ἄτομα (τράγμα πολὺ ἐκκολο καὶ πολὺ τῆς «μόδας» στὴν ἐποχὴ μας) Βέβαια δὲν θέλω νὰ ὁποστηρίξω πὼς αὐτὸ πιστεύει ὁ Ράσελ, ἀλλὰ νομίζω πὼς ἐδῶ χρειαζόταν περισσότερη ἀσάφεια καὶ κατηχηματικὴ ἀντιληψὴν ὡς αὐτὸ κλείνω πρὸς μιάν ἀνέληψη «ἀνθρωπιστικοῦ περσοναλισμοῦ» ὅπως θὰ τὴν ἔλεγα, ὅπου εἶμαι τῆς γνώμης πὼς ἐκείνο γιὰ τὸ ποῖο πρέπει νὰ ἀγωνιζόμαστε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἡ «εὐθυμερία» μας καὶ ἡ ἀνάδειξη τοῦ «προσώπου» μας στὴν κοινωνία, δίχως ὅμως νὰ προσβάλλουμε τὴν ἐλευθερία ἢ τὴν ζωὴ τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου.

Φαίδρ. Νάγρ, Ἀθήνα

Τί δὲ κἀνὴ ἡ Γερμανία.

Τὰ δύο ἄρθρα «Διδάχθηκαν τίποτε οἱ Γερμανοὶ» καὶ «Στὴν ὀπηρεσία τοῦ Στάλιν» ποὺ δημοσιεύθηκαν στὴν «Ἐκλογὴ» (τεύχος Ἰανουαρίου 1950 σελ. 20) τὰ βρήκα πολὺ ἐνδιαφέροντα. Θέλουν ἕνα θέμα ποὺ σέκει σὺν ἑνὰ μεγάλο ἐρωτηματικὸ στὴ σκέψη τοῦ τωρινοῦ ἀνθρώπου. Τί θὰ κάνουν οἱ Γερμανοὶ στὸ μέλλον; Θὰ φανθοῦν ἀξιοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης ποὺ τοὺς ἔχουν οἱ σύμμαχοι ἢ θὰ ἐπαναληφθῇ αὐτὸ ποὺ συνέβη κατὰ τὸν πρῶτο Παγκόσμιον Πόλεμον; Τὸ ἴδιο διερωτῶμαι καὶ ἐγώ. Σὺν Ἑλλήνων δὲμος ποὺ ἔζησε δὲ πῶς ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπὸ κοντὰ τὴν οἰκίαν τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς, θὰ ἤθελα νὰ τὸνίσω τὸ ἔξης: ἐπ' φυλακτικότητά «Ἄς μὴ γελοιοῦμαστε ὅπ' τις δῆθεν εἰρηνικὴς διαθέσεις τῆς Κυβερνήσεως τῆς Μπὸν καὶ δὲ μὴ ἐχνοῦμε τὸ παρελθόν. Ἡ Γερμανία ἔχει τὴν ἐξέχωρη ἱκανότητα νὰ ξεγελά τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὸ ἀπέδειξε πολλὰς φορὲς αὐτό.

Α.Π., Θεσσαλονίκη

Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ εἶχα τὴν διεύθυνση τῶν ἄλλων περιοδικῶν ποὺ ἐκδίδονται σὲ συνεργασία μετὰ τὴν «Ἐκλογὴ».

Μ. Κωνσταντίνης, Ἀθήναι

Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ περιοδικὰ μπορεῖτε νὰ γράψετε στὴν διεύθυνση:
«Echo». International Review,
Norgeby House, Baker Street, London, W. 1
England

ΖΗΤΟΥΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Επιθυμῶ νὰ ἀλληλογραφήσω μετὰ νέους καὶ νέες. Διεύθυνση:

Μαθητὴν Υ.Ε.Α. Κουφάκη Γεώργιον
2ος Δόχος Σ.Ε.Α Σ., Β.Σ.Τ. 902

Θὰ ἤθελα νὰ ἀλληλογραφήσω Ἀγγλικά, γλῶσσά καὶ ἀνταλλάξω φωτογραφίες, βιβλία κλπ.

H. Timmer, Sluispad 2, Wormerveer
Holland

Ζητῶ ἀλληλογραφία μετὰ ἀναγνώστες ἄλλων χωρῶν. Ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὸν φιλοτελισμὸ καὶ γνωρίζω Ἀγγλικά, Γερμανικά καὶ Ὀλλανδικά:

H. Boumans, Groote Overstraat 71
Deventer, Netherlands

Θὰ ἤθελα νὰ ἀλληλογραφήσω μετὰ ἀναγνώστες ἄλλων χωρῶν. Εἶμαι Γαλλικός καὶ φωτογράφος καὶ ξέρω Ἀγγλικά, Γαλλικά καὶ Γερμανικά:

Peter van Someren, Breitnerstraat 38 b
Rotterdam, Netherlands

Ζητῶ ἀλληλογραφία μετὰ νέες ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τίς καλὲς τέχνες.

Γεώργ. Ἀγγελικόπουλος
Παγκηποννήσιον 12
Βύρων — Ἀθήναι

Ζητῶ ἀλληλογραφία μετὰ ἀναγνώστες καὶ ἀναγνώστριες τῆς «Ἐκλογῆς».

E. Nikitas
Emin Cami, Nohut Sokak No 50
Beyoglu — Istanbul
Türkiye

Τὰ ἄρθρα ποὺ δημοσιεύονται στὴν «Ἐκλογὴ» μετὰ τὴν ἄδεια τῶν δικαιούχων ἐμφράζουν τίς ἐπεύθυνες ἀπόψεις τῶν συγγραφέων. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναδημοσίευση καὶ ἡ ἀντιγραφή χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐκδοτῶν.

Ἡ «Ἐκλογὴ» πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ περίπτερα Ἀθηνῶν καὶ Ἐπαρχιῶν. Παλαιότερα τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθῆτε ἀπὸ τὸ «Προποτεῖον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου», Τμήμα Βιβλίου, Σοφοκράτους 43, Ἀθήναι.

E.Δ.Ι

Μὴν ἀγοράζετε
ὑφάσματα ἐπιπλώ-
σεως πρὶν ἐπισκε-
φθῆτε τὴν ἐκδοσίαν
τοῦ καταστήματος

ΡΥΘΜΟΣ
ΒΟΥΛΗΣ 22

Τρίτη

11

Ίουλιού

Πέμπτη

27

Ίουλιού

ΔΙΗΜΕΡΕΥΕΙ

ΚΑΙ

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΕΙ

ΤΟ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ

B. ΑΛΙΦΕΡΗ

ΟΜΟΝΟΙΑ — ΤΗΛ. 20.720 ΚΑΙ 28.050

ΟΠΤΙΚΑ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ — ΚΑΛΥΝΤΙΚΑ